

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Globální potravinový problém: výskyt, příčiny, důsledky, řešení
Global Food Problem: Occurance, Causes, Consequences, Solutions

Student:

Bc. Jana Podzemná

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Eva Kovářová, Ph.D.

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Jana Podzemná**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210T004 Eurospráva
Specializace: 00 Eurospráva
Téma: **Globální potravinový problém: výskyt, příčiny, důsledky, řešení**
Global Food Problem: Occurance, Causes, Consequences, Solutions

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Globální potravinový problém – vymezení a základní souvislosti
 3. Iniciativa mezinárodního společenství při řešení potravinového problému
 4. Potravinová situace ve vybraných regionech světa
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratek
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF UNITED NATIONS. *The State of Food Insecurity in the World: How does international price volatility affect domestic economies and food security?* [online]. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2011 [cit. 2012-09-20]. ISBN 978-925-1069-271. Dostupné z: <http://www.fao.org/docrep/014/i2330e/i2330e.pdf>
JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy a světová ekonomika*. Praha: C. H. Beck, 2003. 269 s. ISBN 80-717-9795-2.
KUNA, Zbyněk. *Demografický a potravinový problém světa*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 340 s. ISBN 978-80-7357-588-5.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

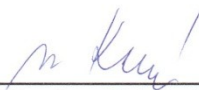
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Eva Kovářová, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

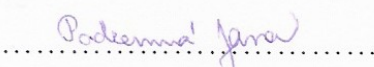
Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně. Přílohy č. 2, 3, 4, dané mi k dispozici, jsem samostatně upravila a přílohy č. 5 a 8, dané mi k dispozici, jsem samostatně přeložila.

V Ostravě dne 16. 4. 2013

..... Poděmná Jirka

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucí své diplomové práce Ing. Evě Kovářové, Ph.D. za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování této diplomové práce.

OBSAH

1. ÚVOD	3
2. GLOBÁLNÍ POTRAVINOVÝ PROBLÉM – VYMEZENÍ A ZÁKLADNÍ SOUVISLOSTI	6
2.1 Klasifikace globálních problémů	8
2.2 Výskyt globálních problémů	9
2.3 Problém potravinové nedostatečnosti	11
2.4 Vymezení základních souvislostí potravinového problému	14
2.5 Faktory ovlivňující potravinový problém	18
2.5.1 Růst cen potravin	18
2.5.2 Klimatické změny a přírodní katastrofy	20
2.5.3 Půdní fond a degradace půdy	22
2.5.4 Nestabilita, nerovnost a chudoba	25
2.5.5 Ozbrojené konflikty	27
2.5.6 Růst populace	29
2.5.7 Biotechnologie, GMO, Nanotechnologie	31
2.5.8 Další faktory	32
3. INICIATIVA MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ PŘI ŘEŠENÍ POTRAVINOVÉHO PROBLÉMU	34
3.1 Organizace zaměřené na řešení globálního potravinového problému	37
3.1.1 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)	38
3.1.2 Světová zdravotnická organizace (WHO)	41
3.1.3 Světový potravinový program (WFP)	44
3.1.4 Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO)	48
3.1.5 Mezinárodní dětský fond OSN (UNICEF)	51
3.1.6 Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj (IFAD)	54
3.2 Evropská unie	57
3.2.1 Rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce	58

3.2.2 Humanitární pomoc.....	62
3.3 Hodnocení iniciativy mezinárodního společenství při řešení globálního potravinového problému.....	65
4. POTRAVINOVÁ SITUACE VE VYBRANÝCH REGIONECH SVĚTA	67
4.1 Světová produkce potravin a zemědělství	67
4.2 Světová spotřeba potravin	71
4.3 Hlad, podvýživa a podváha ve světě	74
4.4 Potravinová situace v regionech světa.....	80
4.4.1 Subsaharská Afrika	81
4.4.2 Východní Asie a Pacifik	84
4.4.3 Střední východ a severní Afrika.....	87
4.4.4 Latinská Amerika a Karibik.....	90
4.5 Možná řešení.....	92
4.5.1 Krátkodobá a střednědobá opatření.....	95
4.5.2 Dlouhodobá opatření.....	96
4.6 Dosažené výsledky při řešení globálního potravinového problému.....	98
4.7 Shrnutí	101
5. ZÁVĚR	103
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	107
SEZNAM ZKRATEK	
SEZNAM TABULEK, GRAFŮ, SCHÉMAT A OBRÁZKŮ	
PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE	
SEZNAM PŘÍLOH	
PŘÍLOHY	

1. ÚVOD

Svět na počátku 21. století ovlivněný procesy internacionalizace, interdependence a globalizace způsobil, že v důsledku provázanosti národních ekonomických systémů dostalo mnoho problémů globální rozměr. Řada problémů představuje příčiny či důsledky jiných problémů což způsobuje, že při řešení jednoho globálního problému je potřeba přihlédnout k řešení jiného globálního problému.

Jedním z nejdůležitějších globálních problémů současného světa je potravinový problém. Představuje široký komplex ekonomických, sociálních, demografických, technologických a politických aspektů produkce, distribuce a spotřeby potravin. V současnosti se setkáváme s dvěma podobami globálního potravinového problému. Zatímco rozvojové země jsou ohroženy nedostatkem potravin a hladem, tak vyspělé země trápí zcela opačný problém, kterým je obezita a nadváha. Pro další rozvoj lidstva představují oba aspekty potravinového problému velkou hrozbu.

Základní otázkou spojenou s globálním potravinovým problémem je, zda bude planeta Země schopna uživit rostoucí populaci, která podle odhadů OSN vzroste na 9 miliard lidí v roce 2050. Na produkci potravin se čím dál tím více projevují následky klimatických změn a špatného nakládání s životním prostředím. Ačkoliv je na světě v současnosti dostatek potravin pro zajištění obživy pro všechny obyvatele, tak téměř jedna miliarda stále hladoví. V letech 2010 – 2012 představoval počet podvyživených na celém světě skoro 870 milionů obyvatel, což by se dalo vyjádřit jako jeden člověk z osmi trpící podvýživou.

Nejvíce zasažené skupiny hladem představují drobní zemědělci, jež tvoří chudou venkovskou populaci, obyvatelé v příměstských slamech, městská chudina a především ženy a děti. Bojují s nedostatkem zdrojů (voda, půda, investice do zemědělství, technologie), chudobou ale také klimatickými změnami či růstem cen potravin a dalšími překážkami ohrožujícími potravinovou bezpečnost. Potravinová situace se dále zhoršila v letech 2007 a 2008, kdy se ceny mnoha základních plodin zvýšily na nejvyšší úroveň za posledních několik desítek let. Žádná země není v dnešním globalizovaném světě chráněna před otřesy, jež mohou problém hladu ještě zhoršit. Z toho důvodu je pro řešení globálního potravinového problému zapotřebí iniciativy mezinárodního společenství.

Cílem této práce je vymezit problematiku globálního potravinového problému, popsat iniciativy mezinárodního společenství a mezinárodní organizace zabývající se touto problematikou společně s možnostmi zlepšení a zhodnotit potravinovou situaci ve vybraných regionech světa. Pro podporu cíle diplomové práce byla formulována následující hypotéza: Hlavní příčinu globálního potravinového problému ve všech rozvojových zemích lze nalézt v environmentálních, ekonomických, demografických, sociálních, technologických a politických podmínkách zemí.

Při vypracování diplomové práce jsem postupovala metodou dedukce, a poté využívala metodu analýzy, syntézy, deskripce a komparace.

Diplomová práce se skládá z pěti kapitol, přičemž první kapitola je úvod. Druhá kapitola je zaměřená na vymezení základních souvislostí globálního potravinového problému. Určuje postavení potravinového problému v globálním kontextu a zařazuje jej mezi globální problémy. Vymezuje problém potravinové nedostatečnosti a faktory ovlivňující potravinový problém. Pokud má být nalezeno řešení potravinového problému světa je nutné pochopit jeho příčiny. Řada příčin ovlivňujících potravinový problém vznikla v důsledku chování člověka (např. politické důvody, degradace půdy, atd.), ale na druhou stranu existují příčiny ovlivňující potravinový problém, na které nemá chování člověka výraznější vliv (např. vývoj klimatu a přírodní katastrofy).

K vyřešení celosvětového potravinového problému je zapotřebí snaha o změnu pomocí mezinárodního společenství. Jednotlivé iniciativy mezinárodních organizací zabývající se problematikou potravinové bezpečnosti tvoří náplň třetí kapitoly. Právo na adekvátní potravu bylo zakotveno mezi základní lidská práva a tvoří nedílnou součást lidských práv spjatých s důstojností lidské osoby, jež jsou nezbytné pro plnění dalších práv. Nejdůležitější fondy, programy a organizace usilující o řešení potravinového problému vznikly a fungují pod záštitou OSN (např. WHO, FAO, UNICEF). Nedílnou součástí snahy o zlepšení potravinové situace ve světě je také činnost Evropská unie pomocí její rozvojové politiky a humanitární pomoci.

Čtvrtá kapitola je zaměřená na analýzu potravinové situace ve vybraných regionech světa. Nejprve se zabývá základními prvky potravinové situace ve světě, které představují světová produkce potravin společně se zemědělstvím a světovou spotřebou potravin.

Pokud dochází mezi těmito prvky k nerovnováze, vzniká potravinová nedostatečnost, jež zapříčiňuje hlad, podvýživu a podváhu. V jednotlivých regionech se potravinová situace značně liší, jelikož pro každý region je typická odlišná ekonomická úroveň, úroveň zemědělství, produkce potravin, velikost populace a řada dalších odlišných faktorů, jež mají vliv na potravinovou situaci. Pátá kapitola diplomové práce je závěr.

2. GLOBÁLNÍ POTRAVINOVÝ PROBLÉM – VYMEZENÍ A ZÁKLADNÍ SOUVISLOSTI

Současný stav světové ekonomiky, mezinárodní vztahy a situaci obyvatel národních států ovlivňuje řada procesů v čele s procesem globalizace. Přestože tento termín používá ve svých projevech řada politiků, ekonomů i představitelů mezinárodních organizací, stále neexistuje jeho jednotná definice.

Základ slova globalizace tvoří latinské slovo globus, což v překladu znamená koule. Jednotlivé definice tohoto pojmu se liší v závislosti na úhlu pohledu. Cihelková (2009) uvádí definici Omana, podle kterého globalizace představuje *„růst ekonomické aktivity napříč národními a regionálními hranicemi, který se zjevuje zrychleným pohybem zboží, služeb a vlastnických práv skrze toky obchodní a investiční a v pohybu lidí skrze toky migrační“* (Oman, 1999, s. 5, citováno in Cihelková, 2009, s. 47). Někteří autoři definují globalizaci jako záměrně vytvořený projekt, zatímco jiní předpokládají její samovolný průběh. Možnost bezprostředního vývoje objasňuje vymezení autorky Dlouhé, která definuje globalizaci jako *„spontánní, neřízený proces stále intenzivnější integrace zemí světa v jediném ekonomickém systému“* (Dlouhá et al., 2006, s. 11). Rolný se při formulaci výrazu globalizace zaměřuje na odstraňování překážek v kulturní, politické a ekonomické oblasti, které jsou zapříčiněny zeměpisným místem určení a také vyzdvihuje, že *„V rámci tohoto procesu si lidé stále více uvědomují, že překonávat hranice kultur, ekonomik a politik, je prostě možné. A nejen možné, ale i žádoucí. Protože jen tak je lidstvo schopno tlumit potenciální konflikty a dosáhnout ve své pluralitě konsensu“* (Rolný, 2001, s. 14).

Přes nejednotnost definic globalizace se řada autorů shodne na skutečnosti, že přináší mnoho kladů. Pozitivní důsledky globalizace představuje mimo jiné růst spotřeby, růst významu a vlivu mezinárodních a nadnárodních organizací a růst objemu globálně obchodovatelného zboží. Způsobuje ekonomický růst původně rozvojových zemí a také povzbuzuje rozvoj dalších zemí. Dochází k efektivnější alokaci úspor, růstu produktivity i mezinárodní dělby práce. Globalizace zapříčiňuje rychlejší šíření znalostí a inovací.

Globalizace s sebou nepřináší pouze pozitivní efekty, ale také řadu negativních efektů. Roste nerovnoměrnost v přístupu k celkovému společenskému růstu, dochází k oslabení role národního státu, roste vliv nadnárodních společností a roste riziko přenosu

ekonomických šoků. Jeden z největších negativních aspektů představují globální problémy, které lze klasifikovat jako problémy, s nimiž se potýká celá lidská civilizace a jejich řešení je možné pouze za pomoci celosvětového úsilí a spolupráce. V současnosti je možno se setkat s termíny „globální výzvy“ nebo také „globální hrozby“, které představují synonyma pro termín „globální problém“ (Jeníček et al., 2003).

Již po první světové válce a hospodářské krizi 30. let byly zaznamenány první zmínky o problémech, které se stávaly globálními. Nejvíce se však o globálních problémech začalo hovořit až po druhé světové válce. Dodnes se řada autorů neshodne na celkovém počtu problémů, které mohou používat status globální. Je to způsobeno především nesnázemi s definováním a určováním jejich hranic. Řada problémů je na sobě závislých a vzájemně provázaných, nebo představují příčiny či důsledky jiných problémů. Všichni se však shodnou na tvrzení, že procesy globalizace, interdependence a internacionalizace způsobují nárůst těchto problémů (Jeníček et al., 2003).

Globální problémy tvořily v minulosti náplň práce mnoha vědeckých i výzkumných institucí. Na sklonku 60. let se prognózováním zabýval tzv. Římský klub¹, jehož zprávy² se staly součástí diskuzí nejen uvnitř klubu, ale také podnítily celosvětové vnímání globálních problémů. Od vzniku prvních předpovědí Římského klubu se rozšířil okruh globálních problémů a došlo také k jejich geografickému rozšíření. V současnosti do kategorie globálních problémů lze zařadit zvětšující se ekonomickou propast v úrovni mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi, mezinárodní ozbrojené konflikty, zvýšení obchodu se zbraněmi, drogami, terorismus, šíření nemocí AIDS, malárie, tuberkulóza, chudoba, nepříznivý demografický vývoj ve světě, mezinárodní zadluženost, nedostatečné vzdělávání a zhoršující se životní prostředí.

Význam globálních problémů není pouze negativní, jak by se na první pohled mohlo zdát. Pozitivní vliv se zakládá na obsahu globálních problémů, které připomínají hlavní oblasti neúspěchu lidské společnosti a díky varovným signálům a upozorněním dávají možnost změnit cestu lidské civilizace v lepší budoucnost.

¹ Neformální organizace, která vznikla v roce 1968 s cílem ovlivňovat veřejné mínění a zprostředkovat dialog s politickými činiteli. Zakladatel italský průmyslník Aurelio Peccei.

² Nejdůležitější publikace známá svými ekologickými a energetickými aspekty globální ekonomiky se nazývá „Limity růstu“ a tvrdí, že růst lidstva a spotřeby spolu s většími nároky na přírodní zdroje a fyzické prostředí vede lidstvo do záhuby (Jeníček et al., 2003).

2.1 Klasifikace globálních problémů

Mezi jednotlivými autory existují spory ohledně klasifikace globálních problémů. Každý z autorů využívá pro zařazení jiné vlastnosti či společné znaky globálních problémů. Jeníček a Foltýn (2003) člení globální problémy na tři velké skupiny:

1. Globální problémy intersociální
2. Globální problémy přírodně sociální
3. Globální problémy antroposociální

Intersociální problémy patří mezi problémy, které „vznikají uvnitř lidské společnosti jako výsledek antagonismů a rozporných zájmů jejích částí“ (Jeníček et al., 2003, s. 5). Vznikají v důsledku soužití lidstva vyznávajících různá hodnotová kritéria a ideologie, jako reakce globální společnosti na situace vytvářející střet zájmů. Je možné zde zařadit například problémy týkající se zbrojení, násilí a globálních konfliktů, sociální a ekonomickou zaostalost rozvojových zemí nebo otázky globální zadluženosti zemí.

Přírodněsociální problémy jsou problémy vznikající kvůli porušeným vazbám mezi lidskou společností a přírodou. Do této skupiny jsou nejčastěji zařazovány problémy týkající se ekologie, surovin a energie, populace nebo potravin.

Mezi antroposociální problémy lze zařadit problémy sociální, kulturní a humanitně etické povahy. Do této skupiny náleží problémy týkající se otázek nerovného přístupu ke vzdělání, zdravotní péči, kultuře, porušování základních lidských práv, bydlení a také řada dalších.

Jeníček a Foltýn (2003) ve své knize uvádějí čtvrtou skupinu s názvem „komplexní problém budoucnosti člověka“. Na tento problém je nutné nahlížet jako na celkový problém řešitelný pouze pomocí řešení všech ostatních globálních problémů. Budoucnost člověka má být zajištěna jednak z biologického hlediska, ale také jako „budoucnost individuální, neopakovatelné, tvůrčí a aktivní lidské bytosti ve všech jejích vztazích, souvislostech a životních projevech“ (Jeníček et al., 2003, s.7).

Dlouhá et al. (2006) uvádí další členění globálních problémů dle Rischarda³, který využívá členění do tří skupin:

1. Globální statky – např. globální oteplování, odlesňování, nedostatek vody.
2. Záležitosti vyžadující globální závazky – např. světová chudoba, vzdělávání, nebezpečí světových pandemií.
3. Problémy vyžadující právní regulaci – např. technologická regulace, obchod s drogami, ochrana duševního vlastnictví.

Globální problémy lze členit také z hlediska hierarchie jejich naléhavosti. Toto členění je však velice sporné a záleží na úhlu pohledu každého autora. Nejpoužívanější je členění na (Jeníček et al., 2003):

- a) Ultimativní – problémy, na kterých je závislá samotná existence lidstva.
- b) Základní – problémy, které jsou obecné a ovlivňují vyřešení ultimativních problémů.
- c) Elementární – problémy, které jsou nejkonkrétněji definované a úzké rozsahem.

Mezi všemi globálními problémy existují určité vazby a vztahy. Projevují se nejenom v globálním měřítku, ale také v měřítku národním. Do skupiny globálních problémů se řadí také tzv. subglobální problémy – problémy s celosvětovým výskytem, které mohou být řešeny na národní úrovni (Lebiedzik et al., 2006)

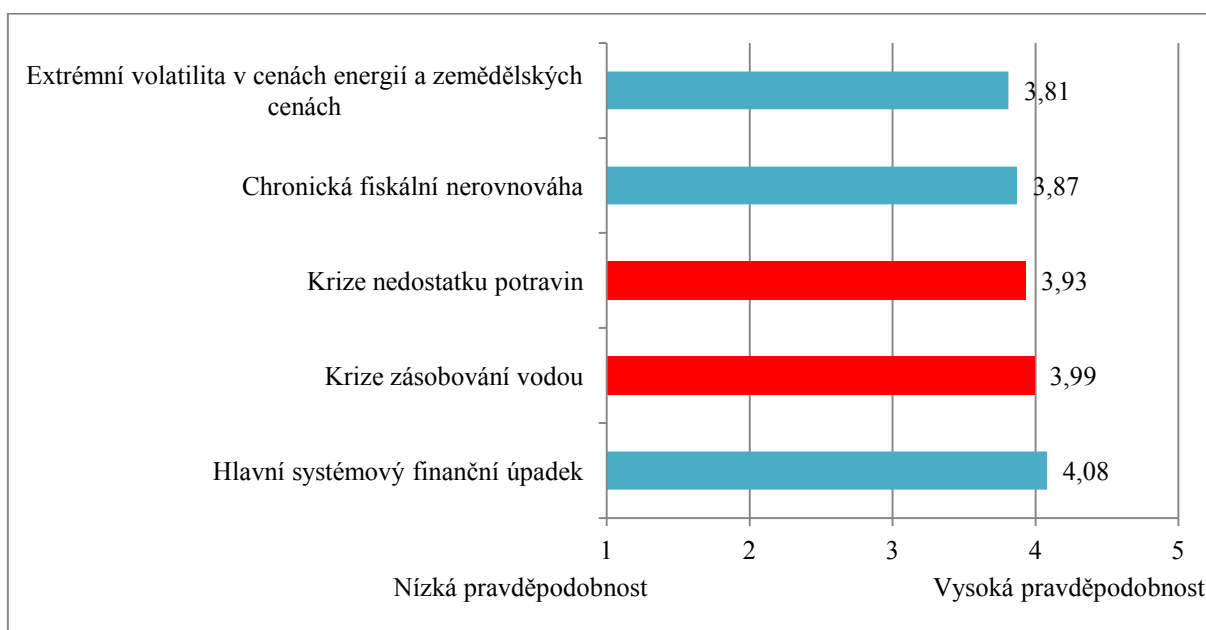
2.2 Výskyt globálních problémů

Světové ekonomické fórum ve své zprávě *Global risks 2012*⁴ (Globální rizika) definovalo základní globální rizika v nejbližší době. V desetiletém výhledu se očekává a odhaduje největší výskyt v oblastech finančního selhání, krize v zásobování vodou a krize v zásobování potravinami.

³ J. F. Rischard (2002) High noon: twenty global problems, twenty years to solve them

⁴ Založena na průzkumu 469 odborníků z průmyslu, vlád, akademické obce i občanské společnosti. Zabývá se 50 globálními riziky zahrnutými v pěti kategoriích (ekonomické, environmentální, geopolitické, společenské, technické).

Graf 2.1: Pět krizových oblastí s nejvyšší pravděpodobností výskytu

Zdroj: WEF - Global risks report 2012, vlastní úprava

Negativní dopady globalizace a globálních problémů pociťují ve větší či menší míře všechny země světa. Nejvíce se její důsledky projevují u zemí, které spadají mezi rozvojové. Ve vyjádření definice rozvojových zemí⁵ existuje značná nejednotnost, ale v mnoha formulacích je specifickým rysem rozvojových zemí zaostalost a nedostatečný růst. Poprvé byl termín rozvojové země použit na zasedání Konference OSN pro obchod a rozvoj (UNCTAD) v roce 1964 (Adamcová, 2009).

Pro zařazení země do kategorie rozvojových zemí panují neshody. Mnoho organizací využívá odlišný přístup a kritéria v zařazování zemí mezi skupinu „rozvojové země“. Podobná pojetí využívají Světová banka a Mezinárodní měnový fond, které využívají ukazatele hrubý národní produkt na jednoho obyvatele. Nejznámější je pojetí, které využívá UNCTAD. Mezi rozvojové země zařazuje ekonomiky dle politické samostatnosti a charakteru sociálně-ekonomických vztahů. Patří sem všechny země a teritoria v Africe, Americe, Asii a Oceánii, která získala nezávislost a nejsou zahrnuta do transformujících

⁵ Lebedzik (2007) uvádí, že při pohledu do historie byly již koloniální ekonomiky nazývány backwards countries (zaostalé země). Takové označení řada představitelů po získání samostatnosti odmítala, neboť si je spojovali s prvky rasismu. Zapříčinilo to používání označení méně rozvinuté země (less developer countries) nebo země připravující se na rozvoj (underdeveloped countries). Žádný z těchto názvů se neujal, a proto vznikl nový termín, developing countries (rozvojové země), který je mezinárodně uznáván a používán v současnosti.

nebo vyspělých ekonomik. Pro rozvojové ekonomiky má zařazení do skupiny značný ekonomický dopad, např. při čerpání zvýhodněných půjček a úvěrů, čerpání rozvojové pomoci atd. (Lebiedzik, 2007).

Rozvojové ekonomiky se dále člení do tří skupin dle průměru HDP na obyvatele (UNCTAD, 2012):

- High-income (země s vyššími příjmy) – patří zde ekonomiky s HDP na obyvatele nad 4 500 USD
- Middle-income (země se středními příjmy) – patří zde ekonomiky s HDP na obyvatele v rozmezí 1 000 USD až 4500 USD
- Low-income (země s nízkými příjmy) – patří zde ekonomiky s HDP na obyvatele méně než 1 000 USD

Adamcová (2009) uvádí, že pro klasifikaci rozvojových zemí lze využít také regionální hledisko. Mezinárodní organizace využívají odlišné členění. Světová banka člení rozvojové země na pět subregionů: východní Asie a pacifická oblast, Latinská Amerika a karibská oblast, Blízký východ a severní Afrika, jižní Asie, subsaharská Afrika. MMF a UNCTAD využívá členění na čtyři⁶ regiony.

Rozvojové země se potýkají se specifickými problémy, jako je nedostatek pitné vody, nedostatek vzdělání, chudoba, šíření nemocí či nedostatek potravin. K vyřešení těchto problémů je potřeba mezinárodní kooperace, nelze je vyřešit izolovaně. Více se iniciativou mezinárodního společenství zabývá třetí kapitola.

2.3 Problém potravinové nedostatečnosti

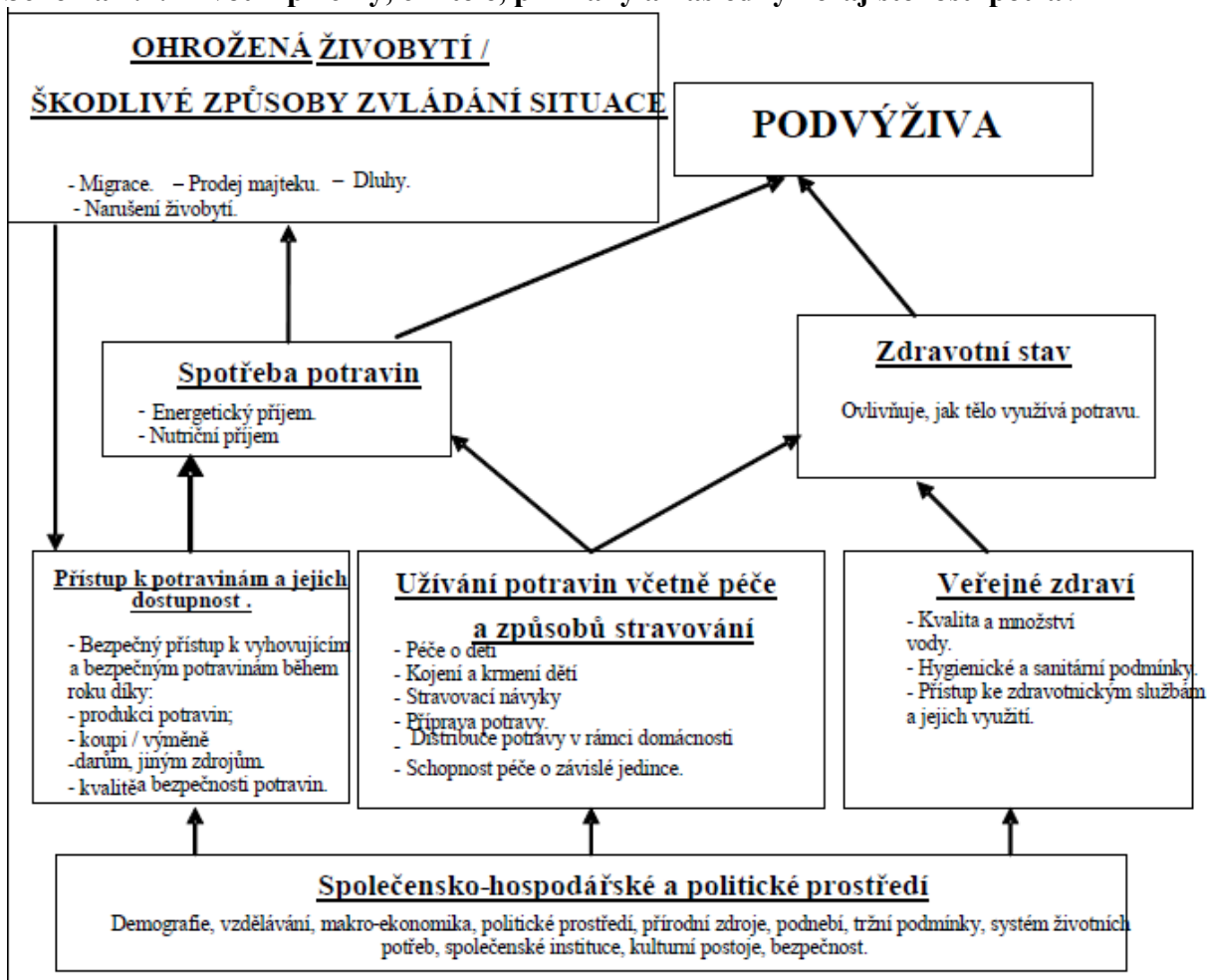
Potravinový problém z hlediska členění globálních problémů spadá do skupiny přírodněsociální problémy. Je považován za jeden z nejvýznamnějších problémů, se kterým se současná lidská společnost potýká. Na prahu 21. století se ve světě setkáváme s dvěma protichůdnými problémy týkající se potravin. Na jedné straně stojí rozvinuté země, které mají potravin dostatek až dokonce nadbytek, ovšem problém představuje jejich skladba. Ta představuje příčinu mnoha civilizačních chorob, jakou je například obezita.

⁶ Členění MMF: „Afrika, rozvojová Asie, Střední východ a tzv. západní hemisféra (Latinská Amerika a Oceánie). UNCTAD vymezuje čtyři rozvojové regiony, které dále člení do několika subregionů: Afrika (východní, střední, severní, jižní, západní Afrika), Amerika (střední a jižní Amerika, Karibská oblast), Asie (východní, jižní, jihovýchodní a západní Asie) a Oceánie“ (Adamcová, 2009, s.95).

Protipólem je situace v rozvojových zemích, které postihuje nedostatek potravin. S tím souvisí problémy hladu a podvýživy, které vedou k řadě nemocí a mohou také způsobit smrt.

Problém potravinové nedostatečnosti představuje komplexní problém, jež má své prvotní příčiny ve společensko-hospodářském a politickém prostředí země. Nepříznivá situace v zemi se promítá do oblastí veřejného zdraví, přístupu k potravinám a jejich dostupnosti a užívání potravin včetně způsobu stravování. Negativní důsledky se objevují ve zdravotním stavu obyvatel a spotřebě potravin a způsobují hlad, podvýživu a ohrožují životy.

Schéma 2.1: Prvotní příčiny, činitele, příznaky a následky nezajištěnosti potravin

Zdroj: Evropská komise - Sdělení Komise Rad a Evropskému parlamentu: Humanitární potravinová pomoc, 2010a, s. 4

Potravinovou situaci ovlivňuje hospodářská úroveň země, jelikož hospodářský rozvoj obvykle doprovází řada zlepšení. Dochází k postupné eliminaci potravinových nedostatků, zlepšení dodávek potravin a tím se zlepšuje celkový stav výživy obyvatel země. Pozitivní hospodářský vývoj přináší také zlepšení v oblasti produkce, zpracování, distribuce a uvádění potravin na trh. S rostoucí urbanizací se zlepšují také stravovací návyky a životní styl jednotlivých obyvatel. Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO) rozlišuje 4 úrovně spotřeby potravin v závislosti na dosažené ekonomické úrovni:

- 1) První úroveň spotřeby potravin – Tato úroveň je typická zejména pro země Subsaharské Afriky, některé jihozápadní asijské země a rozvojové země, které nemají dostatek finančních prostředků na dovoz potravin. Do této skupiny spadají také některé sociální skupiny obyvatel. Z potravin zde řadíme především potraviny rostlinného původu z domácí produkce (kořeny a hlízy).
- 2) Druhá úroveň spotřeby potravin – Pro tuto úroveň jsou typické potraviny, které mají dostačující kvalitu avšak s určitými nedostatky. Tyto potraviny jsou dostačující z hlediska energetického obsahu, ale biologická hodnota je nedostačující (zejména potraviny živočišné výroby). Do první fáze této úrovně zahrnuje FAO rozvojové země, v níž převažují potraviny rostlinného původu, především obiloviny. Ve druhé fázi se zvyšuje spotřeba tuků, ovšem ovoce a zelenina je konzumována jen velmi málo. Z potravin živočišné výroby je na prvním místě spotřeba mléka a masa. Tato úroveň spotřeby potravin je charakteristická pro rozvojové země, které dosáhly vyšší úrovně ekonomického rozvoje (díky nerostným surovinám zejména ropě) a mají příznivé přírodní podmínky. Zařazují se zde také středně rozvinuté země (zemědělsko-průmyslového charakteru), kde existují současně okruhy zemědělské (ve venkovských oblastech) a průmyslové (ve městech a průmyslových aglomeracích).
- 3) Třetí úroveň spotřeby potravin – Tato úroveň je charakteristická pro situaci, kdy zemědělská výroba je více přizpůsobená potravinářskému průmyslu a spotřebitelské poptávce. Objevuje se rychlý nárůst produkce masa a masných výrobků a spotřeba cukru, mléka a cereálií se snižuje. Hlavní pozornost je věnována chuti, vzhledu a rozmanitosti potravin. Do této kategorie spadají rozvinuté země a skupina obyvatel s vyššími příjmy.
- 4) Čtvrtá úroveň spotřeby potravin – Pro tuto úroveň je typická snaha odstranit negativní důsledky poptávky spotřebitelů (např. zdravotně orientované vzdělání, právní normy). Důraz je kladen na racionální výživu obyvatelstva, tj. výživu, která

je založena na vědeckých doporučeních týkajících se harmonizované výživy. Rozdíl mezi třetí a čtvrtou úrovní spotřeby potravin spočívá v tom, že čtvrtá úroveň podtrhuje hygienické požadavky při respektování národní spotřebitelské poptávky (výživa zaměřená na požadavky a možnosti jednotlivých skupin obyvatelstva, potraviny šetřící čas atd.).

Dle statistik WFP (2012a) vyplývá, že 925 milionů lidí trpí nedostatkem potravin, z toho 98 % z nich žije v rozvojových zemích. Každoročně zabíjí hlad více lidí než HIV/AIDS, malárie a tuberkulóza dohromady. Jedno ze čtyř dětí žijících v rozvojových zemích trpí podvýživou. Na celém světě trpí hladem více lidí, než představuje populace USA, Kanady a Evropské unie.

2.4 Vymezení základních souvislostí potravinového problému

Globální potravinový problém má celosvětový charakter, avšak jak již bylo uvedeno výše, nejvíce zasahuje především hospodářsky méně vyspělé a rozvojové země. Pro monitorování situace v těchto zemích a pro lepší zacílení kooperace při řešení globálního potravinového problému bylo zapotřebí jednotné terminologie. Postupem času docházelo u řady pojmů ke změnám v definicích, jež se pojí s globálním potravinovým problémem:

1. Potravinová bezpečnost

Světový potravinový program (2012c) definuje potravinovou bezpečnost jako situaci, kdy lidé mají trvalý bezpečný přístup k dostatečnému množství bezpečných a výživově hodnotných potravin pro normální růst, vývoj a aktivní zdravý život.

FAO definuje čtyři dimenze potravinové bezpečnosti:

- Dostupnost daná domácí produkcí, exportem, stávajícími zásobami potravin a potravinovou pomocí.
- Přístup v závislosti na úrovni chudoby, kupní síle domácností a stávající dopravní a tržní infrastruktuře a systému distribuce potravin.
- Stabilita dodávek a přístupu k nim může být ovlivněna počasím, kolísáním cen, člověkem způsobených katastrof a různých politických a ekonomických faktorů.
- Bezpečné a zdravé využití potravin závisí na péči o stravování, bezpečnosti a kvalitě potravin, přístupu k pitné vodě, zdravotních a hygienických opatření.

2. Hlad, podvýživa a podváha

Hlad představuje dle definice Světového potravinového programu (2012) situaci, kdy jsou na těle člověka značně zřetelné signály, že dochází k nedostatku potravin a vzniká zde potřeba něco sníst (tzn. dochází k nižšímu příjmu potravin než je biologické minimum). Při této situaci se oslabuje imunitní systém a může vést až k smrti.

Podvýživa je stav lidí, jejichž příjem potravin nezabezpečuje dostatek kalorií (energie), aby splňoval minimální fyziologické potřeby. Často se nazývá jako tzv. chronický hlad. Představuje problém především pro ženy a děti, které se nemohou správně vyvíjet. Dochází k poruchám ve fyzickém ale také psychickém vývoji. Minimální hranice energetického příjmu člověka představuje 1800 kcal denně (FAO, 2012).

Podváha se měří pomocí srovnání hmotnosti s referenční hranicí zdravé populace. Odhaduje se, že příčinou úmrtí u 3,7 milionů dětí mladších pěti let je podváha dětí samotných nebo jejich matek (WFP, 2012b).

Dostatečný energetický příjem nezaručuje zdravý tělesný vývoj. Důležité je také složení potravy. V této souvislosti se v mezinárodních statistikách sleduje tzv. „Bílkovinný hlad“ – dochází k nedostatku bílkovin ve skladbě potravin, typické především pro oblasti jihovýchodní Asie. V zemích s jednotvárnou stravou dochází k situaci, kdy lidé postihuje tzv. „Specifický hlad“, skladba potravy postrádá dostatečný příjem vitamínů a minerálních látek (Kuna, 2012). Tři nejdůležitější nedostatky z hlediska zdravotních důsledků pro obyvatele rozvojových zemí jsou:

- a) Nedostatek vitamínu A – může způsobit šeroslepost a snižuje odolnost organismu vůči nemocem. U dětí může způsobit také zpomalení růstu.
- b) Nedostatek železa – je hlavní příčinou anémie. V rozvojových zemích zhoršuje malárii a u dětí představuje ohrožení předčasného porodu, nízké porodní váhy, infekce a zvýšené riziko úmrtí. U těhotných žen přispívá anémie k úmrtí 20 % všech těhotných žen.
- c) Nedostatek jódu – ohrožuje duševní zdraví dětí. Vážný nedostatek jódu těhotných žen může vést k potratům, vrozeným abnormalitám a nevratným formám mentální retardace.

Pro termín „Specifický hlad“ se využívá také synonymum „Skrytý hlad“. K deficitům obvykle dochází, pokud výživa obyvatel není dostatečně rozmanitá a nezahrnuje dostatečné množství ovoce, zeleniny, mléčných výrobků, masa a ryb, které jsou zdrojem mikroprvků. Nejvíce ohrožené skupiny tohoto hladu jsou děti a ženy.

3. Hloubka hladu

Hloubka hladu je FAO definována jako „*průměrné množství energie, které podvyživeným v určité zemi chybí k tomu, aby při mírném fyzickém zatížení mohli zachovat svoji tělesnou hmotnost. Tento ukazatel se měří v kcal (resp. kJ) na osobu a den*“ (Jeníček et al., 2003, s. 118).

4. Rozsah hladu

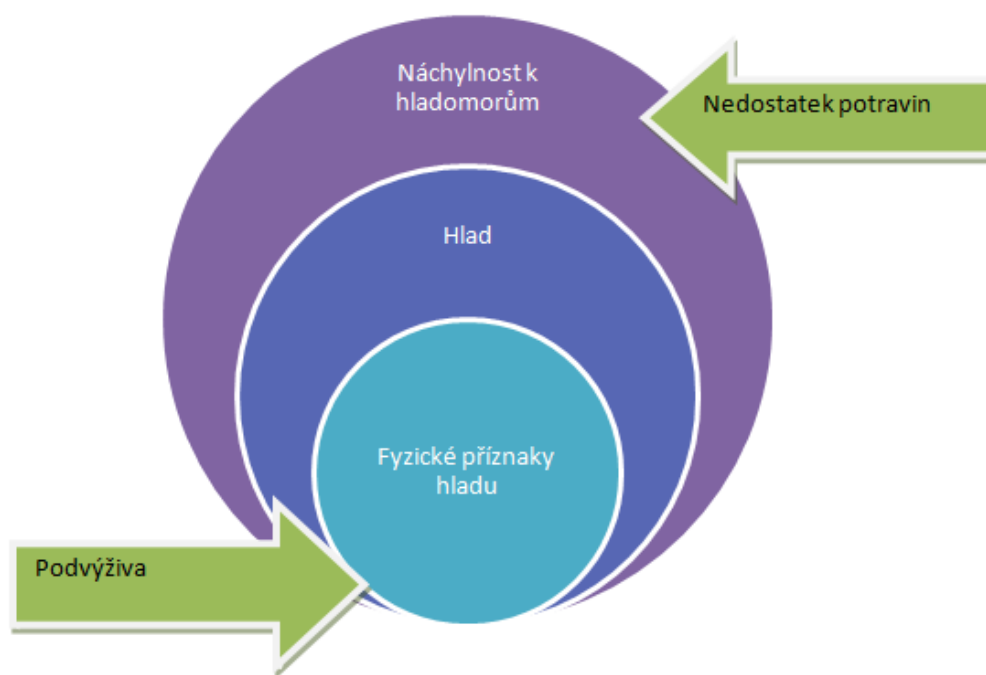
Rozsah hladu se určuje posouzením výskytu hladu (podíl podvyživených k celkové populaci) a hloubkou hladu v jednotlivých zemích. Podle kombinace těchto faktorů je definováno 5 skupin rozsahu hladu (skupiny A – E⁷), do kterých jsou jednotlivé země zařazeny. Charakteristiky jednotlivých zemí jsou následující (Jeníček et al., 2012):

- a) Skupina A – Země s nízkým podílem podvyživených obyvatel a zároveň nízkou hloubkou hladu. Patří zde všechny rozvinuté země, většina tranzitivních ekonomik a několik rozvojových zemí (zejména produkující ropu).
- b) Skupina B – Země se středním podílem podvyživených obyvatel a zároveň malou hloubkou hladu, nebo nízkým podílem podvyživených obyvatel a střední hloubkou hladu. Patří zde Rusko, část bývalých sovětských republik a některé rozvojové země.
- c) Skupina C – Země se středním podílem podvyživených obyvatel a zároveň střední hloubkou hladu. Patří zde většina zem Latinské Ameriky, Čína a některé rozvojové země.
- d) Skupina D – Země s vysokým podílem podvyživených obyvatel a zároveň střední hloubkou hladu, nebo země se středním podílem podvyživených obyvatel a vysokou hloubkou hladu. Patří zde Indie, Pákistán a další rozvojové země.
- e) Skupina E – Země s vysokým podílem podvyživených obyvatel a zároveň velkou hloubkou hladu. Patří zde především státy Subsaharské Afriky, Haiti, Afgánistán, Mongolsko, Bangladéš).

⁷ Skupina A s nejnižším rozsahem hladu a skupina E s nejvyšším rozsahem hladu.

Na všechny aspekty související s globálním potravinovým problémem je potřeba nahlížet společně, neboť všechny jevy spolu vzájemně souvisejí a ovlivňují se. Hlad, podvýživa a nedostatek potravin jsou vnořenými pojmy. Podvýživa je podmnožinou fyzického projevu hladu, jež tvoří podmnožinu nedostatku potravin.

Obr. 2.1: Vztahy mezi hladem, podvýživou a potravinovou bezpečností

Zdroj: WFP - World Hunger Series: Hunger and markets, 2009, vlastní úprava

K hodnocení vážnosti, dosaženého zlepšení či zhoršení potravinového problému je potřeba jeho měřitelnost. Pro zachycení situace v různých částech světa se využívá výpočet spotřeby potravin vyjádřené v kilokaloriích (kcal) na osobu a den, nebo zcela specifických veličin, jako jsou například Basal metabolic rate (BMR)⁸ a Body mass index (BMI)⁹.

⁸ Bazální metabolismus zahrnuje řadu funkcí, které jsou nezbytné pro život jako je například funkce buněk a jejich náhrada, syntéza, udržování tělesné teploty, nepřetržitou práci srdečních a dýchacích svalů či funkce mozku. Množství energie spotřebované na bazální metabolismus v čase se nazývá Basal metabolic rate. Měří se v poloze na zádech za standardních podmínek odpočinku, půstu, nepohyblivosti, neutrality na teplo a duševní relaxaci. V závislosti na použití se vyjadřuje za minutu, hodinu či 24 hodin.

⁹ Ukazatel adekvátní hmotnosti ve vztahu k výšce starších dětí, dospívajících a dospělých. Je vypočítána jako hmotnost (v kilogramech) dělená výškou (v metrech), na druhou. Přijatelný rozsah pro dospělé je 18,5 - 24,9 kg/m² a pro děti to se mění s věkem. U vyšších hodnot se jedná o obezitu u nižších hodnot o podváhu.

2.5 Faktory ovlivňující potravinový problém

Potravinový problém je problémem komplexním, který je způsoben širokou škálou faktorů a je příčinou dalších problémů ovlivňujících životy mnoha lidí i celé lidské společnosti. Pokud má být nalezeno řešení potravinového problému světa je více než nutné pochopit jeho příčiny. Řada příčin ovlivňujících potravinových problém vznikla v důsledku chování člověka (např. degradace půdy, růst cen, politické důvody, atd.). Na druhé straně existují příčiny, které ovlivňují potravinový problém bez výrazného přičinění člověka (např. vývoj klimatu).

2.5.1 Růst cen potravin

Prvním z faktorů způsobujících potravinový problém je růst cen potravin. V případě růstu cen základních potravin dochází k situaci, že mnoho obyvatel nemá dostatek finančních prostředků, aby zajistilo své základní potřeby. To má za následek zpomalení ekonomiky, dochází k omezení pracovních příležitostí a tím i k omezení příjmů. Pokud má obyvatelstvo omezené příjmy, není schopno nakupovat potraviny a hladoví. Růst cen potravin je proto považován za jednu z hlavních příčin způsobujících hlad.

Ceny potravin výrazně ovlivnila světová potravinová krize v letech 2006 – 2008. Ze zprávy FAO (2011) vyplývá, že měla rozdílné dopady na jednotlivé země. Zatímco některé velké země se dokázaly vypořádat s dopady krize poměrně rychle, tak pro lidi v mnoha malých zemích závislých na importu potravin představuje i dočasné zvýšení cen trvalé následky pro jejich budoucí příjmy a možnosti vymanit se z chudoby. Mnohé země v různých částech světa tak zůstávají nadále v krizi, jedná se zejména o oblast Afrického rohu.

K pochopení složitosti potravinového problému se využívá Index cen potravin vydávaný organizací FAO. Představuje měřítko měsíčních změn mezinárodních cen košů základních potravinářských komodit. Skládá se z průměrů pěti cenových indexů potravinových komodit vážených průměrným vývozním podílem těchto skupin v letech 2002-2004. Z následující tabulky je zřejmé, že dochází k nárůstu indexů základních potravin. Nejzřetelnější nárůst byl zaznamenán v roce 2010 a na počátku roku 2011. Volatilita cen cukru je ještě výraznější než u ostatních komodit indexu. Ceny masa stouply

nejméně a ukázaly méně výrazné výkyvy. Ceny mléka a mléčných výrobků byly v roce 2012 pod průměrem roku 2011, kdy dosahovaly hodnot 220,5.

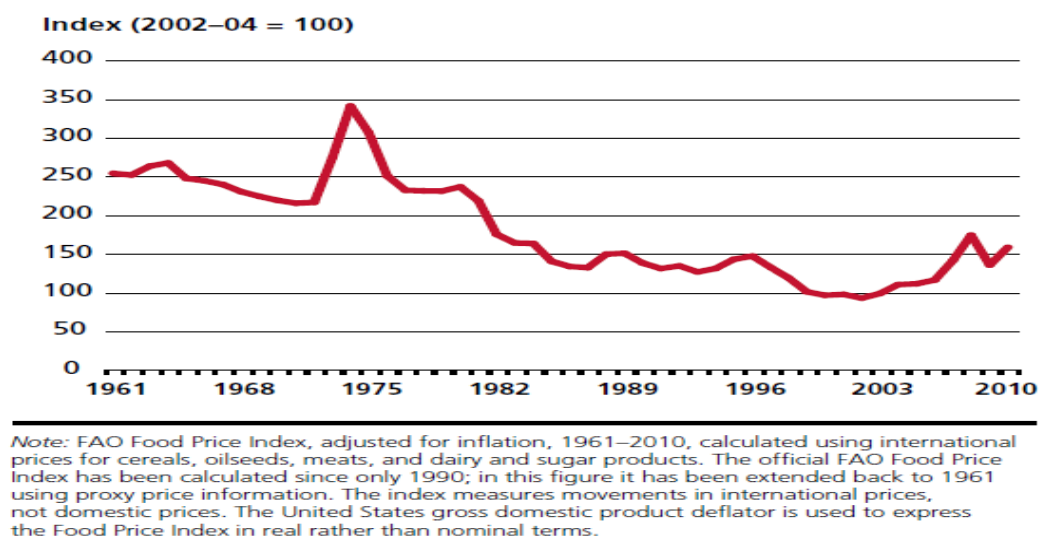
Tabulka 2.1: Vývoj indexu cen potravin

Rok	Index cen potravin	Maso	Mléko a mléč.výr.	Cereálie	Olej a tuky	Cukr
2000	90,4	95,8	95,4	85,2	67,8	116,1
2004	112,4	113,7	122,6	107,5	112,2	101,7
2008	199,8	153,2	219,6	237,8	227,2	181,6
2012	211,7	174,9	188,6	240,9	225,3	305,7

Zdroj: FAO - Food price index, 2012b, vlastní úprava

Ceny potravinových komodit na světových trzích, očištěné o inflaci, zaznamenávaly od roku 1960 pokles až do roku 2000, kdy dosáhly svého historického minima (výrazný růst v 70. letech byl způsoben vlivem ropných krizí). Od roku 2003 docházelo k pozvolnému růstu¹⁰, který v roce 2006 změnil v prudký růst až do poloviny roku 2008.

Graf 2.2: Vývoj indexu cen potravin

Zdroj: FAO - The State of the Food insecurity in the World, 2011

¹⁰ Růst byl způsoben mnoha faktory, např. šoky v počasí (sucho v Austrálii v letech 2005-2007, které snížilo produkci pšenice a obchodu), politiky na podporu využívání biopaliv (pomocí dotací a tarifů se zvyšuje poptávka po kukuřici a rostlinných olejích), znehodnocení amerického dolaru, dlouhodobější hospodářský růst v několika velkých rozvojových zemích (vyvážení tlak na ceny ropy a hnojiv; zvýšená poptávka po mase a krmivu pro zvířata), rostoucí výrobní a přepravní náklady (např. zavlažovací čerpadla, stroje), pomalejší růst výnosů z obilovin (zejména rýže a pšenice, důsledek nízkých investic v předchozích třech desetiletích), nízké úrovně zásob, atd.

Období mezi lety 2008 a 2011 bylo představováno řadou extrémních vrcholů a propadů v cenách potravin, s kterými se obtížně vyrovnávají především ekonomicky zranitelní spotřebitelé a zemědělstí producenti. V dubnu 2012 uspořádala OSN debatu, kde se sešli hlavy států a vlád společně s představiteli mezinárodních organizací, aby konzultovali růst cen potravin a jejich kolísání na politické úrovni. Generální ředitel FAO José Graziano da Silva řekl, že *„růst cen potravin je již vyšší než celková inflace téměř v každé zemi. To má dopad na chudší obyvatelstvo, které může až 75 % svého příjmu utratit za potraviny“* (FAO, 2012c).

Do roku 2011 dosáhl index cen potravin více než dvojnásobné úrovně oproti roku 2000 (nejvyšších hodnot dosáhl v únoru 2011 - 238 bodů). Reálné ceny zůstaly nad jejich předchozím minimem po více než deset po sobě jdoucích let, což je nejdelší trvalý cyklický nárůst reálných cen během posledních 50 let. Zatímco od roku 2011 se mezinárodní ceny potravin mírně snížily, stále zůstávají výrazně nad svým historickým průměrem.

V důsledku rychle rostoucích ekonomik, pokračujícímu růstu populace, růstu biopaliv a stále se zvyšujících nároků na potravinový systém lze očekávat, že bude pravděpodobně pokračovat tendence rostoucích a volatilních cen na trhu potravin. K tomuto trendu přispívá také stále častější změny počasí a klimatu.

2.5.2 Klimatické změny a přírodní katastrofy

Změna klimatu je jedním z řady rizik ovlivňujících potravinovou bezpečnost. Dochází k narušování vzájemných vazeb mezi jednotlivými ekosystémy. Vyvolává oteplování planety, tání ledovců, změny v biodiverzitě, změny v úrodnosti půdy a extrémními výkyvy počasí (zapříčiňující tajfuny, hurikány a střídání období sucha a dešťů) a další související problémy, které ovlivňují vývoj zemědělství a produkci potravin. Účinky nejsou vždy snadno rozpoznatelné od účinků dalších rizik. Dopady a důsledky změny klimatu jsou však globální a nezvratné. Očekává se, že do roku 2050 se zvýší počet lidí ohrožených hladem v důsledku změny klimatu o 10 - 20 % a více. Počet podvyživených dětí vzroste o 24 milionů, což je o 21 % více, než kdyby nenastaly klimatické změny.

V důsledku změny klimatu a oteplení planety dochází ke snižování oblastí využitelných pro zemědělství, jelikož jsou zatopeny stoupajícími hladinami řek. Změny v pravidelných sezónních deštích způsobují transformaci půdy ve vyprahlé oblasti. Jeřábek et al. (2008) uvádí, že období sucha v 70. letech v Sahelu bylo vysvětlováno nadměrnou pastvou, která způsobila změnu mikroklima. Alessandra Gianninová z Národního centra pro atmosférický výzkum v americkém Boulderu ovšem zjistila, že prvotní důvod neúrody není nikoliv v pastevectví, ale oteplení hladiny Indického oceánu. To dokazuje, že klimatický systém představuje velice provázaný celek.

Podle Mezinárodního panelu pro změnu klimatu (IPCC), vedoucího vědeckého fóra pro klimatické analýzy, povede změna klimatu k:

- Zvýšení četnosti a intenzity přírodních katastrof, extrémních výkyvů počasí způsobující povodně, sucha a hurikány.
- Stoupající hladiny moří a kontaminace/zasolování vodních zdrojů a zemědělské půdy.
- Změny ve srážkových modelech s očekávaným snížením zemědělské produktivity v již nestabilních oblastech (zejména v Subsaharské Africe).
- Klesající kvalita a dostupnost vody ve vyprahlých oblastech.

O změnu klimatu se zasloužil také člověk a to především v důsledku emisí skleníkových plynů. Snížení emise skleníkových plynů by podstatně snížilo riziko hladu. Stabilizace koncentrace skleníkových plynů na 500 ppm¹¹ by mohla redukovat nárůst o 50 % (WFP, 2009). Emise produkované v zemědělství tvoří 10 – 15 % celosvětově produkovaných emisí. Většina pochází z průmyslových zemědělských postupů využívajících chemických hnojiv, těžkých strojů na benzín a odpadu. Za téměř pětinu celosvětových emisí skleníkových plynů je zodpovědné odlesňování a změny ve využívání půdy (Grain, 2011).

S klimatickými změnami úzce souvisí přírodní katastrofy. Nejčastější přírodní katastrofy jsou záplavy, tropické bouře a zemětřesení. Kromě ztrát na životech způsobují dlouhodobé problémy pro ekonomiku země a obyvatelstvo i potravinovou bezpečnost v rozvojových zemích. Jelikož vlády rozvojových zemí nemají obvykle dostatek

¹¹ Ppm (parts per milion)= částic na milion koncentrace CO₂ v atmosféře

finančních prostředků na stavbu hrází a dalších ochranných opatření, bývají následky přírodních katastrof v rozvojových zemích devastující.

Určit, jaké dopady bude mít změna klimatu na lidi trpící hladem a podvýživou, vyžaduje složité analýzy. Nezáleží pouze na místním podnebí, ale také celé řadě dalších faktorů. Mnoho studií varuje, že mohou znemožnit či snížit snahy o zmírnění světového hladu. Studie zkoumání dopadu klimatických změn na výskyt hladu WFP (2009) došly k závěru, že pokles výnosů pšenice, rýže a kukuřice způsobené zvýšením teploty a nedostatkem vody je největší v rozvojových zemích (předpokládá se pokles 9-11 %). Společně se zvýšením světových cen o 25 – 150 % se odhaduje nárůst hladu na 10 – 60 %. Tyto odhady však nezvažovaly potenciál přizpůsobení zemědělských praktik¹² a institucí. Odhady zvýšení hladu by pak mohly dosahovat 5 – 50 %. Jeřábek et al. (2008) uvádí, že počet hladovějících lidí bude kolem roku 2080 zhruba na stejné výši jako dnes. Pokud by ovšem nedocházelo ke globálním změnám podnebí, mohl by se počet lidí do stejného roku snížit o tři čtvrtiny.

2.5.3 Půdní fond a degradace půdy

Půda představuje základní jednotku v produkci potravin. Plocha pevniny Země určuje množství půdy. Pouze část půdy je plodná a využitelná v zemědělství. Zbytek půdního fondu tvoří lesy, pastviny, louky i oblasti nevhodné k zemědělství. V souvislosti s osídlováním člověka dochází ke stálému zmenšování půdního fondu využitelného v zemědělství. Člověk využívá větší plochy pro svá sídla i infrastrukturu.

¹² Např. změny ve výsadbě, zvýšení zavlažování, atd.

Tabulka 2.2: Regionální využití hlavních kategorií půdy (2000)

Kategorie zemí	Celosvětový podíl půdy	Celosvětový podíl populace	Obdělávaná půda	Lesní pozemky	Louky, pastviny a ekosystémy	Neplodné oblasti	Osídlené oblasti a infrastruktura	Vodní útvary
Nízko-příjmové země	22	38	15	20	36	26	1,8	1,4
Země se středními příjmy	53	47	11	33	33	21	1	1
Vysoko-příjmové země	25	15	12	27	39	18	1	4

Pozn.: Údaje jsou uvedeny v %.

Zdroj: FAO - The state of the world's land and water resources for food and agriculture, 2011, vlastní úprava

Zemědělství v současné době využívá 11 % celosvětového povrchu půdy pro rostlinnou výrobu. Za posledních 50 let vzrostla zemědělská produkce 2,5 – 3násobně, zatímco celosvětová obdělávaná půda vzrostla o 12 %. Množství obdělávané půdy na osobu je v nízko-příjmových zemích nižší o polovinu než ve vysoko-příjmových zemích. Způsobnost těchto zemí pro zemědělství je také obecně nižší (FAO, 2011).

Tabulka 2.3: Podíl skupin zemí na celosvětově obdělávané půdě

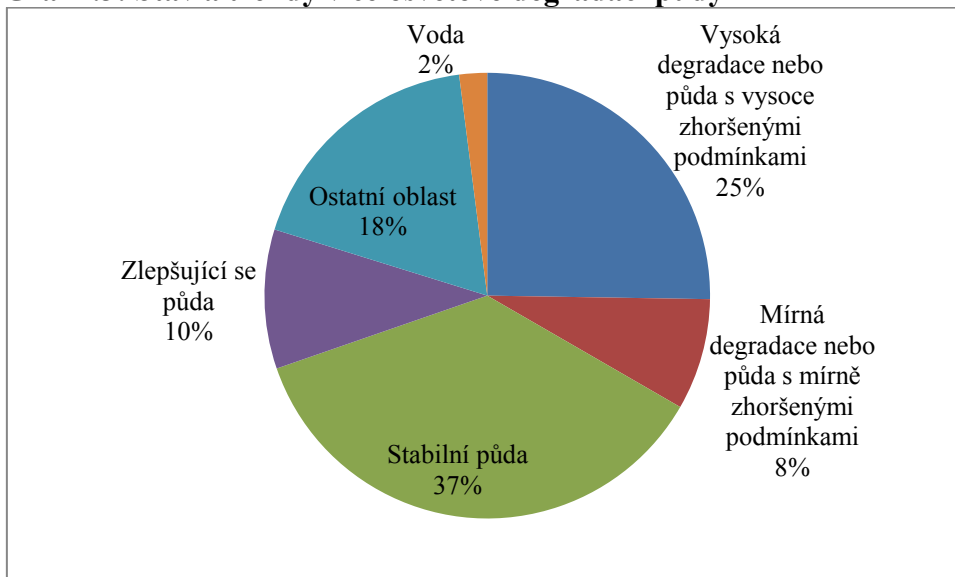
Kategorie zemí	Obdělávaná půda (Mha)	Populace (mil.)	Obdělávaná půda na obyvatele (ha)
Nízko-příjmové země	441	2651	0,17
Země se středními příjmy	735	3223	0,23
Vysoko-příjmové země	380	1031	0,37
Celkem	1556	6905	0,23

Zdroj: FAO - The state of the world's land and water resources for food and agriculture, 2011, vlastní úprava

Člověk se podílí také na změně přirozené struktury půdy prostřednictvím orání, okopávání, hnojení, odvodňování nebo zavlažování. V souvislosti s erozí, nadměrnou pastvou dobytka, pěstováním nevhodných potravin, používáním chemických hnojiv a

užíváním pesticidů dochází k tzv. degradaci půdy. Ta způsobuje především snížení úrodnosti půdy a představuje tak příčinu hladu a dalších problémů (Dlouhá et al., 2006).

Graf 2.3: Stav a trendy v celosvětové degradaci půdy

Zdroj: FAO - The state of the world's land and water resources for food and agriculture, 2011, vlastní úprava

Degradace půdy v různém rozsahu zasahuje všechny kontinenty světa. Od 70. let 20. století zaznamenáváme tzv. desertifikaci. Představuje proces, kdy dochází ke snižování kvality půdy a snižuje se také její biologická produktivita (Kuna, 2010). Desertifikací je zasažena především Afrika a Asie. Sahara zaznamenala rozšíření o 650 tis. km² během posledních padesáti let. V období 1970 – 1990 došlo ke zvětšení celkové plochy pouští o 120 mil. ha (Jeníček et al., 2003).

V teplých oblastech dochází v důsledku nadměrného zavlažování k zasolení půdy. Voda představuje roztok mnoha solí a po odpaření dochází ke zvýšení koncentrace a hromadění v půdě. Takové vlastnosti půdy značně redukuje množství plodin schopných růstu (Dlouhá et al., 2006).

Globální potravinový problém způsobený nedostatkem půdního fondu je možno řešit pomocí zásahů do krajiny, avšak díky těmto zásahům dochází k rozvrácení ekosystémů. Problém představuje odlesňování a kácení deštných pralesů. Deštný prales pojímá velké množství vody a díky tomu je schopen zabránit povodním na tisíce kilometrů daleko.

Odlesňováním dochází ke zvyšování zemědělsky využitelné půdy, ale zároveň snižování lesních ploch ohrožuje biodiverzitu, produkci kyslíku, ovlivňuje klima a může mít devastující důsledky pro Zemi (Kuna, 2010). Hlavní důvod pro odlesňování je expanze průmyslových plantáží pro výrobu komodit, jako je sója, cukrová třtina, kukuřice, palmový olej a řepka. Od roku 1990 vzrostla plocha osázená těmito komoditami o 38 %, zatímco půda pro pěstování základních potravin jako je rýže nebo pšenice poklesla (Grain, 2011).

2.5.4 Nestabilita, nerovnost a chudoba

Nestabilita především na politické úrovni způsobuje zvýšení rizikovosti zahraničních investic, jelikož případnou změnou režimu se v zemi mohou změnit vládní priority. Přispívá tak k nedostatečnému rozvoji zemědělství a může mít dopad na potravinovou bezpečnost.

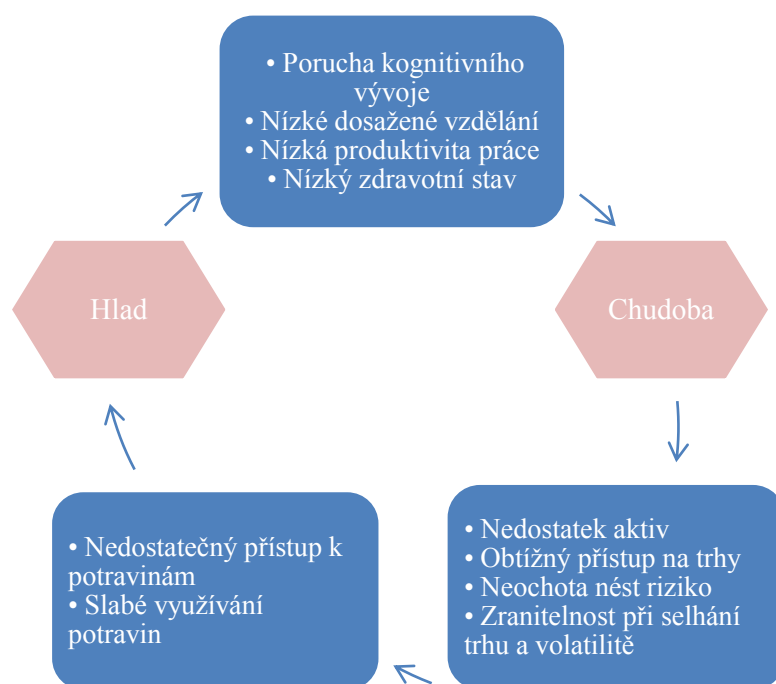
Nerovnoměrné rozdělení a přístup ke zdrojům tvoří další z faktorů ovlivňujících potravinový problém. Nerovnost je možno zpozorovat mezi bohatým a chudým obyvatelstvem v rozvojových a vyspělých zemích především v přístupu k půdě, vodě a finančním prostředkům. Rozvojové země trpí hospodářskou zaostalostí a mají daleko vyšší podíl zemědělství na celkovém HDP a zaměstnanosti. Celosvětově dochází ke snižování podílu zemědělství na HDP avšak v některých zemích zejména Subsaharské Afriky je tento klesající trend méně zřetelný než v ostatních regionech země.

Mezi zeměmi se tak neustále prohlubuje propast v ekonomické úrovni a ekonomické síle. Srovnáním z hlediska HDP a procentním vyjádřením světové populace vyplývá, že zatímco na země OECD se 14,8 % světové populace připadá v roce 2007 celkem 72,8 % světového produktu, tak na ostatní státy s podílem 85,2 % světové populace připadá 27,5 % světového produktu (Kuna, 2010).

Mnoho obyvatel se nachází v chudobě především v rozvojových zemích, což může zapříčinit, že se ocitnou v situaci potravinové nedostatečnosti. Mezi chudobou a hladem existuje přímý dvoustranný vztah. Jelikož chudoba zapříčiňuje hlad a naopak hlad přispívá k chudobě. Představují tak začarovaný kruh chudoby. Hlad společně s podvýživou má vliv na schopnost jedince překonat chudobu následujícími způsoby:

- Snižují fyzickou aktivitu a tím i výrobní potenciál pracovníků. Omezují schopnost fyzického a psychického vývoje lidí, brání růstu dětí, snižují rozlišovací schopnosti a mají vliv na školní docházku a výsledky.
- Způsobují závažné dlouhodobé poškození zdraví, což vede k vyššímu riziku onemocnění a předčasných úmrtí.
- Jsou přenášeny z generaci na generaci, jelikož hladové matky rodí podvyživené děti.
- Přispívají k politické a sociální nestabilitě, která negativně ovlivňuje schopnost vlády snížit chudobu.

Obr. 2.2: Začarovaný kruh chudoby a hladu

Zdroj: WFP - World Hunger Series: Hunger and markets, 2009, vlastní úprava

Kuna (2010) odkazuje na řadu studií zkoumajících závislost výše peněžních příjmů a spotřeby potravin, z nichž za nejzajímavější považuje práci Perissé a Kamouna, která zkoumala obyvatelstvo Tuniska rozděleného do deseti skupin dle peněžních příjmů. Závěrem této studie byl potvrzen vztah mezi peněžním příjmem a příjmem energie v kcal na osobu na den. Vyšší hodnoty dosahovaly vyšší příjmové skupiny.

Chudoba představuje globální problém, který se v závislosti na celosvětovém vývoji posledních let, zejména světové finanční a hospodářské krizi stává naléhavější a palčivější.

Představuje tak dalekosáhlejší problém, který ovlivňuje každodenní život mnoha obyvatel po celém světě a ovlivňuje nejenom globální potravinový problém ale řadu dalších oblastí. O její odstranění či zmírnění se po mnoho let snaží mnoho mezinárodních iniciativ.

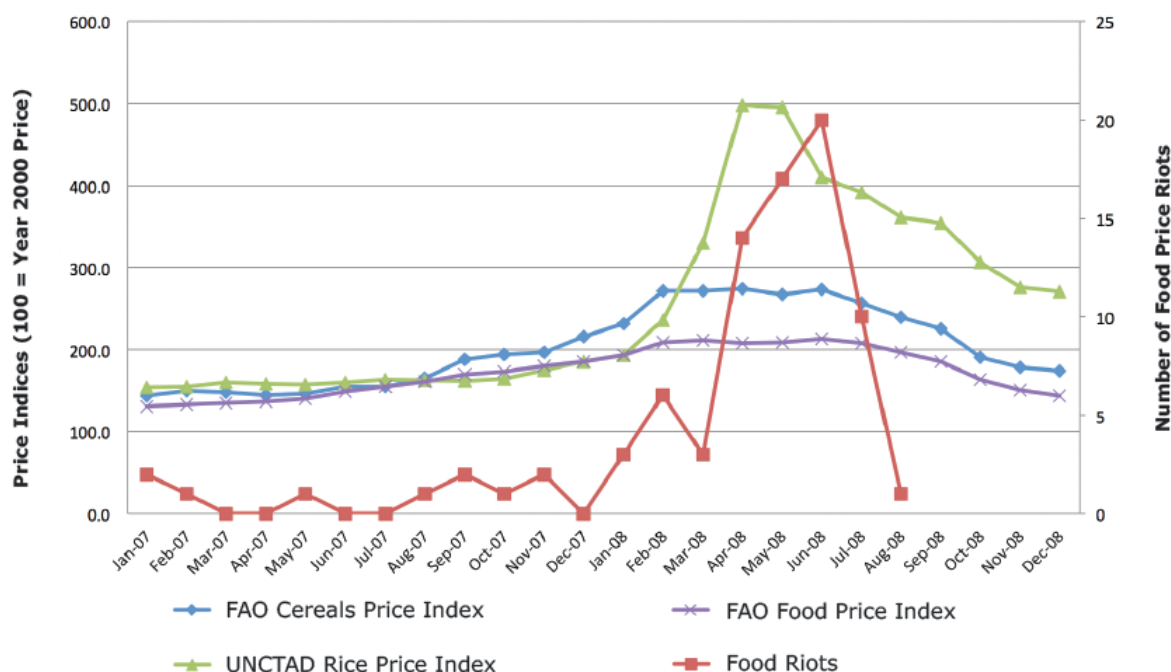
2.5.5 Ozbrojené konflikty

Během posledního desetiletí nedostatek potravin a podvýživa zřejmě přispěly k rostoucí četnosti krizových událostí. Většina dnešních ozbrojených konfliktů je soustředěna v regionech silně závislých na zemědělství a v zemích s vysokým podílem domácností závislých na dovozu potravin.

Stejně jako je důsledkem konfliktu, může nedostatek potravin být příčinou a vést ke konfliktu. Velmi málo konfliktů vzniklo v prostředí s potravinovou bezpečností. Hlad může vyvolat konflikt, když lidé mají pocit, že nemají co ztratit a vojenská služba nabízí zdarma jídlo a také sílu, která plyne z držení zbraně. Obecně platí, že riziko násilí je větší v zemích, kde se mísí demokratické systémy s autoritářskými institucemi, v oblastech s nízkou úrovní rozvoje, zhoršujícími se ekonomickými podmínkami nebo vysokou mírou nerovnosti mezi jednotlivými skupinami obyvatel.

Násilné konflikty zvyšují ceny potravin, čímž také přispívají k potravinové nedostatečnosti. Nestabilní státy, které získávají vysoký podíl potravin dovozem a domácnosti v nich utrácející velkou část příjmu za potraviny, jsou obzvláště citlivé na vyšší ceny potravin. Potravinová nedostatečnost vyvolána zvyšujícím se růstem cen stupňuje riziko protestů, vzpoury a občanských konfliktů. V důsledku růstu cen potravin v letech 2007-2008 vypukly protesty a nepokoje ve 48 zemích. Růst cen přispěl k vlně protestů napříč severní Afrikou a středním Východem, která svrhla Tuniského prezidenta Zine El Abidine Ben Ali i Egyptského prezidenta Husni Mubaraka.

Graf 2.4: Ceny potravin a výtržnictví, 2007-2008

Zdroj: WFP - Food Insecurity and Violent Conflict: Causes, Consequences, and Addressing the Challenges, 2011, s.7

WFP (2011) uvádí, že z nedávných výzkumů vyplývá spojitost vyšších cen potravin pro tři hlavní složky obilí (pšenice, rýže a kukuřice) s vícečetnými protesty a nepokoji v rozvojových zemích. Tento vztah může být zmírněn politickými zásahy s cílem ochránit spotřebitele před vyššími cenami.

V období konfliktů lidé trpí hladem, nemají přístup k potravinám, jsou porušována jejich lidská práva, jsou nuceni k přesídlování a odkázáni na mezinárodní humanitární pomoc. Zvýšení bezpečnosti potravin prostřednictvím humanitární pomoci může přispět ke stabilitě a snížit napětí válečných konfliktů. Avšak na druhou stranu se potravinová pomoc může stát zdrojem konfliktů, narušit investice do místní produkce a rozvoj místních kapacit (WFP, 2011).

Situaci potravinové bezpečnosti v Afrických zemích zhoršují nejenom válečné a ozbrojené konflikty, ale také náboženské a etnické konflikty, které bývají obtížně řešitelné či dokonce neřešitelné. Hranice ve tvaru rovných přímek v Africe nerespektují kmenové hranice a představují tak příčinu mnoha náboženských konfliktů, které mohou vyústit v genocidu. Způsobují chudobu a mohou vést až k hladomoru (Kuna, 2010).

2.5.6 Růst populace

Odhady počtu světové populace v minulosti jsou značně obtížně stanovitelné, přesto se předpokládá, že první miliardy bylo dosaženo na přelomu 18. a 19. století. V polovině 20. století to bylo 2,5 miliardy lidí a v současnosti je stav populace odhadován přes 7 miliard. Celosvětově dochází k růstu populace stále vyšším tempem. OSN odhaduje, že do poloviny 21. století by počet obyvatel měl růst o další dvě miliardy (Kuna, 2010).

Tabulka 2.4: Světová populace v letech 1950 a 2000

1950				2000			
Skupina zemí	Počet (tis.)	obyv.	Podíl na svět. populaci (%)	Skupina zemí	Počet (tis.)	obyv.	Podíl na svět. populaci (%)
Svět	2 535 093		100,0	Svět	6 124 123		100,0
Vyspělé státy	813 561		32,1	Vyspělé státy	1 194 199		19,5
Rozvojové země	1 721 532		67,9	Rozvojové země	4 929 924		80,5

Zdroj: Kuna, 2010, s. 45, vlastní úprava

Růst populace je však značně nerovnoměrný. Ve vyspělých zemích je možné sledovat růst populace pomalým tempem oproti růstu populace v rozvojových zemích. Zatímco v roce 1950 činili obyvatelé rozvojových zemí 67,9 % světové populace, tak v roce 2000 se podíleli na světové populaci 80,5 %. Je paradoxní, že jsou to právě rozvojové země, kde je zaznamenán největší růst populace, i když se tyto země potýkají s potravinovým problémem, špatnými životními podmínkami, nedostatečným vzděláním a řadou dalších problémů. Právě tyto problémy jsou však také příčinou tohoto růstového trendu a tvoří tak ucelený koloběh.

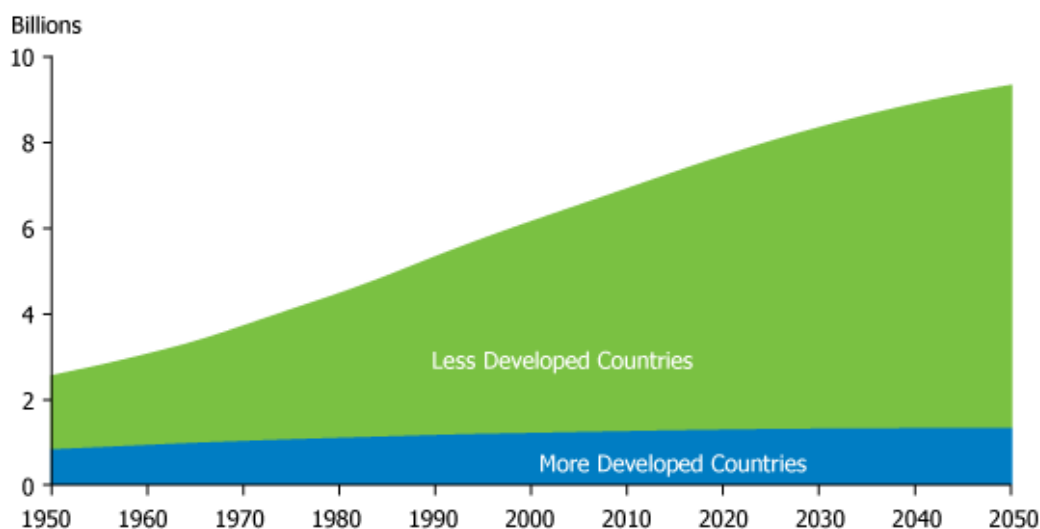
Tabulka 2.5: Stav světové populace v roce 2011

	Svět	Více rozvinuté země	Méně rozvinuté země
Populace	6 986 951 000	1 241 580 000	5 745 371 000
Narození ročně	139 558 000	14 070 000	125 488 000
Zemřelí ročně	56 611 000	12 201 000	44 410 000
Přirozený přírůstek	82 947 000	1 869 000	81 078 000
Kojenecká úmrtnost	6 078 000	77 000	6 001 000

Zdroj: Population Reference Bureau, 2011

Pro rozvojové země je příznačná vysoká míra porodnosti i úmrtnosti. Vlivem globalizace ovšem dochází ke zlepšování životních podmínek, zlepšování přístupu ke zdravotní péči, snižování kojenecké úmrtnosti, v důsledku toho se zvyšuje průměrný věk a zvyšuje se naděje na dožití. Predikce dalšího vývoje tak odhadují, že nadále bude růst podíl obyvatel rozvojových zemí na světové populaci. (Kuna, 2010).

Graf 2.5: Vývoj světové populace od roku 1950 do roku 2050

Zdroj: Population Reference Bureau, 2012

Růst populace způsobuje nejenom globální potravinový problém, ale přispívá také k environmentálním, sociálním a ekonomickým problémům světa. Zvýšení počtu obyvatel vytváří tlak na růst poptávky po potravinách a zajištění dostatečné výživy. Je proto otázkou, jak přizpůsobit zemědělskou výrobu stále rostoucí poptávce, zda hledat nové technologické postupy či hledat budoucnost v biotechnologiích, geneticky modifikovaných

organismech nebo nanotechnologiích. Dlouhá (2006) uvádí, že kdyby v minulosti bylo tempo populačního růstu pomalejší, bylo by nám nyní lépe. Pokud se podaří snížit tempo růstu populace v budoucnosti, budou na tom lépe příští generace.

2.5.7 Biotechnologie, GMO, Nanotechnologie

Stále se zvyšující ceny ropy společně s ubýváním jejich zásob a také ekologické aspekty způsobily, že řada zemí zaměřila svou pozornost na rozvoj biopaliv. Způsobilo to ovšem řadu negativní důsledky v podobě snížení nabídky potravin pro export a růst cen zemědělských produktů. Kuna (2010) uvádí, že účinnost ekologické politiky biopaliv je zcela opačná než se předpokládalo. Je rizikovější pro životní prostředí a její produkce tvoří daleko více oxidu uhličitého než fosilní paliva.

Na jedné straně mají biotechnologie¹³ potenciál zvýšit výnos z plodin, zvýšit nutriční hodnotu potravin a urychlit šlechtění pomocí kombinace různých genů. Na druhou stranu jsou tyto technologie financovány a kontrolovány velkými společnostmi, které je prodejem za vysoké ceny dostávají mimo dosah chudých zemědělců.

S biotechnologiemi souvisí mnoho dalších problémů, jako jsou možné ztráty z biologické rozmanitosti, degradace životního prostředí způsobené stříkáním pesticidů a umělých hnojiv na plodiny, které byly upraveny, aby vydržely velké dávky chemikálií. Neopomenutelné jsou také neznámé dopady na lidské zdraví způsobené konzumací geneticky upravených potravin. Kromě toho, nejvíce geneticky modifikovaných potravin (které neslouží k obživě obyvatelstva¹⁴) se pěstuje v zemích, které je používají jako vývozní plodiny pro globální trh (Food First, 2009).

V roce 1996 se geneticky modifikované organismy¹⁵ (GMO) začaly pěstovat a v roce 2007 dosáhla jejich celková plocha 114,3 milionů hektarů. Z celkových 1,5 bilionů ha orné půdy se GMO potraviny pěstují na 8 %. Problematika GMO z hlediska jejího pěstování,

¹³ Definice biotechnologie v Úmluvě o biologické rozmanitosti je „*jakákoliv technická aplikace, která využívá biologické systémy, živé organismy a jejich deriváty k výrobě či modifikaci produktů nebo procesů pro specifické využití*“ (Roudná, 2008, s.5).

¹⁴ Např. sojové boby (nejvíce vysázená GMO plodina na světě, slouží jako krmivo pro zvířata nebo biopalivo), GMO kukuřice (používá se v krmivech pro zvířata a průmyslových výrobcích), řepka, bavlna.

¹⁵ Konkrétní rostlina, zvíře nebo mikroorganismus, který se na první pohled neliší, avšak může mít vlastnosti, které pro ni nejsou typické (Roudná, 2008).

obchodu, potírání chudoby a dopadu na lidské zdraví je velice diskutabilní a v řadě zemí iniciovala vznik specifické legislativy (Roudná, 2008).

Nejnovější technologická inovace, která ovlivňuje potraviny, zemědělství a životního prostředí se nazývá nanotechnologie¹⁶. Rozkládá a manipuluje s potravinami, osemem, chemickými pesticidy a je účinná v oblasti balení potravin. Zastánci nanotechnologií se domnívají, že může vyřešit otázky změn klimatu a globálního hladu. Využívá se k změně vlastností a znaků potravin včetně jejich výživové hodnoty, chutě, konzistence a trvanlivosti. Nano obalové materiály zvyšují trvanlivost, odolnost a čerstvost potravin nebo také zpomalují hnilobný proces (Lyons, 2010).

2.5.8 Další faktory

Faktory vyjmenované v předchozích podkapitolách představují hlavní činitele způsobující globální potravinový problém. Existuje celá řada dalších neméně závažných příčin majících vliv na výživu obyvatel a ovlivňujících jejich život.

Nikoliv potravinová nedostatečnost ale distribuce potravin představuje další příčinu potravinového problému. V mnoha především málo rozvinutých zemích je špatná dopravní infrastruktura, která ovlivňuje potravinovou bezpečnost. Kuna (2010) uvádí, že podle různých odhadů je vysoké procento vyrobených potravin znehodnoceno dříve (hnití nebo napadnutí škůdci), než je dopraveno ke spotřebiteli a potraviny tak přicházejí vniveč.

Každoročně končí až třetina vyrobených potravin v popelnicích či se jinak znehodnotí (1,3 milionů tun potravin). Pro rozvojové země se jedná z 95 % o neúmyslné ztráty vzniklé v důsledku špatné sklizně, nevhodného skladování či obalů. Zatímco ve vyspělých zemích je hlavní příčina v přílišném nakupování. Každoročně je likvidováno celkem 300 milionů tun potravin ve fázi, kdy je možné je ještě konzumovat (více než je produkce potravin v Subsaharské Africe). Zatímco v Evropě a Severní Americe připadá na jednoho člověka 95 – 115 kg vyhozených potravin, tak v subsaharské Africe, jižní a Jihovýchodní Asii pouhých 6 – 11 kg (OSN, 2013).

¹⁶ Nanotechnologie je úprava materiálů, konstrukcí a systémů, které fungují v měřítku 100 nanometrů nebo méně (1 nanometr je jedna miliardtina metru).

Překážku pro zemědělství, obyvatelstvo i průmysl, jež ovlivňují potravinový problém, může představovat nedostatečné množství sladkovodních zdrojů. Může být zapříčiněné současným růstem populace, zemědělskými postupy, jež zvyšují nároky na vodní zdroje či narušujícími podmínkami pro obnovování zásob. Dochází také ke zhoršující se kvalitě vody zapříčiněné odlesňováním, chemizací, odpady i stále častější sucha, záplavy a sesuvy půdy. Problém představuje také přístup k nezávadné pitné vodě. Někteří obyvatelé musí pro vodu urazit i několik kilometrů cesty, především obyvatelstvo v Subsaharské Africe trpí chorobami a parazity způsobené konzumací vody z nevhodných zdrojů. Kuna (2010) uvádí, že v roce 2006 mělo přístup k nezávadné pitné vodě ve světě pouze 86 % světové populace.

Další faktor ovlivňující potravinový problém v rozvojových zemích závislých na zemědělství představují škůdci, jež mohou silně ovlivnit sklizeň a množství potravin určených pro obyvatele. Jelikož chudé země nemají dostatek finančních ani kapitálových prostředků k prevenci ani řešení následků, stávají se zcela nebráněni proti těmto situacím.

Možnosti vymýtit hlad a podvýživu do značné míry ovlivňují spotřební zvyklosti v jednotlivých zemích. V Indii je největší stav skotu na světě, jejich využití je však nízké, jelikož se jedná o „posvátná zvířata“. V zemích s muslimskou vírou zakazující konzumaci vepřového masa se zřídka vyskytuje chov prasat. V některých zemích subsaharské Afriky je možnost zabít zvířat pouze při náboženských slavnostech. Tato opatření jsou silně zakotvena a tamní zemědělství s nimi počítá (Kuna, 2010).

Existuje celá řada dalších faktorů, které ovlivňují potravinovou bezpečnost a dostatek potravin jako je nedostatečný výzkum, nízká vzdělanost, produktivita zemědělství, ostrovní charakter země, ekonomické či finanční krize atd.

3. INICIATIVA MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ PŘI ŘEŠENÍ POTRAVINOVÉHO PROBLÉMU

K vyřešení celosvětového potravinového problému je zapotřebí snaha o změnu pomocí mezinárodního společenství. Z tohoto důvodu bylo právo na adekvátní potravu zakotveno mezi základní lidská práva. Je nedílnou součástí lidských práv spjatých s důstojností lidské osoby a je nezbytné pro plnění dalších práv.

Právo na přiměřenou výživu by nemělo být vykládáno v úzkém slova smyslu, představujícím minimální balíček kalorií, bílkovin a dalších specifických živin. Hlavním smyslem práva na přiměřenou výživu je, že potrava musí být dostupná a přístupná. Dostupnost v množství a kvalitě dostatečné k uspokojení stravovací potřeby a přístupnost ve smyslu ekonomické a fyzické přístupnosti (UNITED NATIONS, 1999).

Právo na adekvátní výživu bylo poprvé zakotveno ve Všeobecné deklaraci lidských práv v roce 1948, kde článek 25 říká: *„Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření...“* (OSN, 1948, s. 5) V roce 1966 byla Deklarace doplněna Mezinárodním paktem o ekonomických, sociálních a kulturních právech, kde se potravinovým problémem komplexněji zabývá článek 11. Státy uznávají *„právo každého jednotlivce na přiměřenou životní úroveň pro něj a jeho rodinu, zahrnující v to dostatečnou výživu, šatstvo, byt a na neustálé zlepšování životních podmínek...“* (OSN, 1966, s. 3)

V Deklaraci se státy zároveň zavazují, že *„uznávajíce základní právo každého na osvobození od hladu, učiní jak jednotlivě, tak i na základě mezinárodní součinnosti taková opatření, zahrnující v to zvláštní programy, jichž je zapotřebí:*

- a) ke zlepšení způsobů výroby, uchování a distribuce potravin plným využitím technického a vědeckého poznání, šířením znalostí o zásadách výživy a rozvíjením nebo reformováním zemědělských systémů takovým způsobem, aby se dosáhlo nejúčinnějšího rozvoje a využití přírodních zdrojů;*
- b) k zajištění spravedlivé distribuce světových zásob potravin v poměru k potřebě, s přihlédnutím k problémům jak zemí dovážejících potraviny, tak zemí, které potraviny vyvážejí “* (OSN, 1966, s.3)

Dne 12. května 1999 Výbor OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva vydal Obecný komentář 12 k právu na adekvátní výživu obsaženou v článku 11, z něhož vyplývá, že „*právo na přiměřenou stravu je naplněno, pokud každý muž, žena a dítě, jednotlivě nebo v rámci společenství s ostatními, mají stálý fyzický a ekonomický přístup k přiměřené potravě nebo prostředkům k jejímu obstarání*“ (UNITED NATIONS, 1999).

Právo na potraviny poskytuje hlas pro širokou škálu zúčastněných stran, proto FAO vytvořila v roce 2006 rámec PANTHER, založený na lidských právech a přístupu k potravinám a potravinové bezpečnosti. Zásady PANTHER se vztahují k procesu, který by měl být dodržován při řešení práva na přiměřenou výživu. Integrace těchto principů do všech politik vztahujících se k bezpečnosti potravin a výživy zlepšuje a zajišťuje efektivnost a účinnost opatření v boji proti hladu a jeho hlavním příčinám. Počáteční písmena sedmi zásad, které by měly být začleněny do práce s právem na potraviny, tvoří zkratku PANTHER, a to (FAO, 2013a):

- Participation – účast.
- Accountability – odpovědnost.
- Non – discrimination – zákaz diskriminace.
- Transparency – transparentnost.
- Human dignity – lidská důstojnost.
- Empowerment - posílení postavení.
- Rule of law – právní řád.

I přes zakotvení práva na potraviny mezi základní lidská práva a snahu mezinárodního společenství o jejich dodržování existují i nadále značné znepokojující rozdíly mezi normami stanovenými v mezinárodních dokumentech a skutečností v mnoha částech světa. Pro lepší koordinaci mezinárodního společenství byl v roce 1974 založen Výbor pro světovou potravinovou bezpečnost (Committee on World Food Security, CFS) jako mezivládní orgán, který bude sloužit jako fórum pro hodnocení a sledování politik bezpečnosti potravin. Jeho činnost se neustále transformuje, aby byl schopen čelit novým výzvám globálního potravinového problému. V roce 2009 prošel CFS reformním

procesem¹⁷ k tomu, aby v globální debatě o bezpečnosti potravin a výživy byly slyšet hlasy nejenom členů¹⁸, ale také ostatních zúčastněných stran včetně pozorovatelů a účastníků. Byl reformován tak, aby řešil jak krátkodobé krize, tak dlouhodobé strukturální problémy. Zprávy CFS jsou každoročně předkládány Hospodářské a sociální radě OSN (ECOSOC).

Důležitost potravinové bezpečnosti a její aktuálnost dokládají skutečnosti, že mezinárodní společenství se o tuto problematiku v roce 2012 zajímalo během mnoha zasedání. V květnu 2012 se problematikou potravinové bezpečnosti zabýval také summit G8 pořádaný v Camp David ve státě Maryland. Potravinová bezpečnost se dostala do centra pozornosti, jelikož hlavní otázky k řešení byly jak vymýtit hlad a podvýživu pomocí sociálně a ekologicky udržitelných prostředků. Vedoucí představitelé G8 se otázkám potravinové bezpečnosti věnovali již v roce 2009 na summitu v italské Aquile, kde se dárcovské země společně zavázaly poskytnout pomoc k posílení bezpečnosti potravin ve výši 22 mld. USD. V roce 2012 se zavázali k plnění zbývajících závazků z Aquile a také, že se budou snažit udržet silnou podporu pro řešení současných a budoucích globálních problémů při zabezpečování potravin prostřednictvím bilaterální a multilaterální pomoci. Vyjádřili souhlas s tím, aby se podnikly nové kroky k urychlení pokroku směrem k bezpečnosti potravin a výživy v Africe a na celém světě. Se správným akčním programem, může G8 poskytnout klíčovým africkým národům snadnější přístup k půdě, úvěrům, technologiím a dalším vstupům potřebným pro pokrok k tržně orientovanému zemědělství.

V červnu 2012 se sešli hlavy států, předsedové vlád a zástupci zemí a organizací na konferenci Organizace spojených národů o udržitelném rozvoji (Rio 20), aby určili společný závazek k zajištění podpory ekonomicky, sociálně a ekologicky udržitelné budoucnosti pro naši planetu a pro současné i budoucí generace. Jednou z hlavních priorit

¹⁷ Jako základní součást reformy CFS byl vytvořen Panel odborníků na vysoké úrovni pro potravinovou bezpečnost a výživu (The High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition, HLPE). Řídící výbor HLPE jmenuje CFS a vybírá a spravuje projektové týmy, které poskytují vědeckou znalostní analýzu a poradenství. HLPE zprávy jsou vytvářeny nezávisle na CFS a její zjištění a doporučení slouží jako podklad pro jednání s CFS. Každoročně pořádané plenární zasedání CFS informuje a radí členům v nejnovějších otázkách bezpečnosti potravin a výživy na globální, regionální a národní úrovni. Během politických jednání poskytuje CFS rady na nejaktuálnější problémy a také přispívá na různé události a iniciativy související s potravinovou bezpečností a výživou v průběhu celého roku.

¹⁸ CFS se skládá z členů, pozorovatelů a účastníků. Členství je otevřeno členskými zeměmi FAO, IFAD nebo WFP a nečlenskými státy FAO, které jsou členy OSN. Členské státy jsou účastny nejvyšších zasedání CFS. Účastníci mohou být zástupci agentur a orgánů OSN, občanská společnost a nevládní organizace. CFS může také pozvat další organizace, jejichž činnost je relevantní při daném jednání.

bylo také zemědělství a vymýcení hladu. Generální tajemník OSN Ban Ki-moon oznámil výzvu k ukončení hladu (Zero-Hunger Challenge¹⁹). Tohoto cíle bude možno dosáhnout pomocí změny způsobu investování do zemědělství. Investice do zemědělství je jedním ze způsobů, jak podpořit zemědělskou produktivitu, snížit chudobu a zvýšit udržitelnost životního prostředí (FAO, 2012d).

Skutečnost, že se potravinová bezpečnost a potravinový problém dostává do centra pozornosti mezinárodního společenství a zvýšený zájem zemí, poukazuje na závažnost dané problematiky. Představuje to však také krok kupředu. Pokud dojde pomocí mezinárodní kooperace k naplnění stanovených cílů, je zde možnost dosáhnout lepší budoucnosti pro obyvatele rozvojových zemí. Otázkou však zůstává, zda stanovené priority a cíle budou naplněny či zůstanou u pouhých slibů.

3.1 Organizace zaměřené na řešení globálního potravinového problému

Prioritou mezinárodní spolupráce je boj proti hladu, přestože v poslední době si státy začínají uvědomovat také zcela nový opačný problém, který představuje obezita. Nicméně organizace stále váhají, zda by měly tomuto problému věnovat pozornost, pokud na světě stále existuje globální problém hladu. Masivní nárůst obézních obyvatel v posledních letech ovšem představuje problém, který bude nebytné v budoucnu řešit na mezinárodní úrovni.

Problém hladu představuje tíživý problém naší společnosti. Nejdůležitější fondy, programy a organizace usilující o jeho řešení vznikly a fungují pod záštitou OSN. Tyto organizace jsou zaměřené na vytváření sociálních programů, které by měly zajistit potraviny pro skupiny obyvatelstva nejvíce trpících hladem zejména ve venkovských oblastech rozvojových zemí.

¹⁹ Výzvou k ukončení hladu, tzv. Zero-Hunger Challenge se rozumí (United Nations, 2013):

- 100% přístup k přiměřené výživě po celý rok.
- Nula zakrnělých dětí mladších 2 let.
- Všechny potravinové systémy jsou udržitelné.
- 100 % nárůst produktivity a příjmů drobných rolníků.
- Nula ztrát nebo plýtvání potravin.

Činnost těchto organizací dosahuje určitých úspěchů, ale je také často kritizována, především v posledních letech, kdy se pokles počtu podvyživených obyvatel zpomalil. Přímá potravinová pomoc se nedostává k potřebným lidem, ale končí v rukách vlád a armád, které ji využívají ve svůj prospěch. Problém také představuje distribuce a efektivní využití potravinové pomoci. Další bod kritiky představuje skutečnost, že přímá potravinová pomoc vede k pasivitě v zemědělství a nemotivuje tak obyvatelstvo, aby přijalo odpovědnost za svůj život do vlastních rukou (Jeníček, 2012).

V důsledku globalizačních procesů stále roste význam i vliv mezinárodních organizací. Stále je však jejich činnost pouze doplňková, jelikož stěžejní zodpovědnost za potravinový problém i jeho následky mají vlády jednotlivých zemí. Velice důležitá je proto kooperace mezinárodního společenství s politickým aparátem jednotlivých zemí, ale také kooperace na úrovni jednotlivých mezinárodních organizací.

Vybrané mezinárodní organizace obsažené v této kapitole se nejvíce zaslouhují o zmírnění příčin potravinového problému a jejich nápravu. Jelikož potravinový problém představuje velice provázaný problém, jenž je úzce spjat s populačním a environmentálním problémem, je také činnost mezinárodních organizací značně rozličná. Hlavním cílem je odstranění chudoby venkovského obyvatelstva, jež bývá nejvíce zasaženo tímto problémem, ale také činnosti zaměřené na snižování podvýživy, podváhy a hladu v rozvojových zemích. Činnost organizací je zaměřená také na rozvoj zemědělství, zvýšení ekonomického růstu a podporu demokracie. Důležitou součástí náplně práce mezinárodních organizací tvoří také boj proti klimatickým změnám, ozbrojeným konfliktům a zmírnění důsledků potravinové krize. Výběr mezinárodních organizací je proto zvolen v souvislosti s jejich provázaností s potravinovým problémem, úspěšnosti programů a objemem pomoci.

3.1.1 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)

Rozvojová pomoc představuje důležitou náplň mezinárodních ekonomických vztahů. Většina finančních prostředků, které jsou určeny pro rozvojovou pomoc, pochází ze zemí OECD. Zdrojem těchto prostředků jsou vlády členských zemí. Celosvětově největším poskytovatelem bilaterální pomoci a největším zdrojem financí pro multilaterální organizace jsou právě země OECD. Nicméně v posledních letech stále roste význam

objemu prostředků rozvojové pomoci zemí mimo OECD, především Číny, Indie, Jižní Koreji a dalších zemí (Adamcová, 2009).

Hlavním cílem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) je podporovat politiky, které zlepšují ekonomický a sociální blahobyt lidí po celém světě. OECD také poskytuje fórum, kde mohou vlády spolupracovat, vyměňovat si zkušenosti a hledat společné řešení problémů.

Podpora hospodářského a sociálního rozvoje je prioritním cílem organizace již od jejího založení v roce 1961. Ke splnění tohoto cíle využívá oficiální rozvojovou pomoc (Official Development Assistance, ODA), která je poskytována rozvojovým zemím ke splnění hlavního cíle organizace.

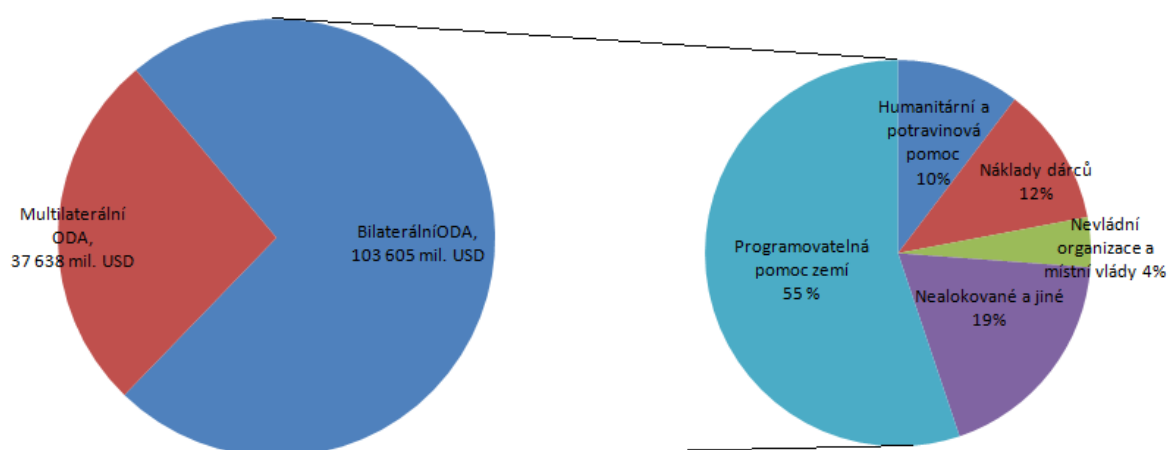
Mezi roky 2000 a 2010 se oficiální rozvojová pomoc ODA zvýšila o 63 % a dosáhla tak svého vrcholu. Po mnoho let tak byla stabilním zdrojem financování rozvoje, avšak v důsledku recese několika dárců klesla celková pomoc ODA v roce 2011 o 2,7 % v reálných hodnotách ve srovnání s rokem 2010 (na 133,5 mld. USD), čímž přerušila dlouhodobý růstový trend. Vážený průměr celkové ODA jako procento příspěvků dárců dosahovalo v roce 2011 celkem 0,31% HND²⁰ (OECD, 2012a).

Forma pomoci může být bilaterální (dárcovská země poskytuje druhé zemi pomoc přímo), nebo multilaterální (pomoc je poskytována prostřednictvím mezinárodních organizací). Ze statistik OECD (2013) vyplývá, že z celkového objemu ODA (11,7 mld. USD) v roce 2010 činily výdaje na zajištění potravin a potravinovou bezpečnost v průměru okolo 7 %. Bilaterální pomoc ODA v roce 2010 činila více než 73 % (103 605 mil. USD). Největší část pomoci směřovala na programovatelnou pomoc zemím²¹ a pouze 10 % z bilaterální ODA bylo určeno pro humanitární a potravinovou pomoc.

²⁰ Dlouhodobým cílem je, aby členské země přispívaly 0,7 % svého hrubého národního důchodu (HND) na rozvojovou pomoc. Adamcová (2009) uvádí, že ODA může nabývat forem grantů, půjček ale také technické spolupráce či odpustění dluhů.

²¹ Podskupina bilaterální pomoci ODA, která je zásadní pro plnění MDGs. Představuje hlavní část pomoci dárců jednotlivým zemím a je založena na víceletém plánování na národní či regionální úrovni.

Graf 3.1: Složení bilaterální rozvojové pomoci ODA v roce 2010

Zdroj: OECD – Factbook Economic, Environmental and Social Statistics 2013, vlastní úprava

Hlavními bilaterálními dárci z hlediska objemu jsou USA a Japonsko, které utratily v průměru 1,7 mld. USD a 1,3 mld. USD ročně (v období 2008-2010). Dohromady tvoří tyto dvě země polovinu celkové bilaterální oficiální rozvojové pomoci pro zajištění potravin a potravinovou bezpečnost (FNS, Food and Nutrition Security). Z hlediska významu se průměrně²² dárcovské země podílejí 6 % na FNS z celkových výdajů na ODA. Nejvíce se podílí Kanada (12 %), a poté 10 % se podílí Irsko, Japonsko a Španělsko. Ve vyspělých zemích OECD sílí v posledních letech tlak na vyrovnané státní rozpočty, a proto je uvolňování prostředků na další pomoc stále komplikovanější (OECD, 2012b).

Většina pomoci ODA pro FNS je alokována do zemědělství (61 % v letech 2008 – 2010). Druhou největší oblastí představuje potravinová pomoc, na kterou je alokováno 22 % ODA určené pro FNS. Potravinová pomoc FNS je rozdělena z geografického hlediska dle závažnosti problému hladu a největší část v letech 2009 – 2010 směřovala do Subsaharské Afriky (41 %) a Asie (32 %). Mezi prvních pět příjemců pomoci FNS v roce 2010 z hlediska objemu patří Afgánistán, Etiopie, Indie, Indonésie a Brazílie. V přepočtu poskytované pomoci na obyvatele však prvních pět příjemců v roce 2010 představuje Afgánistán, Arménie, západní břeh Jordánu a pásma Gazy, Mali a Bolívie (OECD, 2012b).

²² Průměr za období 2008 – 2010.

Přes dosažení výsledků a zlepšení potravinové situace mnoha zemí je stále velice diskutovaným tématem efektivnost využívání prostředků rozvojové pomoci ODA. Odpůrcům rozvojové pomoci nahrává skutečnost, že doposud neexistují zřetelné důkazy o tom, že rozvojová pomoc vyvolává hospodářský růst rozvojových zemí. Jisté ovšem je, že rozvojová pomoc vytváří předpoklady pro trvale udržitelný rozvoj země.

OECD se v oblasti potravinové bezpečnosti snaží neustále informovat globální společnost o závažnosti této oblasti a zabývá se také hledáním optimálních způsobů řešení potravinového problému. Z toho důvodu se dne 26. listopadu 2012 konalo v Paříži Globální fórum o zemědělství, kterého se účastnilo rekordní počet více než 200 účastníků zastupujících 44 zemí a 15 mezinárodních a nevládních organizací, s cílem diskutovat o otázkách potravinové bezpečnosti v rozvojových zemích. Zabývali se otázkami biopaliv a biotechnologií, klimatických změn, zvyšování produktivity zemědělství a také lepší koordinací na úrovni rozvojových zemí mezi dárcovskými zeměmi a dotyčnou zemí. Došli k závěru, že je potřeba zlepšit poskytování informací. Nejúčinnější možností k dosažení úspěchu jsou zkušenosti OECD a její analytické nástroje podporující úzkou spolupráci s dalšími mezinárodními organizacemi (OECD, 2012a).

3.1.2 Světová zdravotnická organizace (WHO)

Světová zdravotnická organizace (The World Health Organisation, WHO) je řídicí a koordinační orgán pro mezinárodní zdraví v rámci Organizace spojených národů se sídlem v Ženevě. Odborníci WHO vytvářejí zdravotní směrnice a normy a tím pomáhají zemím řešit otázky veřejného zdraví. Ústava WHO vstoupila v platnost 7. dubna 1948 – tento den se slaví jako Světový den zdraví.

Již při svém vzniku se zakládající členové rozhodli na prioritách WHO, kterými byly malárie, zdraví žen a dětí, tuberkulóza, výživa a zajištění sanitárního prostředí. K těmto prioritám postupně přibýly další relativně nová onemocnění, např. HIV/AIDS.

Hlavní aktivity WHO spojené s potravinovým problémem (Jeníček, 2012):

- Registruje databáze podvyživených dětí.
- Spravuje informační systém o obsahu vitamínů a minerálních látek v potravinách.
- Spravuje světovou databázi BMI.

- Vytváří programy a projekty národní výživy.
- Orientuje se na výživu dětí a mladých lidí.
- Věnuje se také problému obezity.

Střednědobý strategický plán organizace WHO na období 2008 – 2013 obsahuje celkově 13 strategických cílů, které jsou stabilní z důvodů jejich porovnatelnosti. Na oblast výživy, bezpečnosti potravin, podporu veřejného zdraví a trvale udržitelného rozvoje je zaměřený strategický cíl číslo 9. Práce v rámci tohoto strategického cíle se zaměřuje na nutriční kvalitu a bezpečnost potravin, podporu zdravých dietních postupů v rámci celého životního cyklu, počínaje těhotnými ženami, kojícími matkami a odpovídající doplňkovou výživou dětí. Zabývá se také výskytem chronických nemocí, prevencí a kontrolou poruch výživy, včetně nedostatků stopových prvků s důrazem na mimořádné události (HIV/AIDS, epidemie). Další oblastí zájmů je spotřeba a přístup k jídlu odpovídající kvality a podpora vyšší úrovně investic v oblasti výživy a bezpečnosti potravin na globální, regionální a národní úrovni.

Za hlavní klíčové globální problémy v oblasti potravinové bezpečnosti WHO považuje (WHO, 2009):

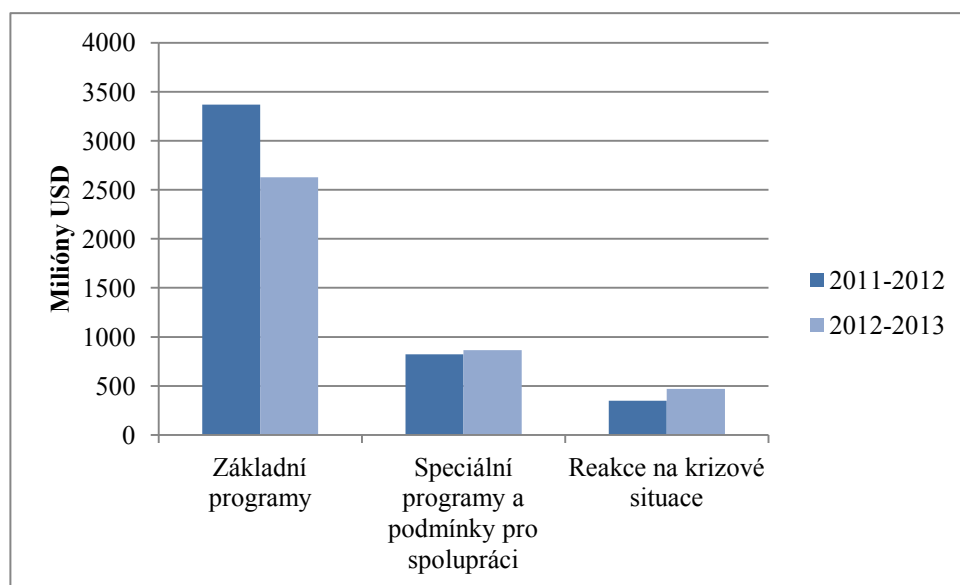
- Šíření mikrobiologických rizik.
- Potravinu kontaminované chemickými látkami.
- Posouzení nových potravinářských technologií (např. geneticky modifikovaných organismů).
- Silné systémy potravinové bezpečnosti ve většině zemí, aby zajistily bezpečnost globálního potravinového řetězce.

V oblasti bezpečnosti potravin spolupracuje WHO s celou řadou dalších organizací. Proto ve spolupráci s organizací FAO vytvořila síť mezinárodního úřadu pro bezpečnost potravin (INFOSAN), která podporuje rychlou výměnu informací, sdílení informací a podporuje partnerství mezi 177 členskými státy a mezinárodními organizacemi.

Rozpočet WHO na období 2012-2013 reaguje na finanční úspory a řadu reforem prováděných ke zlepšení celkové výkonnosti WHO. Tyto reformy zahrnují dosahování lepších výsledků pomocí řízenějšího a odpovědnějšího rámce a více realistického a flexibilního modelu financování. Původní návrh rozpočtu pro období 2012 – 2013 byl

z původních 4 804 milionů USD revidován na 3 959 milionů USD. Tento návrh bude poskytovat asi 24 % finančních prostředků programového rozpočtu. Zbývajících 76 % bude muset být financováno prostřednictvím dobrovolných příspěvků. Oproti předchozímu roku došlo ke snížení²³ rozpočtu. Struktura rozpočtu se skládá ze 13 strategických cílů začleněných do skupin základní programy, speciální programy a podmínky pro spolupráci a reakce na krizové situace²⁴ (WHO, 2011).

Graf 3.2: Rozdělení schváleného rozpočtu 2011 – 2012 a návrhu rozpočtu 2012 -2013 dle jednotlivých segmentů

Zdroj: WHO – Programme budget 2012 – 2013, vlastní úprava

Pro období 2012 – 2013 je v rámci devátého strategického cíle zaměřeného na potravinovou bezpečnost věnováno 51,1 milionů USD na základní programy a celkem 3,8 milionů USD je vyčleněno pro speciální programy a podmínky pro spolupráci. Avšak finanční prostředky 9. strategického cíle tvoří pouze 1 % z celkových 84 %²⁵ určených pro všech 11 strategických cílů (WHO, 2011).

²³ Pro období 2011-2012 činil rozpočet 4 540 milionů USD.

²⁴ Do základních programů patří takové činnosti organizace u nichž má WHO strategickou a operativní kontrolu. Speciální programy a podmínky pro spolupráci jsou takové činnosti, nad nimiž má WHO výkonnou moc. Činnosti v této oblasti působnosti jsou prováděny ve spolupráci s partnery organizace WHO. Finanční prostředky zařazené do poslední skupiny jsou vynakládány na náhlé události, jež jsou těžko předvídatelné.

²⁵ Zbýlých 16 % je určeno pro strategický cíl číslo 12. a 13., které se týkají fungování organizace WHO a podpory partnerství.

3.1.3 Světový potravinový program (WFP)

Světový potravinový program (World Food Programme, WFP) je největší světová humanitární agentura bojující proti hladu ve světě. WFP tvoří součást OSN a je financován pomocí dobrovolných příspěvků. V roce 2011 činily celkové výdaje WFP 3,8 mld. USD. Již od svého vzniku v roce 1963 sleduje vizi, aby ve světě každý muž, žena a dítě měli kdykoliv přístup k potravinám potřebným pro aktivní a zdravý život. Na této vizi spolupracuje společně s ostatními organizacemi (např. FAO, IFAD) stejně tak jako s jednotlivými vládami a nevládními organizacemi.

Činnost organizace WFP je založena na pěti cílech (WFP, 2013a):

- Zachraňovat životy a chránit živobytí v naléhavých situacích.
- Být připraveni na mimořádné události.
- Obnova a znovuoživení po mimořádné události.
- Snížit podvýživu a chronický hlad po celém světě.
- Posilovat schopnosti států ve snižování hladu.

Pomoc, jež WFP poskytuje při řešení globálního problému hladu lze rozdělit do tří skupin. První skupinou jsou programy WFP, druhou skupinu tvoří analýzy a databáze a třetí skupinou jsou jednotlivé operace²⁶. V současnosti WFP poskytuje dlouhodobou pomoc obyvatelům pomocí programů:

- a) School Meals – poskytování dopolední svačiny nebo výživné snídaně v podobě ovesné kaše. Poskytují se k zajištění dostatečných stopových prvků, které děti potřebují pro správný tělesný i duševní vývoj. Další možností je poskytování domácích přidělů potravin pro rodiny, které posílají své dcery do školy.
- b) Food for Assets – (také známý jako „Food for work“) poskytuje potraviny pracovníkům výměnou za práci. Umožňuje tak obyvatelům věnovat čas a energii k vymanění se z hladové pasti a dodává jim dostatek energie pro tyto aktivity.

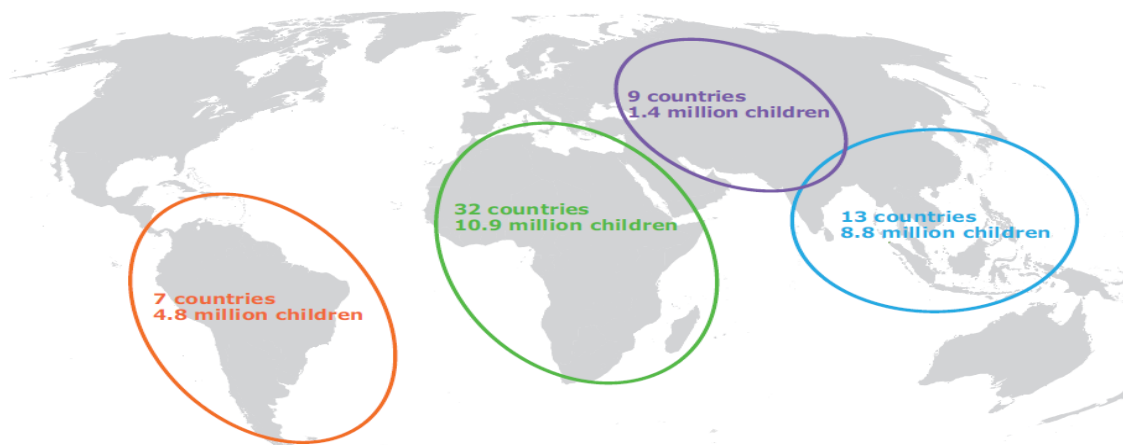
²⁶ Dle charakteru operací je lze rozčlenit do čtyř hlavních sfér:

- a) Záchrané operace poskytující okamžitou pomoc (EMOPs)
- b) Humanitární činnost a podpora obnovy po krizi (PRROs)
- c) Rozvojové operace pro zlepšení bezpečnosti potravin (DEVs)
- d) Speciální operace (SOS)

- c) Purchase for Progress - nabízí drobným zemědělcům příležitosti zapojit se do zemědělských trhů, aby se stali konkurenceschopnými hráči na těchto trzích a tím zlepšili své životy.
- d) HIV/AIDS – uznává potřebu poskytování pomoci oblastem s vysokým výskytem nemoci HIV/AIDS v důsledku chudoby a nedostatku potravin. WFP se tak zaměřuje na maximalizaci efektivity v celosvětovém úsilí.
- e) Focus on Women – podporuje zrovnoprávnění žen jako klíč k zvýšení potravinové bezpečnosti pro všechny.

Pomocí jednotlivých programů bylo dosaženo značného zlepšení potravinového problému. V roce 2011 program School Meals poskytl potraviny 25,9 mil. dětí v 60 zemích světa. WFP poskytlo také domácí příděl potravin 2 milionům děvčat a 0,8 milionům chlapců. Prostřednictvím programu Purchase for Progress nakoupil WFP potraviny v hodnotě 1,23 mld. USD – více než 70 % z této částky v rozvojových zemích. WFP se zabývá také rovností pohlaví, proto byl v roce 2010 zřízen fond na podporu rovnosti pohlaví (Gender Innovations Fund), na který bylo do konce roku 2011 vyčleněno 2 miliony USD (téměř 30 dokončených nebo probíhajících projektů).

Obr. 3.1: Pokrytí programu School Meals v roce 2011

Zdroj: WFP 2012 - Two minutes to learn about: School Meals, s. 2

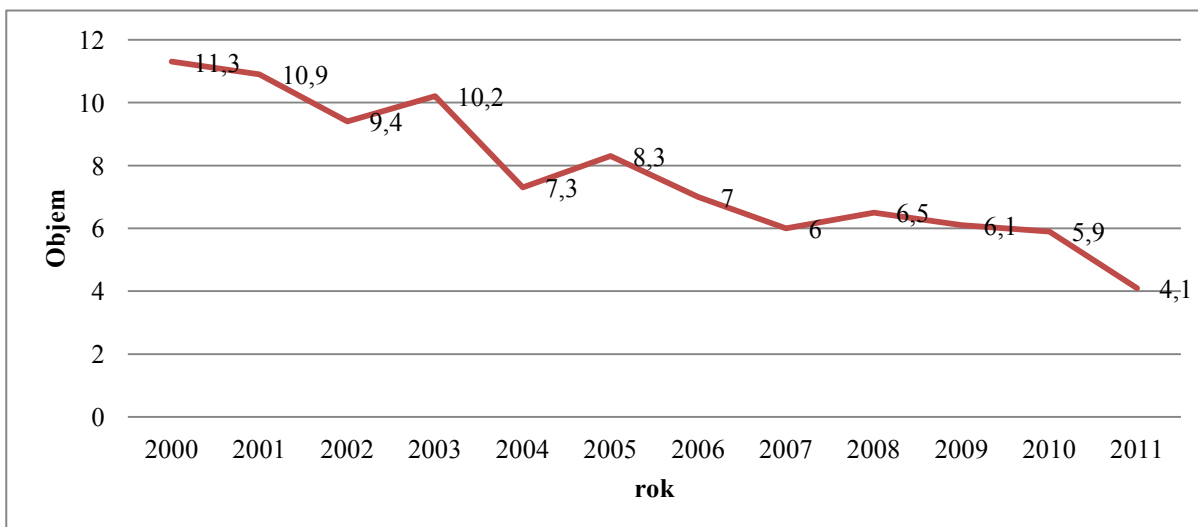
WFP neustále navyšuje používání hotovosti a kupónů umožňující hladovým lidem nákup potravin. Jsou obzvláště užitečné v situaci, kdy jídlo je na trhu k dispozici, ale lidé nemají prostředky, aby si je koupili. Počet těchto projektů se zvýšil z 5 v roce 2008 na 51 v roce 2011. V současné době provádí WFP takovéto programy v 38 zemích světa.

V roce 2011 WFP distribuoval celkem 3,6 milionů metrických tun potravin 99 milionům obyvatel v celkem 75 zemích světa. WFP spolupracuje s více než 2 100 nevládními organizacemi na distribuci potravin. V roce 2013 hodlá WFP poskytnout potravinovou pomoc 74,5 milionům obyvatel v hodnotě 5,5 mld. USD. Tyto plány jsou založeny na projekcích aktuálních potřeb a mohou se v závislosti na vzniku nepředvídaných událostí v zemích přijímajících pomoc měnit. Největší část vynaložených prostředků bude v oblasti humanitární činnosti a podpory obnovy po krizi. WFP plánuje realizovat 12 záchranných operací (EMOPs), 51 operací v oblasti humanitární činnosti a podpory obnovy po krizi (PRROs), 65 rozvojových programů a 19 speciálních operací (WFP, 2013b).

V rámci poskytování informací vypracovává WFP zprávy o roční potravinové pomoci (The annual Food Aid Flows Report), ve které poskytuje přehled o trendech v dodávkách potravinové pomoci ze strany dárcovských vlád, nevládních organizací a WFP. Tyto zprávy jsou vydávány v rámci Informačního systému mezinárodní potravinové pomoci (The International Food Aid Information System, INTERFAIS). Ze zprávy Food Aid Flows 2011 vyplývá, že celosvětová potravinová pomoc dosáhla 4,1 milionů metrických tun (nejnižší od roku 1990). Největší část připadla na potravinovou pomoc při mimořádných událostech poskytovanou krátkodobě pro oběti přírodních katastrof nebo při politické nestabilitě (2,8 mil. metrických tun). Na projekty potravinové pomoci jako je zemědělství, výživa a rozvoj států připadlo 1,2 milionů metrických tun. Programová potravinová pomoc ve výši 0,1 milionů metrických tun byla dodána na základě necílených půjček či dotací mezi vládami.

V roce 2011 bylo celkem 60 % celosvětové potravinové pomoci poskytováno prostřednictvím WFP. Celosvětově dochází ke snižování poskytované potravinové pomoci, jak dokazuje následující graf.

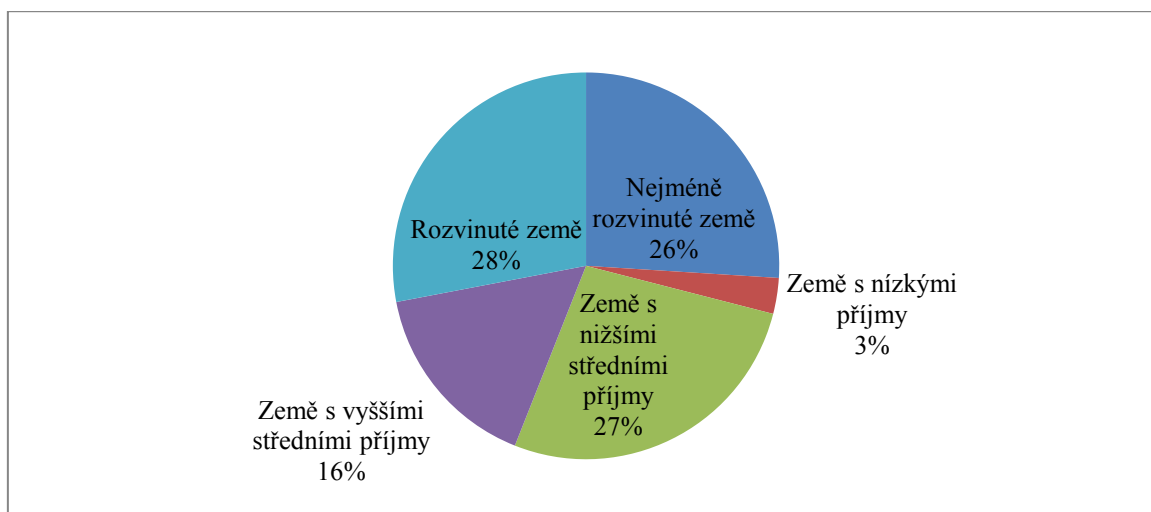
Graf 3.3: Dodávky globální potravinové pomoci v letech 2000 – 2011 v milionech metrických tun

Zdroj: WFP - Food Aid Flows 2011, vlastní úprava

WFP nakupuje více než 2 miliony tun potravin ročně. Alespoň tři čtvrtiny pochází z rozvojových zemí. Děje se tak proto, jelikož WFP zastává politiku nákupu jídla co nejblíže místu, kde je ho potřeba jak jen je to možné. Nákupem tak může ušetřit peníze na dopravních nákladech a také tímto krokem pomáhají udržet místní ekonomiky.

Graf 3.4: Původ nakupovaných potravin WFP

Pozn.: Země s nízkými příjmy (HND na obyvatele < 1 005 USD v roce 2010), Země s nižšími středními příjmy (HND na obyvatele 1 006 dolarů – 3 975 v roce 2010), Země s vyššími středními příjmy (HND na obyvatele 3 976 USD- 12 275 USD v roce 2010)

Zdroj: WFP - Food Procurement Annual Report 2011, vlastní zpracování

Světový potravinový program OSN jedná v dobré víře, avšak stává se také terčem kritiky. Tuto kritiku lze osvětlit na příkladu situace v Severní Koreji, kde lidé hladoví. Není to ovšem zapříčiněno nepříznivou přírodou, nýbrž politickým režimem. V KLDR je totiž díky WFP potravin dostatek, ale pouze pro vyvolené, režim a represivní aparát. Distribuce potravinové pomoci je v rukou Pchjongjangu a pomáhá mu tak přečkat hospodářskou krizi a zároveň nesnižovat výdaje na zbrojení a represivní aparát. Na zbrojení vydává až čtvrtinu²⁷ svého státního rozpočtu. Nemá důvod kupovat potraviny, když je mezinárodní společenství poskytne zadarmo. Zahraniční pomoc tak vůbec nebyla provázena ekonomickými reformami, které mezinárodní společenství požadovalo, jelikož by mohly ohrozit severokorejskou diktaturu (Joch, 2011).

3.1.4 Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO)

Organizace OSN pro výživu a zemědělství (Food and Agriculture Organisation, FAO) je mezivládní organizace zabývající se potravinovou bezpečností, která vznikla v roce 1945. Hlavním cílem je zajistit, aby lidé měli pravidelný přístup k dostatečnému množství vysoce kvalitních potravin a mohli tak vést aktivní a zdravý život. FAO je pověřena zvýšit úroveň výživy, zvýšit produktivitu zemědělství, zlepšit život venkovských obyvatel a přispět k růstu světové ekonomiky. FAO má 191 členských zemí, 2 přidružené členy a jedním členem je také Evropská Unie.

K řešení potravinového problému FAO pomáhá pomocí svých odborných znalostí a zkušeností v oblasti potravinové bezpečnosti, jež sdílí za účelem dosažení výsledků v následujících oblastech:

- Včasné varování proti potravinovým krizím.
- Detekce a prevence ohrožení výroby potravin, zdraví a životního prostředí přesahující hranice států.
- Udržitelné lesní hospodářství.
- Kontrola rizik biologické bezpečnosti v oblasti rybolovu a akvakultury.
- Vytyčení postupů globálních entit vyrovnat se s nedostatkem půdy a vody.
- Posílení vnitrostátní kapacity pro generování a analýzu zemědělské statistiky.
- Globální standardy prováděné prostřednictvím národních politik a právních předpisů.

²⁷ Celkem 460 milionů amerických dolarů bylo v Severní Koreji utraceno za zbraně, propagandu a přepych vůdců od ledna 2009 (Joch, 2011).

Pozitivní vliv organizace FAO na potravinovou bezpečnost lze ilustrovat na úspěších, které dokládají úlohu organizace při dosahování bezpečnosti potravin a výživy nebo při udržitelném řízení přírodních zdrojů. Pro včasné varování využívá FAO systém EMPRES²⁸, který napomohl v letech 2006 a 2011 v afrických zemích Mauretánii a Nigeru k regulaci čtyř oblastí s největším výskytem pouštních kobylek, jež ohrožovaly místní produkci. Další oblastí působnosti je akvakultura²⁹, která představuje cenově dostupné potraviny pro chudé a zranitelné obyvatelstvo rozvojových zemí. Z toho důvodu v oblasti akvakultury FAO podpořila vytvoření pěti regionálních sítí zabývajících se akvakulturou s centrem v Asii a Tichomoří³⁰ v roce 1980 a poskytuje tak platformu v otázkách onemocnění ryb.

FAO se zabývá také shromažďováním informací o lesním hospodářství. Již první rok po svém založení (1946) provedla FAO první Posouzení celosvětových lesních zdrojů³¹ a v roce 2010 vznikl soubor nejkompexnějších informací, jelikož během shromažďování a analyzování informací pracovala s více než 900 přispěvateli a poskytuje informace o 233 zemích a oblastech. FAO měla také vedoucí úlohu při vytváření Globálního partnerství půdy³² (GSP) pro potravinovou bezpečnost a přizpůsobení se změně klimatu a zmírňování jejich dopadů, jehož činnost byla zahájena v září 2011 s cílem pomáhat zvyšovat celosvětové povědomí o degradaci půdy a nutnosti podporovat udržitelné hospodaření s půdou (FAO, 2012g).

Od roku 1994 působí Speciální program pro potravinovou bezpečnost (SPFS), který má za cíl snížit míru hladu a podvýživy. Zpočátku byl program zaměřen na omezené počty drobných zemědělců pomocí nízkonákladových technologií na podporu výroby potravin a příjmů chudých zemědělských rodin. S rostoucím počtem lidí bez dostatečné výživy je však potřeba zvýšit úsilí, což vyžaduje komplexní opatření na národní a regionální úrovni.

Od založení se na SPFS podílelo celkově 106 zemí. Více než polovina rozpočtu byla poskytnuta ze strany národních vlád rozvojových zemí. V současnosti provádí 20 zemí národní programy pro zajišťování potravin, což se dotýká téměř 30 milionů lidí. Celkem

²⁸ The FAO Emergency Prevention System.

²⁹ Podíl akvakultury na celosvětové spotřebě ryb se zvýšil z 20 % v roce 1995 na v současnosti téměř 50 % (FAO, 2012g).

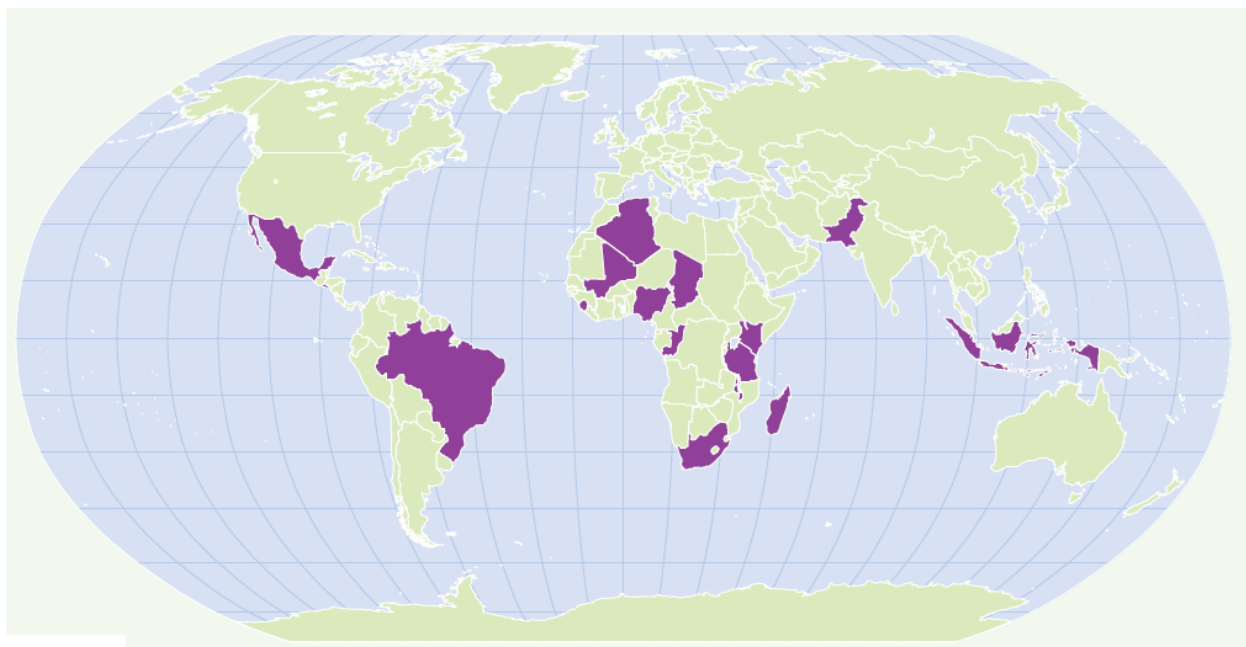
³⁰ Network of Aquaculture Centers in Asia – Pacific (NACA)

³¹ The Global Forest Resources Assessment.

³² The Global Soil Partnership.

39 dalších zemí pracuje na formulaci svých vlastních programů pro zajišťování potravin. Regionální programy potravinové bezpečnosti podporují integraci a rozvoj zemědělských podniků mezi sousedními zeměmi pomocí podpory investic na zlepšení infrastruktury venkova, harmonizaci norem jakosti potravin a obchodních norem umožňujících získat místním výrobcům a obchodníkům přístup na zahraniční a globální trhy. Každá země rozhoduje o obsahu svého vlastního národního programu, FAO podporuje systematický a rozsáhlý přístup pro zvýšení produkce, diverzifikovat obživu a rozvíjet schopnosti chudých a hladových lidí k výrobě nebo získávání potřebných potravin (FAO, 2010a).

Obr. 3.2: Země provádějící Národní programy potravinové bezpečnosti (od ledna 2009)

Zdroj: FAO - National and regional programmes for food security 2010, s.1

FAO při řešení globálního potravinového problému uplatňuje vědomosti jednotlivých zemědělských pracovníků, proto vznikl speciální nástroj pro předávání znalostí mezi rozvojovými zeměmi. Zvláštní podprogram SPFS se nazývá Spolupráce Jih-Jih (South-South Cooperation, SSC). V souladu s dohodami mezi jednotlivými zeměmi pracují technici a odborníci z rozvíjejících se rozvojových zemí přímo s farmáři jiných rozvojových zemí, sdílejí s nimi své znalosti a dovednosti. Dle údajů FAO (2010a) bylo od ledna 2011 bylo podepsáno 49 SSC dohod a bylo nasazeno více než 1 500 odborníků a techniků.

V souvislosti s globální potravinovou krizí v letech 2007 – 2008 přijala FAO mimořádné opatření s cílem pomoci drobným zemědělcům zvýšit produkci prostřednictvím lepšího přístupu k osivu, hnojivu, krmivu a dalším zemědělským nástrojům a zásobám. V řešení potravinové krize spolupracovala s IFAD, WFP a Světovou bankou. FAO (2009) uvádí, že v roce 2008 poskytla 600 mil. USD v podobě krátkodobé a dlouhodobé pomoci na následky krize, ze kterých bylo 350 mil. USD přiděleno na zemědělské vstupy a technickou pomoc ve více než 80 zemích. Pomoc měla přímý dopad na 7 mil. drobných zemědělců a také 35 mil. závislých obyvatel na zemědělství, především žen a dětí.

Působení organizace FAO je financováno pomocí dobrovolných příspěvků. Odhady příspěvků členských zemí se stanovují každé dva roky během konference FAO. V letech 2010 – 2011 FAO provádělo projekty a programy v celkové hodnotě 1 707 mil. USD. Pět procent z této částky bylo financováno pomocí příspěvků prostřednictvím Programu technické spolupráce FAO (TCP) a Speciálního programu pro zabezpečení potravin (SPFS). Zbýlých 95 % bylo financováno z dobrovolných příspěvků. Na období 2012 -2013 je stanoven rozpočet ve výši 1 mld. USD. Tyto příspěvky podporují technickou i mimořádnou pomoc vládám, stejně tak jako přímou podporu hlavní práce FAO. Předpokládá se, že dobrovolné příspěvky překročí na období 2012 – 2013 hranici až na 1,4 mld. USD (FAO, 2013b).

3.1.5 Mezinárodní dětský fond OSN (UNICEF)

Mezinárodní dětský fond OSN (The United Nations International Children fund, UNICEF) je mezivládní organizace, jež byla vytvořena v roce 1946 jako reakce na důsledky 2. světové války, která způsobila hladomor a nemoci. Organizace je zaměřená na zlepšení života každého dítěte, jelikož věří, že výchova a péče o děti jsou základním kamenem pokroku lidstva. V současnosti organizace působí ve více než 190 zemích světa.

Činnost organizace je závislá na příspěvcích soukromých i veřejných dárců, zahrnující 92 zemí v roce 2011 (národní výbory se svými příspěvky na rozpočtu podílí až jednou třetinou ročního příjmu). V systému OSN je UNICEF jedinou součástí, která nezískává finanční příspěvky z rozpočtu OSN (tj. pravidelných členských příspěvků zemí OSN). Z výroční zprávy UNICEF (2012) vyplývá, že navzdory problémům globální

ekonomiky vzrostly celkové výnosy v roce 2011 o 1 % oproti předcházejícímu roku na 3 711 miliónů USD. Mezi vládními a mezivládními dárci jsou na prvních místech USA, Velká Británie, Norsko a Evropská komise. Japonsko, Německo a USA zaujímají první pozice v žebříčku největších přispěvatelů Národních výborů v roce 2011.

Při řešení globálního potravinového problému se UNICEF zaměřuje na zlepšení stavu výživy pro matku i dítě, klade zvláštní důraz na těhotenství, kojení a první tři nejohroženější roky života dítěte. Podporuje programy v oblasti dětského zdraví, základního vzdělání, zlepšení ochrany dětí, přístupu k vodě, kanalizaci a přispívá ke snížení dětské podvýživy. Pole působnosti UNICEF lze rozdělit do pěti³³ hlavních oblastí. Bezpečnost potravin a výživa spadá do kategorie přežití dítěte a jeho rozvoj.

V případě mimořádných událostí je pomoc UNICEF zaměřena na nejzranitelnější osoby, jež představují děti³⁴ a těhotné či kojící matky. V oblasti potravinové bezpečnosti se zaměřuje na tyto prioritní oblasti (UNICEF, 2012a):

- a) Poskytování nutriční bezpečnosti a výživy v mimořádných situacích – nejdůležitější prioritou je, aby se zabránilo smrti hladem či nemocí a dosáhnout snížení podvýživy prostřednictvím podpory a ochrany kojení. Obstarat výživu pro sirotky a ostatním dětem zajistit kojení a doplňkovou výživu poskytující základní minerální látky a stopové prvky. Pomocí zlepšení výživových hodnot potravin těhotných žen zajistit snížení úmrtí matek, potratů a narození dětí s nízkou porodní váhou. Dlouhodobým cílem je zabránit budoucímu výskytu nouzových situací a vymyslet lepší strategie zvládání mimořádných událostí.
- b) Monitorování dětského růstu – špatný tělesný růst úzce souvisí s celkovým zdravím a vývojem a ovlivňuje až třetinu dětí na celém světě. V současnosti UNICEF sleduje růst dětí ve více než 40 zemích, čímž podporuje prevenci dětských nemocí.
- c) Podpora programů komunit – rodina a komunita jsou klíčovými hráči v boji proti dětské podvýživě a je nutné, aby pracovaly společně s vládami jednotlivých zemí (nejznámější jsou Integrovaný výživový program Tamil Nadu v jižní Indii a program Iringa v Tanzánii).

³³ Přežití dítěte a jeho rozvoj; základní vzdělání a rovnost pohlaví; Děti a HIV/AIDS; Ochrana dítěte: prevence a reakce na násilí, vykořisťování a zneužívání; Politika advokacie a partnerství.

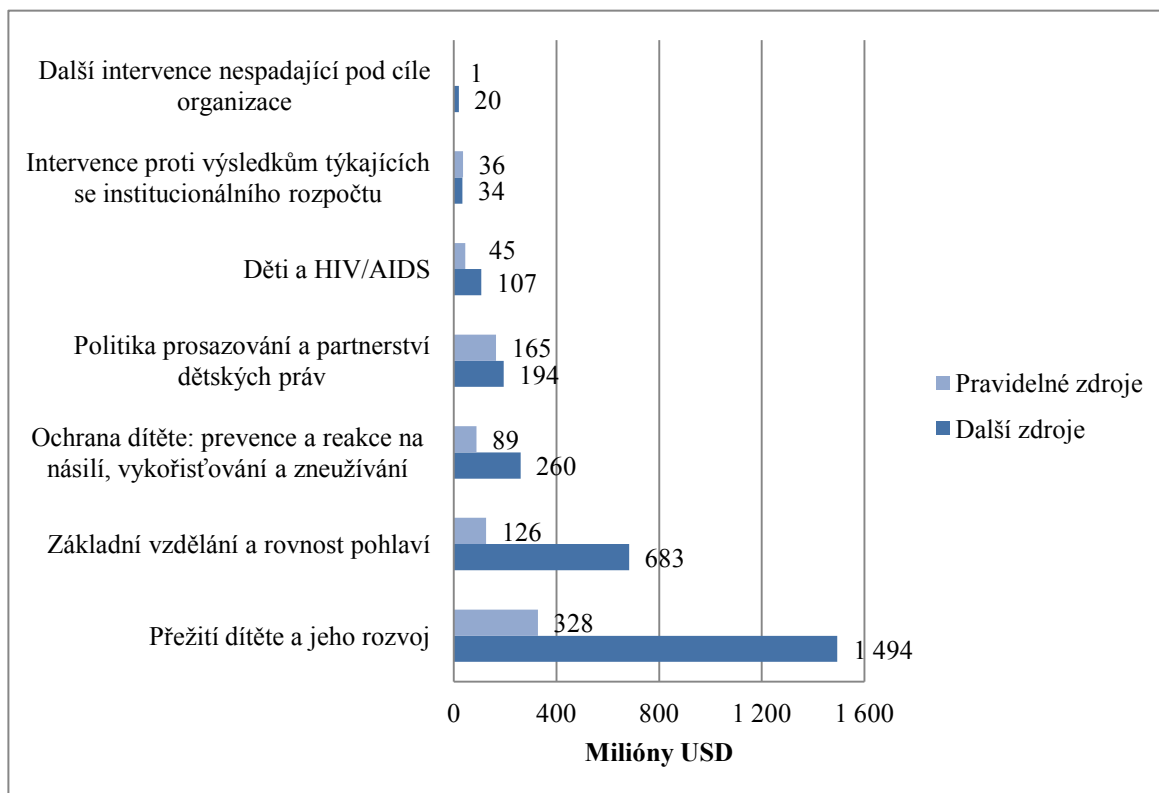
³⁴ Na základě globální strategie výživy pro kojence a malé děti ve spolupráci s WHO zahrnuje dva hlavní probíhající globální programy – Iniciativa nemocnic přátelských k dítěti a Mezinárodní kodex marketingu náhrad mateřského mléka.

- d) Kojenecká a dětská výživa a péče – podpora a ochrana krátce po porodu, po dobu výlučného kojení 6 měsíců a pokračování v kojení a vhodné doplňkové výživy do dvou let věku dítěte. Důležitá součást je také vzdělávání rodin v oblasti výživy. Hlavním cílem je posílit všechny ženy, aby uživily sebe a své děti.
- e) Dodávání životně důležitých stopových prvků – dodání klíčových minerálů a vitamínů (jód, železo, vitamín A) a doplňků stravy bohatých na stopové prvky dětem trpících podvýživou, podváhou a hladem.
- f) Výživa a HIV/AIDS – snížení možností přenosu viru z matky na dítě během kojení a také uspokojování nutričních potřeb těch, kteří jsou HIV pozitivní. Činnost UNICEF zahrnuje poskytování důvěrného testování a výživového poradenství pro těhotné ženy.

V roce 2012 dosáhla Humanitární akce pro děti výsledků v oblasti léčby podvýživy, která byla poskytnuta 2 miliónům dětem včetně více než 700 000 dětí trpících těžkou podvýživou. Celkově 12,4 miliónům lidí byl poskytnut přístup k nezávadné vodě pro pití, vaření a koupání. Další výsledky byly zaznamenány také v oblasti očkování, ochrany dětí, vzdělání a HIV/AIDS (UNICEF, 2013b). V roce 2013 bude potřeba téměř 1,4 miliardy USD na pokrytí humanitárních potřeb určených v Humanitární akci pro děti 2013³⁵. UNICEF tak bude pomáhat dětem ve 45 zemích světa. Největší část bude směřovat do oblasti výživy a léčby podvýživy (celkem 25 %) a celkem 23 % bude směřovat do oblasti přístupu k pitné vodě (UNICEF, 2013c).

³⁵ Poskytnutí léčby podvýživy pro 1,9 milionů dětí, očkování pro 39 miliónů dětí, poskytnout přístup k vodě pro 12,3 miliónů osob, poskytnout ochranu pro 3,5 miliónů dětí, poskytnout vzdělání 6 miliónům dětí, zajistit přístup k testování, poradenství a doporučení léčby HIV/AIDS pro 292 752 obyvatel.

Graf 3.5: Výdaje programové pomoci dle střednědobých strategických oblastí v roce 2011

Zdroj: UNICEF – Annual report 2011, vlastní úprava

Z výroční zprávy UNICEF za rok 2011 (2012b) vyplývá, že celkové výdaje vzrostly v roce 2011 oproti předcházejícímu roku o 4 % na 3 819 milionů USD (z toho programová pomoc vzrostla na 3 472 milionů USD). Více než polovina programových výdajů byla využita k zajištění přežití malých dětí a jejich rozvoj. Většina pomoci směřovala do oblastí Subsaharské Afriky (43 %), Asie (18 %) a do Latinské Ameriky a Karibiku (7%).

3.1.6 Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj (IFAD)

Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj (International Fund for Agriculture Organisation, IFAD) je specializovaná agentura OSN založená v roce 1977 jako jeden z hlavních výsledků Světové potravinové konference³⁶ v roce 1974. Jedním z nejdůležitějších poznatků vyplývajících z této konference bylo, že příčiny nedostatku potravin a hladomoru nepředstavuje selhání při výrobě potravin, ale strukturální problémy

³⁶ Konference byla organizována v reakci na potravinové krize z počátku 1970, které primárně postihly země subsaharské Afriky. Rozhodla, že by měl být zřízen Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj na financování zemědělských rozvojových projektů především pro výrobu potravin v rozvojových zemích.

spojené s chudobou. A také skutečnost, že většina chudého obyvatelstva z rozvojového světa je soustředěna ve venkovských oblastech.

Jako znalostní instituce se IFAD věnuje zlepšování informovanosti o venkovské chudobě a hladu společně s prováděním účinných opatření. Proto IFAD vydává komplexní analýzu výzev a příležitostí k překonání chudoby na venkově ve světě s názvem Rural Poverty Report. Klíčovými partnery jsou vlády rozvojových zemí, chudé venkovské ženy a muži. Kromě toho spolupracuje s řadou partnerů na mezinárodní úrovni k zajišťování výživy a potravinové bezpečnosti a na podporu drobných zemědělců. Od svého vzniku již IFAD investoval prostřednictvím nízkouročených půjček a grantů k financování programů a projektů umožňujících venkovským lidem překonat chudobu celkově 14,8 mld. USD ve více než 900 programech a projektech, které ovlivnily život více než 400 milionů obyvatel (IFAD, 2005-2013).

Činnost IFAD se řídí se strategickým rámcem IFAD na období 2011 – 2015, jež si klade za hlavní strategický cíl posílit chudé venkovské ženy a muže v rozvojových zemích aby dosahovali vyšších příjmů a zlepšit zajišťování potravin. Pro dosažení hlavního strategického cíle je potřeba zaměřit pozornost na pět hlavních oblastí (IFAD, 2011):

1. Zajistit chudým venkovským ženám a mužům přírodní zdroje, jež jsou odolnější vůči změně klimatu a zhoršování životního prostředí. Dosáhnout stabilní ekonomiky odolnější vůči tržním výkyvům.
2. Umožnit chudým venkovským ženám a mužům přístup ke službám, které snižují chudobu, zlepšují výživu a zvyšují příjmy. Vybudovat jejich odolnost v měnícím se životním prostředí.
3. Pomoci chudým venkovským ženám a mužům řídit výnosové, udržitelné a pružné zemědělské a nezemědělské podniky nebo využívat vhodné pracovní příležitosti.
4. Zvýšit schopnosti chudých venkovských žen a mužů ovlivnit politiku a instituce, jež mají vliv na jejich živobytí.
5. Posílit institucionální a politické prostředí podporující zemědělskou produkci a ostatní činnosti související se zemědělskou činností.

Jedním z kroků k posílení potravinové bezpečnosti je určení vlastnictví půdy. V případě, že je půda klasifikována jako komunální, nedostatečně využívaná nebo okrajová, může být důležitým základním prvkem pro život chudých lidí, kteří ji používají

pro rostlinnou výrobu, pastvu pro dobytek, nebo sběr palivového dříví. IFAD proto spolupracuje s FAO a Výborem pro světovou potravinovou bezpečnost (CFS) na formulování obecných zásad odpovědného řízení držby půdy, lesů a rybářských oblastí, které byly formálně uznány CFS v květnu 2012. IFAD je také partnerem v rozvoji zásad pro zodpovědné zemědělské investice³⁷ (spolu s FAO, Konferencí OSN o obchodu a rozvoji a Světovou bankou).

Další oblast působnosti organizace představuje boj proti diversifikaci a degradaci půdy. Tvoří jednu z hlavních náplní činnosti organizace, což se odráží v zaměření programů a projektů. V současnosti přibližně 70 % podporovaných projektů a programů IFAD je v ekologicky nestabilních oblastech, které jsou náchylné k závažné degradaci půdy. V roce 2001 se IFAD stal prováděcí agenturou Světového fondu životního prostředí (GEF), jako uznání odborných znalostí v oblasti udržitelného rozvoje venkova, integrovaného řízení přírodních zdrojů, udržitelného obhospodářování půdy a jeho role při provádění cílů UNCCD³⁸.

Během posledních dvou desetiletí zahájil IFAD řadu projektových aktivit, jejichž cílem je zlepšení domácí potravinové bezpečnosti (Household food security) a nutriční stav jednotlivců. Projekty IFAD zlepšily přístup drobných zemědělců k zemědělským vstupům, vodním zdrojům, zavlažování, trhům a skladovacím zařízením. V roce 2012 zahájil IFAD nový program s názvem Přizpůsobení drobného zemědělství (The Adaptation for Smallholder Agriculture Programme, ASAP), který je zaměřený na zvýšení odolnosti drobných zemědělců na změnu klimatu a životního prostředí a zvýšení kapacity nejméně 8 mil. drobných zemědělců pro rozšíření svých možností v rychle se měnícím prostředí. ASAP je multilaterální program, který přijal značnou finanční pomoc od vlád Belgie, Kanady, Nizozemska, Švédska a Spojeného království Velké Británie. ASAP ztělesňuje jeden z nejvíce konkrétních a rozhodujících kroků agentury OSN, který skutečně integruje změny klimatu do jeho programování.

Z výroční zprávy IFAD (2012) vyplývá, že v roce 2011 významně vzrostly programy půjček a grantů, dosáhly rekordní úrovně 997,6 mil. USD - což představuje nárůst o zhruba 18 procent oproti roku 2010. Došlo k rozšíření programů půjček a grantů a změnám v

³⁷ Principles for Responsible Agricultural Investment

³⁸ Úmluva Organizace spojených národů o boji proti desertifikaci.

rozpočtu, který se zvýšil z 101,3 mil. USD v roce 2007 na 144 mil. USD v roce 2012. Na konci roku 2011 bylo financováno 240 probíhajících programů a projektů s investicemi IFAD ve výši 4,6 mld. USD v 93 zemích a 1 teritoriu. Nejvíce programů probíhá na území Asie a Pacifiku (61 projektů, 19 zemí) a v Západní a Střední Africe (54 projektů, 23 zemí).

3.2 Evropská unie

Již od svého založení sledovalo Evropské hospodářské společenství situaci v zemích mimo evropský kontinent. S jednotlivými koloniemi členských zemí, které se postupně stávaly nezávislými státy, uzavíralo speciální dohody³⁹, jež s těmito zeměmi upravovaly vztahy. Hlavním cílem bylo poskytnout pomoc v oblastech hospodářského a lidského rozvoje, a také udržet politické a ekonomické vazby.

Vývoj jednotlivých rozvojových zemí tak byl a stále zůstává do značné míry ovlivněný spoluprací se zahraničními subjekty. Tato spolupráce by však měla mít pouze doplňkovou formu vedle vyvíjení vlastních snah a úsilí rozvojových zemí o rozvoj, trvale udržitelný růst a řešení globálních problémů. Zahraniční pomoc můžeme členit na rozvojovou⁴⁰ a humanitární. Zatímco rozvojová pomoc představuje pomoc s dlouhodobým záměrem, tak humanitární pomoc představuje krátkodobou pomoc, většinou jako reakce na mimořádné události.

V oblasti humanitární i rozvojové pomoci⁴¹ se EU se svými členskými státy řadí na první příčky mezi všemi poskytovateli. Z celosvětových prostředků určených pro rozvojovou pomoc plyne více než polovina právě z Evropy, stejně tak polovinu z celosvětových finančních prostředků určených na pomoc obětem přírodních a člověkem způsobených katastrof poskytuje právě EU. Podporuje také dodržování a respektování mezinárodního humanitárního práva. Rozvojová pomoc EU je realizována pomocí řady programů financovaných z rozpočtu EU a také pomocí Evropského rozvojového fondu

³⁹ Dohody z Yaoundé (1963, 1969), dohody z Lomé (1975, 1980, 1985, 1990), dohody z Cotonou (2000).

⁴⁰ Britský ekonom maďarského původu sir Petr Bauer již v 60. letech 20. století postřehl nedostatky rozvojové pomoci Třetím zemím. Namísto odlehčení zemím od chudoby ji naopak prohlubuje a konzervuje. Rozvojovou pomoc Třetím zemím charakterizoval jako „*přerozdělování bohatství od nejchudších obyvatel nejbohatších zemí k nejbohatším obyvatelům nejchudších zemí*“ (Joch, 2011, s.5).

⁴¹ Mezi termíny rozvojová spolupráce a rozvojová pomoc existují diferenciace, avšak někdy bývají zaměňována za synonyma. Rozvojová spolupráce je definována jako forma spolupráce mezi rozvojovými a rozvinutými zeměmi směřující k podpoře trvale udržitelného rozvoje v rozvojových zemích v oblasti ekonomické, sociální, ekologické i lidské. Jedním z nástrojů je rozvojová pomoc (Adamcová, 2009).

(ERF) na pomoc zemím Afriky, Karibiku, Tichomoří a zámořským územím EU. Pro období 2007 – 2013 je pro ERF vyčleněna částka 22,68 mld. EUR.

3.2.1. Rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce

EU je významným mezinárodním aktérem z hlediska zajištění potravin. Globálním potravinovým problémem se zabývá v rámci své rozvojové politiky. Hlavním dokumentem, který stanovuje společné cíle je Společné prohlášení Rady, Evropské komise a Evropského parlamentu podepsaný 20. prosince 2005 Evropský konsenzus o rozvoji⁴². Mimo jiné stanovuje, že oblast bezpečnosti potravin, rozvoj venkova a zemědělství je jedním z okruhů, do nichž bude soustředěna rozvojová pomoc EU. Celkově v roce 2010 vynaložila EU na rozvojovou pomoc finanční prostředky ve výši 53,8 mld. EUR. Každý členský stát přispívá na rozvojovou politiku průměrně 0,43 % svého hrubého národního důchodu (Evropa, 2013).

Z důvodů rozšíření hladu a podvýživy v posledních letech vydala Evropská komise dne 31. března 2010 Sdělení⁴³ Radě a Evropskému parlamentu o rámci politiky EU pro pomoc rozvojovým zemím při řešení problémů při zabezpečování potravin. V důsledku nepříznivého vývoje rozvojových zemí v oblasti bezpečnosti potravin je důležité posílení vůdčí úlohy EU v celosvětovém měřítku a zefektivnění pomoci EU v souladu s Lisabonskou smlouvou, strategií Evropa 2020 a Evropským konsensem o rozvoji.

Evropská komise (2010b) navrhla, aby EU v oblasti potravinové bezpečnosti zvýšila svou vůdčí úlohu a posílila efektivnost pomocí maximalizace účinnosti investic do zabezpečování potravin. Velký význam má zaměření pomoci ve třech oblastech. Předně zajistit podporu národních a regionálních politik a strategií v oblasti zemědělství a zabezpečování potravin stejně tak v souvisejících oblastech, jež představuje hospodaření s přírodními zdroji, biopaliva a zohledňovat problémy způsobené změnou klimatu. Dále harmonizovat zásady EU (větší harmonizace politik, těsnější provázanost nástrojů a koordinace se soukromými investory). V neposlední řadě také zlepšit soudržnost

⁴² Skládá se ze dvou částí, přičemž náplní první části je rozvojový rámec EU, k nimž se členské státy a Společenství zavazují. Základní cíl představuje odstranění chudoby a rozvojové cíle tisíciletí. Druhou část tvoří provádění společné rozvojové politiky Evropského společenství (Evropa, 2007).

⁴³ KOM(2010)127 v konečném znění.

mezinárodního systému řízení v čele s organizacemi OSN (WFP, FAO, IFAD). Účelněji nastavit priority organizací a zlepšit jejich vzájemnou spolupráci.

Pro lepší reagování na budoucí výzvy a v důsledku nepříznivého vývoje potravinové bezpečnosti v posledních letech navrhla Evropská komise v roce 2010 nový politický rámec zabývající se bezpečností potravin v rozvojových zemích, který vychází ze zásad přijatých na summitu v Římě⁴⁴. Je rozčleněn do čtyř pilířů (Evropská komise, 2010b):

- 1) Zvýšení nabídky potravin – EU a členské státy by se měly zaměřit na udržitelnou produkci potravin v malých podnicích, čímž zvýší příjmy a ekonomickou odolnost venkovských výrobců. Dále by měly zajistit dostupnost potravin pro spotřebitele a zachovávat či zlepšovat kvalitu životního prostředí. Je zapotřebí optimalizovat zemědělské vstupy a zajistit ochranu proti škůdcům, zabezpečit kvalitnější hospodaření s vodními zdroji a půdou a využívat odolnější odrůdy. Pomoci může také podpora výzkumu a vývoje a mezinárodní obchod.
- 2) Zlepšení přístupu k potravinám – EU a členské státy by měly pomocí diversifikace pracovních a výdělečných činností a obchodu nejprve zvýšit finanční dostupnost potravin pro větší počet osob a poté by měly pomáhat při zavádění a provozování sociálních mechanismů, které podporují ohrožené skupiny obyvatelstva především ženy.
- 3) Zlepšení výživové přiměřenosti potravy – EU a členské státy by měly napomáhat při formování politik a strategií v oblasti výživy a podporovat mechanismy koordinace v zemědělství, zdravotnictví, vzdělávání a sociálního zabezpečení.
- 4) Zlepšení předcházení krizím a jejich řešení – EU a členské státy by měly napomáhat těsnější regionální integraci v rozvojových zemích, podporovat monitorovací informační systémy a přispívat k lepšímu potravinářskému trhu na celosvětové, regionální i národní úrovni.

Tento nový rámec EU je zaměřený na zvýšení příjmů drobných zemědělců a zvýšení odolnosti obyvatel ohrožených potravinovým problémem. Jak dokazuje následující kapitola, tak nejpalčivější situace v počtu obyvatel podvyživených a trpících podváhou se objevuje zejména na území Afrického kontinentu a v regionu jižní Asie. Proto se pomoc EU zaměří na země⁴⁵ právě v těchto oblastech.

⁴⁴ Prohlášení světového summitu o zajišťování potravin v roce 2009.

⁴⁵ Především Bangladéš, Kambodžu, Haiti, Nepál a Východní Timor (Evropská komise, 2010).

V nejproblematictější oblasti Subsaharské Afriky využívá Evropská komise při zajišťování potravin od roku 1996 čtyř hlavních nástrojů. Klíčovým nástrojem poskytování pomoci EU je Evropský rozvojový fond (ERF) a dále tři tematické programy financované ze souhrnného rozpočtu EU – Rozpočtová položka pro zajištění potravin 1996 – 2006⁴⁶, Tematický program zajišťování potravin v rámci nástroje pro rozvojovou spolupráci (FTSP) 2007 – 2013⁴⁷ a Potravinový nástroj 2008 – 2010⁴⁸.

Graf 3.6: Pomoc EU pro zajištění potravin v Subsaharské Africe od roku 2002 do roku 2010

Zdroj: Evropský účetní dvůr – Účelnost rozvojové pomoci Evropské unie pro zajištění potravin v Subsaharské Africe, 2012, s. 16

Z hodnocení účinnosti rozvojové politiky EU v nejproblematictější oblasti afrického regionu za rok 2012, které bylo provedeno Evropským účetním dvorem vyplývá, že pomoc EU pro zajištění potravin v Subsaharské Africe je převážně účelná. Ve velké míře odpovídá rozvojová pomoc EU prioritám daných zemí. Ovšem v oblasti zásobování pitnou vodou a základních hygienických zařízeních v Subsaharské Africe by si Evropská komise mohla vést lépe. Pomocí podpory EU se sice zlepšil přístup k pitné vodě a hygienickým zařízením, avšak potřeby příjemců uspokojivě naplnila méně než polovina projektů, jež byly prověřovány (Evropa, 2012).

⁴⁶ Nařízení Rady (ES) č. 1292/96 ze dne 27. června 1996 o politice potravinové pomoci, jejím řízení a zvláštních opatřeních na podporu zajišťování potravin.

⁴⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1905/2006 ze dne 18. prosince 2006, kterým se zřizuje finanční nástroj pro rozvojovou spolupráci.

⁴⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1337/2008 ze dne 16. prosince 2008, kterým se zřizuje nástroj rychlé reakce na rostoucí ceny potravin v rozvojových zemích.

Pro zlepšení účinnosti potravinové pomoci a koordinaci dárců dne 1. ledna 2013 vstoupila v platnost Úmluva o potravinové pomoci⁴⁹. Přijímá modernější pojetí potravinové pomoci a za hlavní cíl si klade účinně a efektivně reagovat na potřeby zranitelných skupin obyvatel týkající se potravin a výživy. Neposkytuje tak pouze potravinovou pomoc, ale naplňuje také politiku humanitární potravinové pomoci EU. Provádění Úmluvy bude zajištěno formou ročních příspěvků členských států v hotovosti (ze státních rozpočtů) nebo v naturáliích, k nimž se smluvní strany zaváží. V souladu s hlavním cílem Úmluvy o potravinové pomoci se orientuje na posílení kapacity mezinárodního společenství ve třech klíčových oblastech (Evropa, 2011b):

- Přispět ke globální bezpečnosti potravin.
- Zvýšit schopnosti reagovat na dodávky potravin v mimořádných situacích.
- Zlepšit schopnosti reagovat na potřeby nejméně rozvinutých zemí.

Úmluva o potravinové pomoci s ohledem na závazky⁵⁰ mezinárodního společenství v oblasti bezpečnosti potravin definuje zásady poskytování potravinové pomoci (Evropa, 2011b):

- Poskytování potravinové pomoci pouze v případě, že je tím nejúčinnějším a nejvhodnějším prostředkem k řešení potřeb nejzranitelnějších skupin obyvatel.
- Při poskytování potravinové pomoci je třeba brát ohled na dlouhodobé cíle ozdravení a rozvoje přijímajících zemí.
- Poskytovat potravinovou pomoc způsobem, který chrání zdroje obživy a posiluje soběstačnost a odolnost zranitelných skupin obyvatel.
- Poskytovat potravinovou pomoc způsobem, který nevede k závislosti.
- Poskytovat potravinovou pomoc způsobem, který nevede k negativním dopadům na zranitelné skupiny obyvatelstva.
- Potravinovou pomoc poskytovat pokud možno zcela ve formě daru.

V oblasti bezpečnosti potravin se EU snaží reagovat na nové výzvy a pomocí transformací politických rámců a nástrojů účinněji a efektivněji odpovídat na zhoršující se

⁴⁹ KOM (2012) 378. Tato Úmluva nahradí doposud platnou Úmluvu o potravinové pomoci z roku 1999, která nabyla účinnosti v 60. letech jako nástroj poskytující koordinovanou a přijatelnou pomoc rozvojovým zemím v podobě zemědělských přebytků z rozvinutých zemí. Její platnost skončila 1. července 2012.

⁵⁰ Uznává závazky mezinárodního společenství v oblasti bezpečnosti potravin stanovené v roce 1996 v Římě (Akční plán Světového potravinového summitu) a v roce 2005 (Deklarace pro světové zabezpečení potravinami) a také zásady Pařížské deklarace o účinnosti pomoci přijaté OECD v roce 2005. Je také stanovena v souladu s pravidly Světové obchodní organizace (WTO) pro potravinovou pomoc.

situaci obyvatel rozvojových zemí. Ve většině případů je činnost EU hodnocena kladně, ale stává se také často terčem kritiky a to především v oblasti biopaliv. Mnoho autorů se domnívá, že biopaliva jsou příčinou globální potravinové krize. Bez velkého množství biopaliv a biomasy ze třetích zemí by EU velice těžko splnila své závazky v oblasti energetické bezpečnosti a klimatických změn. Evropské závazky ke snížení emise skleníkových plynů pomocí využívání biopaliv v dopravě vydává jasný signál pro producenty, kdy se pěstování plodin stává bezpečnou investicí. Výhodné podmínky přilákaly zájem zahraničních investorů především v Subsaharské Africe. Produkce biopaliv se stává přímým konkurentem zemědělské výroby potravin a způsobuje hlad v rozvojových zemích.

3.2.2 Humanitární pomoc

EU tvoří klíčovou roli v mezinárodní humanitární pomoci, motivuje další země a regiony, aby zintenzivnily svou účast v humanitárních akcích. Snaží se tak o účinnější reakce na přírodní katastrofy a efektivnější poskytování humanitární pomoci. Pro lepší účinnost humanitárních operací řídí činnost EU Evropský konsensus o humanitární pomoci⁵¹.

Humanitární pomoc EU jako jeden ze základních nástrojů pomoci lidem postižených přírodní katastrofou je založený na čtyřech zásadách - lidskosti, neutrality, nestrannosti a nezávislosti. Hlavním cílem⁵² „je pomoc nejpotřebnějším osobám, a to bez ohledu na jejich národnost, náboženské vyznání, pohlaví, etnický původ nebo politickou příslušnost“ (Evropská komise, 2012, s. 2).

V roce 1992 byl jako výraz evropské solidarity s lidmi v nouzi po celém světě založen Úřad Evropského společenství pro humanitární pomoc⁵³ (ECHO). Během 20 let

⁵¹ Přijat Radou, Evropským parlamentem a Komisí dne 18. prosince 2007 – Úř. věst. 2008/C/25/01, 30.1.2008. Obsahuje v první části společnou vizi, v druhé části přístup Evropského společenství k humanitární pomoci a náplní třetí části je upřesnění priorit pro konkrétní opatření na úrovni Společenství (Evropa, 2008).

⁵² Zakotven v Lisabonské smlouvě (článek 214 Smlouvy o fungování Evropské unie).

⁵³ Pro lepší koordinaci a reakci na přírodní katastrofy uvnitř i mimo Evropu se v roce 2004 stalo ECHO součástí Generálního ředitelství pro humanitární pomoc. O šest let později se součástí stala také civilní ochrana. První specializovanou komisařkou pro pro mezinárodní spolupráci, humanitární pomoc a řešení krizí byla v roce 2010 jmenována Kristalina Georgieva. Generální ředitelství ECHO spolupracuje s řadou partnerů, k nimž patří nevládní organizace, agentury OSN, mezinárodní organizace (např. Mezinárodní výbor Červeného kříže) a také s některými specializovanými agenturami členských států. Mezi těchto přibližně 200

své existence poskytl humanitární pomoc ve výši 14 miliard Eur obětem konfliktů a přírodních katastrof ve 140 zemích po celém světě. Během posledních pěti let činil roční rozpočet⁵⁴ ECHO v průměru 1 miliardu Eur. V roce 2011 tyto prostředky pomohly téměř 150 milionům nejvíce zranitelných osob ve více než 80 zemích světa.

Humanitární potravinová pomoc EU si klade za cíl, aby oběti krize měly dostatek bezpečných a výživných potravin v takovém množství, aby se zabránilo hladu, akutní podvýživě a jejich možným fatálním následkům. Má pomoci ochraně lidských životů a posílení základních potřeb obyvatel zasažených mimořádnou událostí. Opatření jsou přijímána v jednotlivých fázích krize (European Commission, 2012a):

- a) Před krizí – efektivnější a levnější může být poskytování hotovosti nebo poukazy, spíše než samotné potraviny. Umožňuje to příjemcům nákup potravin dle jejich individuálních potřeb, podporuje místní zemědělce a může zvýšit místní ekonomiku.
- b) Během krize – v závislosti na povaze krize, část jídla může být k dispozici na místních trzích, avšak je nezbytné zajistit potravinářské komodity přímo.
- c) Po krizi – nejlepší je pomoc obyvatelům podporou jejich stávajícího živobytí (např. zemědělství, chov hospodářských zvířat atd.), aby i nadále živili sebe a své rodiny. Tohoto může být dosaženo prostřednictvím poskytování semen, nástrojů, veterinární péče apod.
- d) Průběžně – pomoc probíhá v místech, kde je rozšířená akutní podvýživa, prioritou se stávají podvyživené děti a snaha zabránit, aby akutní podvýživou netrpěly další děti. Jedná se o dlouhodobá východiska potřebné řešit z mnoha úhlů prostřednictvím širšího přístupu, např. zajištěním přístupu k nezávadné vodě, zlepšení povědomí matek o zdraví dětí, apod.

Během poskytování humanitární potravinové pomoci EU je podobně jako ve WFP kladen důraz na přednost nákupu potravin v místě zasažené mimořádnou událostí (tj. v dotčené zemi) nebo v druhé řadě regionálnímu nákupu (tj. obstarání ze sousedních zemí).

partnerů rozdělují finanční prostředky dle potřeb - v roce 2011 byly finanční prostředky rozděleny: 50 % nevládním organizacím, 36 % agenturám OSN, 14 % mezinárodním organizacím (Evropská komise, 2012).

⁵⁴ Z výroční zprávy o politice Evropské unie v oblasti humanitární pomoci a civilní ochrany (2012a) vyplývá, že v roce 2011 směřovaly finanční prostředky také na snižování rizika katastrof a přizpůsobení se změně klimatu. V této oblasti zahájilo ECHO nové programy DIPECHO v jižní Asii, Jižní Americe, Tichomoří a Karibiku.

Tím dochází k podporování místních trhů a snižují se náklady na dopravu a časový rámec dopravy. S cílem poskytnout odpovídající a dostatečnou potravinovou pomoc a výživu, Evropská komise financuje projekty, které:

- poskytují potravinovou pomoc ve formě potravin, peněz a cenin postiženému obyvatelstvu,
- pomáhají zlepšit výživovou situaci, včetně léčebných a doplňkových prvků výživy,
- obnovují základní zdroje obživy a pomáhají zlepšit odolnost vůči budoucím otřesům zranitelných skupin.

Dosažené úspěchy humanitární pomoci EU v oblasti potravinové bezpečnosti lze reflektovat na rozsahu pomoci, jež EU poskytla. Od roku 2010 díky své nové politice humanitární a potravinové pomoci podporovala Evropská komise asi 100 mil. lidí potýkající se s nedostatkem potravin. V roce 2011 poskytla Komise 509 mil. Eur na humanitární potravinovou pomoc a projekty s problematikou výživy prostřednictvím 57 partnerských organizací ve 47 zemích světa. V prvním čtvrtletí roku 2012 to bylo 297 mil. Eur určených pro humanitární potravinovou pomoc (European Commission, 2012a).

V roce 2011 patřily Súdán a Jižní Súdán, Somálsko, Pákistán, Keňa, Etiopie a okupované palestinské území k zemím, které přijaly nejvíce humanitární potravinové pomoci. V oblasti Afrického rohu vypukla v roce 2011 závažná humanitární krize způsobená kombinací vysokých cen potravin, suchých období dešťů a zvýšeného vysídlování obyvatelstva zapříčiněné násilnými konflikty v Somálsku. Spolu s chudobou došlo ke zhoršení zajišťování potravin a výživové situace obyvatel. Komise na tuto situaci uvolnila více než 181 milionů Eur (Evropská komise, 2012).

Po situaci v roce 2011 zahájila Evropská komise iniciativy na podporu afrických zemí nazvaných Podpora odolnosti afrického rohu (Supporting Horn of African Resilience, SHARE) a Světová aliance na podporu iniciativy odolnosti Sahelu (l'Alliance Globale pour l'Initiative Résilience Sahel, AGIR-Sahel). S alokací přes 270 mil. EUR v roce 2012 a 2013 usiluje SHARE o zvýšení odolnosti pomocí zlepšení příležitostí zemědělských a pastýřských komunit a schopnosti veřejných služeb reagovat na krize. Napomáhá ke zlepšení řízení zdrojů půdy a možností příjmů pro populace, které jsou závislé na hospodářských zvířatech. V dlouhodobém horizontu hledá trvalé řešení pro problém

chronické podvýživy, podílí se na trvalých řešeních pro uprchlíky a vykořeněné obyvatelstvo v rámci regionu.

Iniciativa AGIR-Sahel byla zahájena v červnu 2012 ve spolupráci s vládami, agenturami OSN a dalšími humanitárními a rozvojovými institucemi v důsledku sucha, které znemožnilo nejchudším obyvatelům oblasti Sahel sklizeň a způsobilo hlad. Navrhuje plán pro lepší koordinaci humanitární a rozvojové pomoci tak, aby se chránily nejzranitelnější osoby v Sahelu, pokud udeří sucho. Iniciativa zahrnuje také rozvoj lepší prevence a přípravu strategií pro budoucí katastrofy, včetně zlepšení systémů včasného varování a odkazy z odvětví pojišťovnictví.

Činnost EU, fondů OSN a dalších mezinárodních organizací v oblasti potravinové bezpečnosti tvoří důležitou součást mezinárodní iniciativy vedoucí ke zlepšení globálního potravinového problému, jelikož řešení potravinového problému je nutné nalézt na globální úrovni. Je důležité však neopomenout fungování mnoha vládních či nevládních rozvojových či humanitárních organizací v jednotlivých zemích a také činnost neziskových organizací, jež se snaží s příčinami potravinového problému bojovat (např. The Hunger Project⁵⁵, Oxfam International⁵⁶, Člověk v tísni⁵⁷). Stále rostoucí podíl na řešení globálního potravinového problému má také občanská společnost, jejíž činnost bývá efektivněji zaměřená na poskytnutí pomoci skutečně potřebným obyvatelům. Výčet a množství těchto organizací však přesahuje rámec této diplomové práce.

3.3 Hodnocení iniciativy mezinárodního společenství při řešení globálního potravinového problému

Mezinárodní společenství dosáhlo prostřednictvím potravinové pomoci nemalých úspěchů v rozvojových zemích po celém světě. Kladný vliv humanitární a rozvojové

⁵⁵ Globální nezisková organizace s cílem ukončení hladu ve světě. Zaměstnává po celém světě více než 300 lidí a v současnosti působí v 11 zemích: Bangladéš, Benin, Burkina Faso, Etiopie, Ghana, Indie, Malawi, Mexiko, Mosambik, Senegal a Uganda. Klade důraz na rozvoj venkova a soběstačnost, nikoliv distribuci potravin, jelikož pokládá potravinovou pomoc za neudržitelné řešení hladu ve světě (The Hunger Project, 2013).

⁵⁶ Mezinárodní konfederace 17 organizací propojených dohromady ve více než 90 zemích zaměřená na odstranění chudoby ve světě. Pomocí dodržování lidských práv a spoluprací s chudým obyvatelstvem se snaží zajistit zlepšení životních podmínek těchto obyvatel (Oxfam International, 2013).

⁵⁷ Humanitární organizace, která vznikla v roce 1992 s cílem pomáhat v krizových oblastech a podporovat dodržování lidských práv na světě (Člověk v tísni, 2013).

pomoci na potravinovou bezpečnost nelze odepřít, ale přes veškerou snahu a vyvíjené úsilí mnoha mezinárodních organizací však stále téměř jedna miliarda obyvatel hladoví.

Objem vynakládaných prostředků na potravinovou pomoc představuje nemalé finanční částky, avšak není zajištěna souvislost mezi objemem vynakládaných prostředků a kvalitou poskytnuté pomoci. Obvykle je také zpochybňována efektivnost poskytnuté potravinové pomoci. V mnohých zemích končí pomoc v rukách zkorumpovaných vlád a k potřebným obyvatelům se pomoc nedostane. Základním aspektem potravinové pomoci je ovšem skutečnost, že neřeší podstatu potravinového problému, nýbrž jeho následky.

Potravinová pomoc může v nejhorších případech také způsobit škodu, pokud je špatně řízena. Distribuce potravin do země destabilizuje ceny potravin a podkopává místní výrobu a obchod, které jsou nezbytné pro zajištění místního rozvoje a dlouhodobé zajišťování potravin. V mnohých případech způsobuje potravinová pomoc trvalé strukturální problémy v zemi a napáchá více škody než užitku.

Nyní mezinárodní společenství stojí před otázkou, jak nastavit potravinovou pomoc, aby nezpůsobovala strukturální problémy. Zrušit potravinovou pomoc samozřejmě není řešení. Je potřeba více otevřené diskuze o vlivech rozvojové spolupráce a transformace nastavených mezinárodních ekonomických pravidel. Proto se v posledních letech zrodila koncepce potravinové svrchovanosti, jež se liší od starší a běžnější koncepce potravinové bezpečnosti. Hlavní rozdíl spočívá v charakteru jednotlivých koncepcí. Zatímco koncept potravinové bezpečnosti je zacílen na potravinové politiky a výživové strategie, tak koncept potravinové svrchovanosti představuje alternativní politický rámec slučující prvky různých oblastí politiky (potravin, výživa, zemědělství, obchod, životní prostředí), v rámci nichž se snaží nově uspořádat celé potravinové systémy. Další rozdíl představuje porozumění a využívání těchto koncepcí. Zatímco koncept potravinové svrchovanosti vyzdvihuje jako hlavní příčinu hladu chudobu a zdůrazňuje ekonomický přístup jednotlivců k potravinám, tak koncept potravinové bezpečnosti upřednostňuje světovou či národní dostupnost dodávek potravin před poptávkou jednotlivců. Potravinová svrchovanost se zaměřuje na přístup lidí ke zdrojům, aby se přímo či prostřednictvím utržených příjmů za produkci potravin mohli nasýtit (Glopolis, 2009).

4. POTRAVINOVÁ SITUACE VE VYBRANÝCH REGIONECH SVĚTA

Potravinová situace světa je ovlivněna mnoha faktory vyjmenovanými ve druhé kapitole diplomové práce. Právě z důvodů provázanosti potravinového problému s mnoha oblastmi (zemědělská produkce, politická stabilita země, ekonomický růst, klimatické změny atd.) je zapotřebí zaměřit pozornost nejprve na potravinovou situaci ve světě a poté se blíže zaměřit na situaci v jednotlivých regionech světa. Základním prvkem potravinové situace je nejen světová produkce potravin a zemědělství, ale také světová spotřeba potravin. Pokud jsou tyto dvě skutečnosti v nerovnováze, pak vzniká potravinová nedostatečnost a v jejím důsledku dochází v rozvojových zemích k hladu, podvýživě a podváze.

4.1 Světová produkce potravin a zemědělství

Současná potravinová a zemědělská situace je charakterizována pokračujícími vysokými a volatilními mezinárodními cenami potravin a v mnoha zemích stále přetrvávajícím hladem a podvýživou. Rostou tak obavy o dlouhodobou udržitelnost zemědělských a potravinářských systémů. Je potřeba dosáhnout udržitelného růstu produktivity zemědělství a přispět tak k eliminaci hladu a zajistit účinnější využívání přírodních zdrojů.

Globální zemědělská produkce od roku 1960 zaznamenávala pokles až do roku 1990. V posledních letech však zaznamenává vyšší tempo růstu. To lze přičíst alespoň částečně vyšším cenovým pobídkám. Jelikož celkový růst produkce hospodářských zvířat v posledním období nevzrostl, tak celkový růst zemědělství zrcadlí celkový růst rostlinné výroby. Důvodem může být to, že ceny živočišných produktů nerostou stejným tempem jako ceny rostlinných produktů. V přepočtu ukazatelů rostlinné výroby a živočišné výroby na obyvatele došlo od roku 2000 k výraznějšímu zrychlení zemědělské produkce. Pokles a následná obnova produkce byla výraznější u rostlinné výroby, než u celého zemědělství.

Tabulka 4.1: Průměrný roční růst zemědělské produkce (v %), 1961 - 2010

	1961- 1970	1971- 1980	1981- 1990	1991- 2000	2001- 2010
Celé zemědělství					
Celková produkce	2,7	2,4	2,3	2,5	2,6
Produkce na obyvatele	0,7	0,6	0,6	1,0	1,4
Rostlinná výroba					
Celková produkce	2,7	2,4	2,3	2,5	2,6
Produkce na obyvatele	0,9	0,4	0,3	1,1	1,5
Hospodářská zvířata					
Celková produkce	2,9	2,5	2,4	2,2	2,2
Produkce na obyvatele	0,9	0,6	0,7	0,7	1,0

Zdroj: FAO - The state of food and agriculture, 2012d, vlastní úprava

V jednotlivých regionech byl vývoj zemědělské produkce v posledním desetiletí velmi rozdílný. V Latinské Americe se zemědělská produkce zvýšila o více než 50 % v letech 2000 – 2012, pokud započítáme Brazílii, tak o více než 70 %. Zemědělská produkce Subsaharské Afriky zaznamenala nárůst o více než 40 %. S růstem zemědělské produkce o téměř 40 % se východní Evropa a střední Asie stávají klíčovými globálními dodavateli potravin. Zatímco v zemích OECD byl zaznamenán růst o 14 %, tak země BRIC zaznamenaly růst o 39 %, nejméně rozvinuté země o 54 % a rozvojové země o 45 % (FAO, 2012d).

Z nejnovějších dat FAO (2012f) vyplývá, že v posledních 50 letech byl zaznamenán růst světové zemědělské produkce okolo 2,5 %, přestože plocha využívaná k pěstování plodin vzrostla o 12 %. V současné době je více než 1,5 miliardy hektarů zemědělského povrchu ve světě využíváno k rostlinné výrobě (orná půda a půda osázená trvalými kulturami). Podle FAO je zde málo prostoru pro další expanzi zemědělské půdy, značná část potenciálně vhodného povrchu k zemědělství je pokryta lesy, tvoří území se statusem chráněné území nebo představuje městské aglomerace. Potenciálně využívaná zemědělská půda je velice nerovnoměrně rozložena mezi regiony a zeměmi. Asi 90 % se nachází v Latinské Americe a Subsaharské Africe⁵⁸. Na druhou stranu prakticky žádná volná půda, která by mohla být využita pro zemědělskou expanzi, není v jižní Asii, na Blízkém Východě a v severní Africe.

⁵⁸ Polovina je soustředěna jen v sedmi zemích (Brazílie, Demokratická republika Kongo, Angola, Súdán, Argentina, Kolumbie a Bolívie).

Nejvíce pěstovanými plodinami určenými k obživě obyvatel jsou obiloviny. Z 2,4 miliardy tun obilovin, které se v současnosti pěstují je zhruba 1,1 miliarda tun určená pro použití v potravinářství (asi 800 milionů tun představující 35 % světové spotřeby je určeno pro využití jako krmivo pro zvířata a zbývajících 500 milionů je určeno na průmyslové využití, osiva nebo se znehodnotí). To představuje závažné důsledky pro světové zásoby potravin (FAO, 2012f).

V rostlinné výrobě je z obilovin nejvíce pěstována rýže (neloupaná). V roce 2010 jí bylo sklizeno celkem 675 milionů tun. Pořadí dalších plodin se liší z hlediska jejich využitelnosti k obživě obyvatel či velikosti osázené plochy. Třetí nejvíce pěstovanou obilovinou z hlediska osázené plochy po kukuřici a rýži je pšenice⁵⁹. Pokud jde ale o pořadí z hlediska výživy obyvatel, tak je již na druhém místě ihned za rýží, a to z důvodů využívání kukuřice jako krmivo pro zvířata. FAO (2012f) uvádí, že pšenice je klíčový prvek v obživě obyvatel i zvířat, jelikož okolo 70 % je využíváno pro výživu obyvatel, 19 % jako krmivo pro zvířata a zbývajících 11 % se využívá v průmyslu včetně výroby biopaliv.

V současnosti je asi 55 % světové spotřeby hrubých zrn (pšenice, rýže a kukuřice) využíváno pro účely krmení zvířat. V mnohých zemích (zejména Subsaharské Afriky a Latinské Americe) jsou ale také bez výraznějších úprav přímo využívány ke spotřebě lidmi. Na celosvětové úrovni asi 17 % z celkové spotřeby hrubých zrn je věnováno obživě obyvatel, ale tento podíl roste až na 80 % v Subsaharské Africe. Hrubé zrna zde představují 3 z každých 4 kg obilovin využívaných jako potraviny. Roste také průmyslové využití hrubých zrn, nejvíce kukuřice jako produkt etanolu. V současnosti téměř 40 % úrody kukuřice (111 milionů tun) se využívá na výrobu biopaliv, což představuje osminásobný nárůst během pouhých deseti let (FAO, 2012f).

Důležitou součástí rostlinné výroby v rozvojových zemích jsou luštěniny, jejichž produkce má nízké nároky na vstupy a zdroje. Jsou klíčovým zdrojem bílkovin v nejhudších zemích. Využívání nutričních a environmentálních výhod luštěnin lze představit na situaci Subsaharské Afriky, kde se jejich produkce na obyvatele zvýšila v posledním desetiletí o téměř 4 kg ročně. Pokračující turbulence na globálních trzích

⁵⁹ Světová produkce pšenice představuje 651 milionů tun ročně (FAO, 2012f).

způsobují, že řada zemí se vrací k domorodým plodinám, jako je maniok, jenž představuje alternativu k potenciálně nákladným obilovinám. Jako „plodina krize“ vyžaduje málo vstupů a může být ponechána v zemi více než rok a sklizena ve chvíli, kdy se projeví nedostatek potravin nebo jsou ceny obilovin příliš vysoké.

Důležitou roli v jídelníčku obyvatel hraje také ovoce a zelenina. Dle doporučení FAO/WHO by člověk měl konzumovat minimálně 400 g ovoce a zeleniny denně jako prevence proti chronickým onemocněním a zmírnění nedostatku stopových prvků (především v rozvojových zemích). V roce 2010 bylo vypěstováno více než 600 milionů tun ovoce a 1 miliarda tun zeleniny (FAO, 2012f). Rostoucí poptávka po ovoci a zelenině také vytváří nové příležitosti pro chudé zemědělce v rozvojových zemích. Jelikož tyto potraviny podléhají rychlé zkáze, je nutné zlepšit efektivitu dodavatelského řetězce, investovat do infrastruktury a eliminovat ztráty sklizně.

Významnou součást ve výživě obyvatel zaujímá cukr. V roce 2010 se celkově 166 milionů tun cukru (nerafinovaného) vyrobilo ve 120 zemích. Více než 70 % cukru pochází z cukrové třtiny a zbytek z cukrové řepy (FAO, 2012f). Celosvětově dochází k rozšíření cukrové třtiny z důvodů zvyšující se poptávky po cukru jako potravině a jako surovině pro výrobu etanolu. Tato globální expanze pěstování cukrové třtiny způsobuje ztráty biologické rozmanitosti více než kterákoliv jiná rostlinná výroba.

Konzumované potraviny na celém světě pochází z domácích zdrojů. Pokud však země trpí potravinovou nedostatečností, je možno využít mezinárodního obchodu jako nástroje pro dosažení potravinové bezpečnosti. Na jednu stranu je potravinová situace mnoha rozvojových zemí zcela odkázána na import zemědělských produktů. V roce 2009 představoval import obilovin rozvojových zemí 204 006 tis. tun, zatímco export obilovin rozvojových zemí představoval 72 603 tis. tun (viz příloha č. 4). Z celosvětového pohledu však nelze určit, zda dochází ve vývoji zemědělské obchodní bilance u rozvojových zemí ke zlepšení či zhoršení situace z důvodu rozdílnosti obchodovatelných komodit v jednotlivých zemích. Na druhou stranu je fungování trhu s potravinami ovlivněno regulací mezinárodních organizací (WTO) a chováním silných hráčů na tomto trhu (EU a USA). Není jinak možné vysvětlení, že země, kde lidé trpí podvýživou, jsou současně exportéry obilovin.

Tabulka 4.2: Zemědělská produkce a saldo zemědělské obchodní bilance u vybraných zemí, 2009

	Obiloviny		Pšenice (ekv. mouka)		Rýže	
	produkce	saldo	produkce	saldo	produkce	saldo
Demokratická republika Somálsko	208 683	-516 000	950	-117 000	16 500	-108 000
Království Kambodža	8 509 896	79 000	není údaj	-25 000	7 585 870	9 000
Arabská republika Sýrie	4 738 670	-3 758 000	3 701 780	41 000	není údaj	-207 000
Republika Haiti	553 500	-627 000	není údaj	-271 000	128 300	-335 000

Zdroj: FAOSTAT, FAO - Statistical yearbook, 2012, vlastní zpracování

Zemědělství je úzce spojeno se zaměstnaností a v rozvojových zemích představuje obvykle jedinou příležitost obživy a příjmů. Na příkladu Afrického kontinentu lze poukázat na vztah mezi zemědělskou výrobou a obyvatelstvem zaměstnaným v zemědělství. Problém představuje nedostatek kvalifikované pracovní síly a nedostatek investic do zemědělství. Často jsou v zemědělství zaměstnávány ženy a děti. Ženy však mají mnohem menší přístup ke zdrojům a příležitostem než muži. Pokud by zmizel rozdíl mezi pohlavími, mohlo by se 100 – 150 milionů lidí vymanit z hladu. V průměru tvoří ženy 43 % pracovní síly v zemědělství rozvojových zemí. V Latinské Americe tvoří ženy 20 % pracovní síly v zemědělství a až 50 % ve východní Asii a Subsaharské Africe. Podíl žen se také liší v závislosti na konkrétní rostlinné výrobě a činnostech.

4.2 Světová spotřeba potravin

Vzájemná interakce mezi příjmy obyvatel a cenami potravin stejně tak jako zeměpisné určení státu, další environmentální a socioekonomické faktory určují spotřebu potravin. Pro všechny potravinářské komodity lze určit průměrné dodávky živin (tj. energie, bílkovin, tuků) na osobu. Tyto údaje ovšem nemusí odpovídat skutečné dostupnosti potravin, jelikož je zde mnoho určujících faktorů, jako je například nerovnost v přístupu k potravinám. Další úskalí představuje skutečnost, že průměrný příjem potravin

určených pro spotřebu, jenž je k dispozici, není z řady důvodů (např. odpady na úrovni domácností) roven průměrnému příjmu potravy nebo průměrné spotřebě potravin.

Aktuální potravinová dostupnost se může lišit v závislosti na regionu, socioekonomické úrovni a ročnímu období. Některé potíže představují odhady obchodu, výroby a legislativní změny, jež se během jednoho roku uskuteční. Z těchto důvodů se pro výpočet spotřeby potravin na osobu využívají tříleté průměry s cílem eliminovat chyby. Z analýzy FAOSTATU vyplývá, že energie z potravin měřená v kcal na osobu a den se neustále zvyšuje na celém světě. Dostupnost kalorií na osobu se od poloviny 1960 do konce 1990 zvýšila celosvětově přibližně o 450 kcal na osobu a den a v rozvojových zemích dokonce o více než 600 kcal na osobu a den. Strava se posunula více k živočišným produktům, rostlinným olejům a upustila od stravy založené na kořenech a hlízách určených ke konzumaci. Tato změna však byla rozdílná v jednotlivých regionech, jak dokazuje následující tabulka. Do roku 2030 se odhaduje pokračování v růstu spotřeby kcal na osobu a den.

Tabulka 4.3: Globální a regionální spotřeba potravin na osobu (kcal na osobu a den)

Region	1964 - 1966	1974 - 1976	1984 - 1986	1997 - 1999	2030
Svět	2358	2435	2655	2803	3050
Rozvojové země	2054	2152	2450	2681	2980
Blízký Východ a severní Afrika	2290	2591	2953	3006	3170
Subsaharská Afrika	2058	2079	2057	2195	2540
Latinská Amerika a Karibik	2393	2546	2689	2824	3140
Východní Asie	1957	2105	2559	2921	3190
Jižní Asie	2017	1986	2205	2403	2900

Pozn.: Subsaharská Afrika nezahrnuje Jižní Afriku.

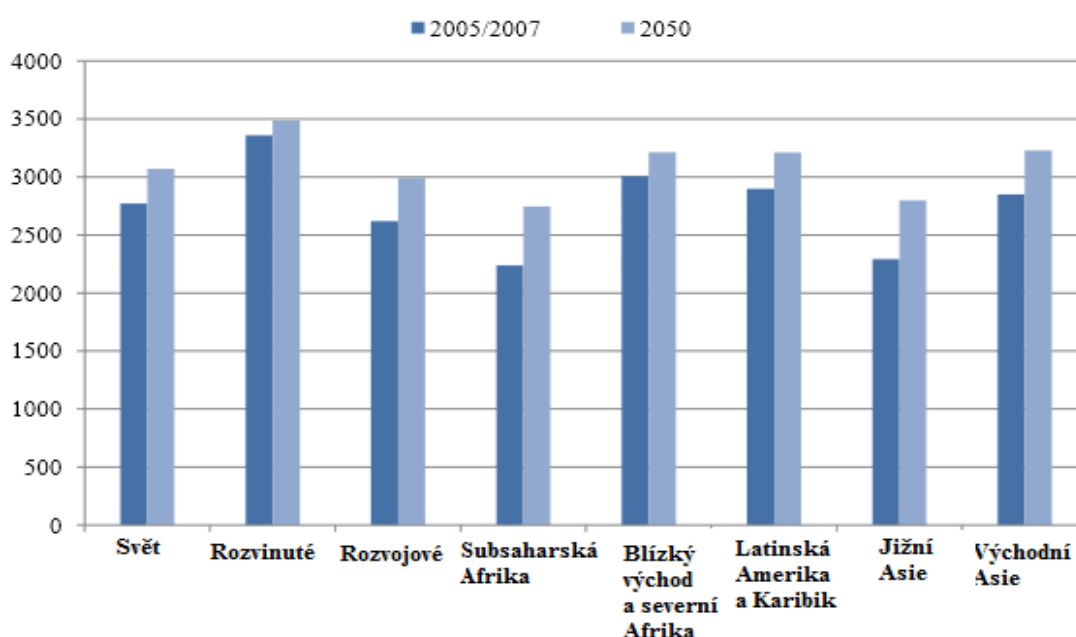
Zdroj: WHO - Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases, 2003, vlastní úprava

Od roku 2000 rostly ceny potravin, ale i příjmy a v konečném důsledku tak rostla i spotřeba potravin na obyvatele ve většině rozvojových a rozvíjejících se zemí. Nejsilnější růst spotřeby potravin na obyvatele od roku 2000 zaznamenala střední Asie a východní

Evropa (24 %), následovány Asií (téměř 20 %). V Subsaharské Africe vzrostla spotřeba potravin na jednoho obyvatele v letech 2000 až 2005 rychleji, ale vyšší ceny v druhé polovině dekády způsobily omezení dalšího růstu a způsobily, že spotřeba potravin na osobu v regionu je pouze o 11 % vyšší v roce 2012 než v roce 2000. Není divu, že spotřeba potravin na osobu stagnuje v západní Evropě a je klesající v Severní Americe, vzhledem k již vysoké úrovni spotřeby (FAO, 2012d).

Z projekce FAO (2012e) zaměřené na dlouhodobé předpovědi do roku 2050 vyplývá, že region jižní Asie a Subsaharské Afriky by mohly do roku 2050 dosáhnout takové úrovně spotřeby potravin, jakou mají v současné době ostatní rozvojové oblasti. Ostatní regiony budou stejně jako rozvinuté země zvyšovat úroveň spotřeby. Ačkoliv se to na první pohled zdá jako příznivá vyhlídka, ze zdravotního hlediska už tomu tak není. Stejný jev bude patrný v několika rozvojových zemích, které se budou potýkat s významnými segmenty populace zasaženými epidemií obezity, i když stále bude silně rozšířená podvýživa. V roce 2050 by celkem 52 % světové populace mělo žít v zemích s vnitrostátním průměrem 3000 kcal/osobu/den (což představuje růst ze současných 28 % světové populace). Současné poklesne počet lidí žijících v zemích se spotřebou potravin pod 2500 kcal/osobu/den ze současných 35 % světové populace na 2,6 % světové populace v roce 2050.

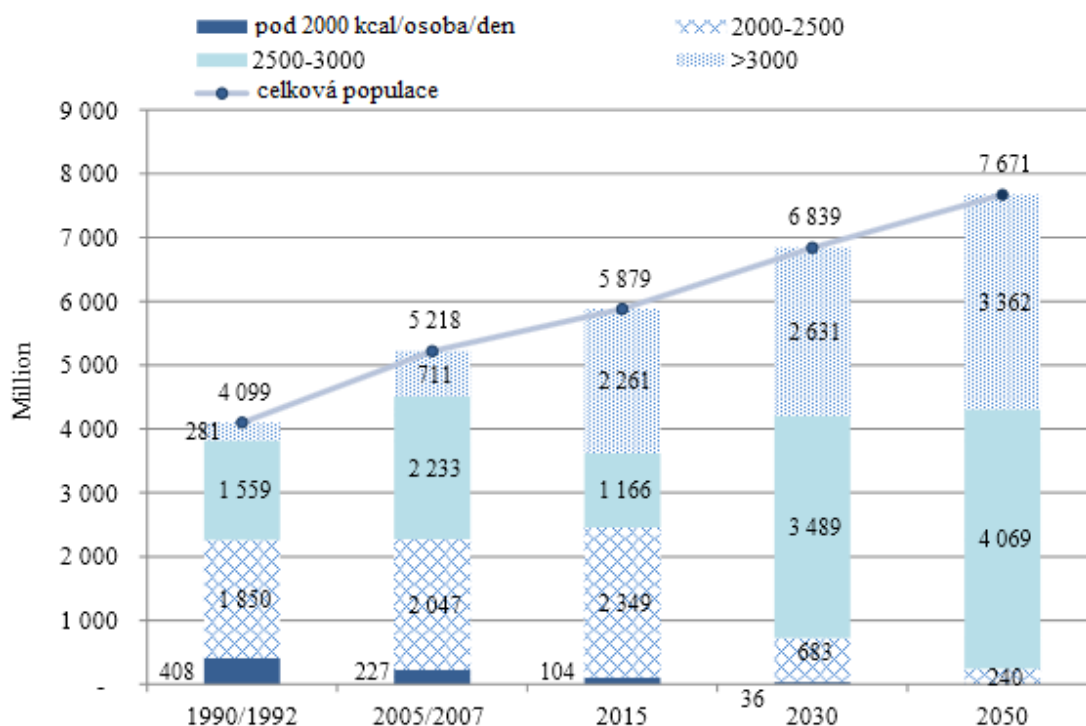
Graf 4.1: Projekce spotřeby potravin na obyvatele (kcal/osoba/den)

Zdroj: FAO - World agriculture towards 2030/2050: the 2012 revision, 2012e, vlastní úprava

V letech 1990/1992 žilo celkem 55 % obyvatel (2,3 mld.) rozvojových zemí s příjmem potravy méně než 2 500 kcal/osoba/den. V letech 2005/2007 kleslo procentní vyjádření obyvatel s příjmem pod touto hranici na 45 %, ale v důsledku růstu počtu obyvatel se tato hranice týká stále 2,3 miliardy obyvatel. Do roku 2050 se bude stále snižovat počet obyvatel pod hranicí 2500 kcal/osoba/den. Největší část obyvatel v rozvojových zemích (přes 4 miliony) se bude pohybovat mezi 2 500 – 3 000 kcal/osoba/den.

Graf 4.2: Populace žijící s danou hodnotou kcal/osoba/den v rozvojových zemích

Zdroj: FAO - World agriculture towards 2030/2050: the 2012 revision, 2012e, vlastní úprava

Příjem a spotřeba potravin v rozvojových i rozvinutých zemích ovlivňují zdraví a fyzickou zdatnost obyvatel. Pokud dochází k nedostatečnému příjmu energie z potravin, mohou se objevit nepříznivé důsledky jako je hlad, podvýživa a podváha.

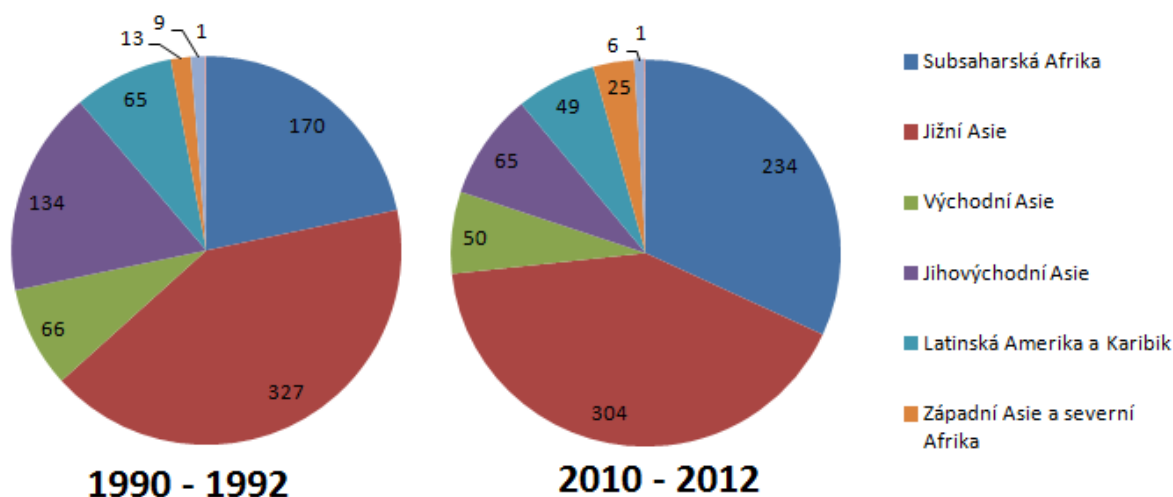
4.3 Hlad, podvýživa a podváha ve světě

Zpráva organizace FAO - The State of Food Insecurity in the World (2012) uvádí, že v letech 2010 – 2012 představoval počet podvyživených na celém světě skoro 870 milionů

obyvatel, což by se dalo vyjádřit jako jeden člověk z osmi trpící podvýživou. Drtivá většina podvyživených obyvatel (852 milionů) žije v rozvojových zemích, kde se odhaduje výskyt podvýživy u 14,9 % populace.

V důsledku zlepšení dat a metodiky se odhaduje do roku 2015 strmější pokles počtu podvyživených obyvatel, než bylo odhadováno do roku 2007. Míra úbytku počtu podvyživených však od roku 2007 poklesla. Mezi zeměmi a regiony existují značné rozdíly. Rychlost pokroku při snižování podvýživy byla vyšší v Asii a Tichomoří, Latinské Ameriky a Karibiku. Nejrychlejší snížení zaznamenala Jihovýchodní Asie (z 29,6 % na 10,9 %) následována východní Asií a Latinskou Amerikou. Západní Asie zaznamenala opačnou tendenci a to nárůst podvýživy.

Graf 4.3: Počet podvyživených v rozvojových zemích v období 1990 – 1992 a 2010 – 2012

Pozn.: Údaje uvedeny v miliónech.

Zdroj: FAO – The State of the Food and Agriculture, 2012d, vlastní zpracování

Různé úrovně pokroku vedly k významným změnám v rozložení počtu podvyživených ve světě v období 1990 – 1992 a 2010 – 2012. Celkový počet podvyživených v období 1990 – 1992 představoval 18,6 % světové populace (1 miliarda obyvatel), zatímco v období 2010 – 2012 představoval 12,5 % světové populace (868 milionů obyvatel). V Subsaharské Africe došlo mezi dvěma sledovanými období ke snížení podílu podvyživených obyvatel na celkové populaci z 32,5 % na 26,8 %. Snížení počtu podvyživených na celkové populaci zaznamenala tak jižní Asie z 26,8 % na 17,6 %,

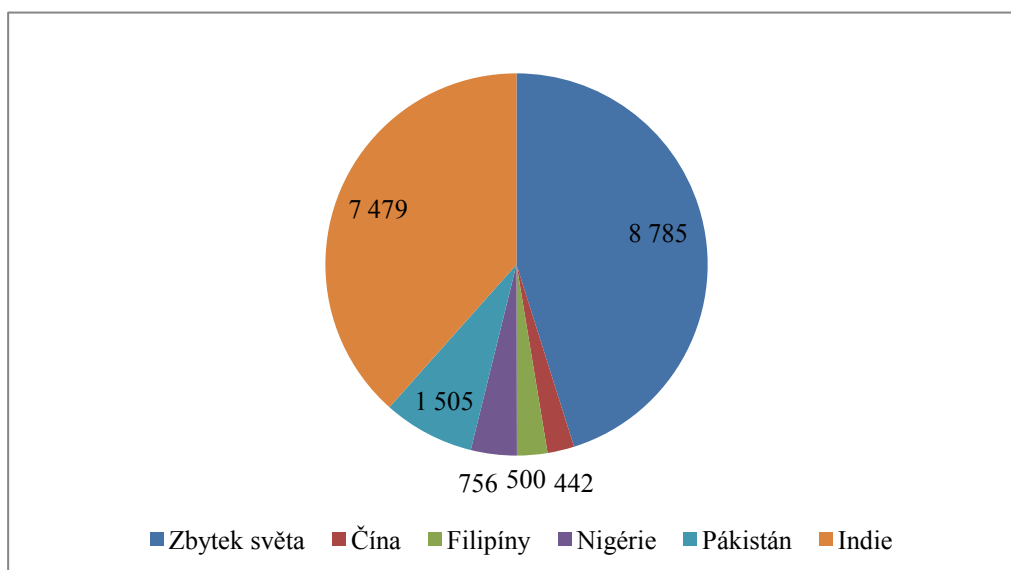
Kavkaz a střední Asie z 12,8 % na 7,4 %, Východní Asie z 20,8 % na 11,5 % a Latinská Amerika a Karibik z 14,6 % na 8,3 %. Západní Asie zaznamenala nárůst z 6,6 % na 10,1 % (FAO, 2012d).

Nejohroženější skupinu trpící podvýživou představují děti a ženy. Až třetina všech úmrtí dětí mladších pěti let je z důvodu podvýživy. Přibližně 195 milionů dětí mladších pěti let v rozvojových zemích trpí zakrněním, což je důsledek chronické nutriční deprivace, která začíná v období před narozením, pokud matka trpí podvýživou. Více než 90 % z nich se nachází v Asii a Africe. Celkem 80 % chronické podvýživy měřené zakrněním⁶⁰ (nízká výška vzhledem k věku) připadá na 24 zemí. Ačkoliv Indie nemá největší výskyt zakrnělých dětí, z důvodů velké populace má nejvyšší počet zakrnělých dětí.

Každá úroveň podvýživy zvyšuje u dítěte riziko úmrtí. U dětí trpící závažnou akutní podvýživou je více než devětkrát pravděpodobnější, že zemřou, než u dětí zdravých. K velkému počtu úmrtí však dochází také mezi středně a mírně podvyživenými dětmi, které se mohou jevit zdravými. Dítě může být ohroženo ihned po porodu, pokud se narodí s nízkou porodní hmotností v důsledku podvýživy matky. Dochází k infekcím dítěte a dušení, které dohromady představují 60 % úmrtí novorozenců. U dítěte narozeného s hmotností mezi 1500 až 2000 g, je osmkrát více pravděpodobné, že zemře, než dítě s hmotností 2500 gramů a více. Nízká porodní hmotnost způsobuje odhadem 3,3 % celkových dětských úmrtí. Více než polovina novorozenců s hmotností nižší než 2500 gramů na celém světě je z pouhých 5 zemí.

⁶⁰ Celosvětově trpí zakrněním 165 milionů dětí (UNICEF, 2009).

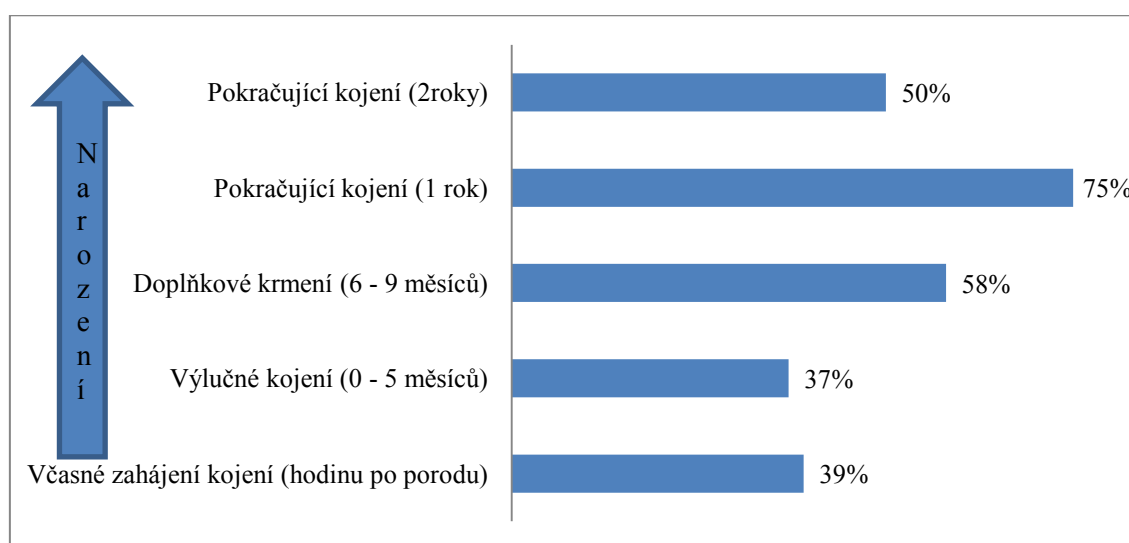
Graf 4.4: Počet dětí s porodní hmotností nižší než 2500 gramů v tisících, 2007 - 2012

Zdroj: Childinfo – Child nutrition: Status and trends, 2013, vlastní úprava

Významný dopad na přežití dětí má kojení. Pokud by dítě bylo kojeno nejpozději hodinu po porodu a po dobu nejméně následujících šesti měsíců (nejlépe do dvou let věku dítěte) a od šesti měsíců věku dítěte je kojení doplněno vyváženým a bezpečným příkrmem, tak by se zabránilo odhadem 19 % úmrtí dětí do pěti let. Kojené děti mají nejméně šestkrát větší šanci na přežití než děti nekojené.

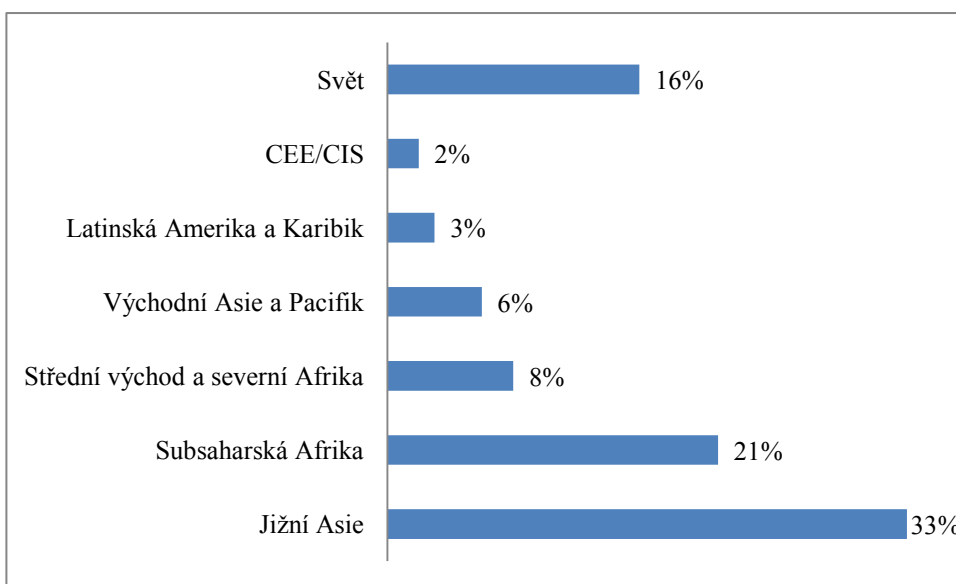
Graf 4.5: Procentní vyjádření výživy dětí v určitých věkových skupinách (2003 – 2008)

Zdroj: UNICEF - Tracking progress on child and maternal nutrition, 2009, s.23, vlastní úprava

Podle odhadů Childinfo (2013b) organizace UNICEF v roce 2011 trpělo podváhou 16 % dětí mladších pěti let na celém světě. Největší výskyt podvyživených dětí se nachází v jižní Asii. Nad celosvětovým průměrem se nachází také děti v Subsaharské Africe. Na druhou stranu nejmenší počet dětí trpících podvýživou se nachází ve střední a východní Evropě a Společenství nezávislých států. V počtu výskytu podvyživených došlo v Africe k mírnému pokroku. V roce 1990 trpělo podvýživou 28 % dětí mladších pěti let a v roce 2008 trpělo 25 % dětí mladších pěti let podvýživou. Mírně lepšího pokroku bylo dosaženo v Asii, kde počet podvyživených dětí poklesl z 37 % v roce 1990 na 31 % v roce 2008.

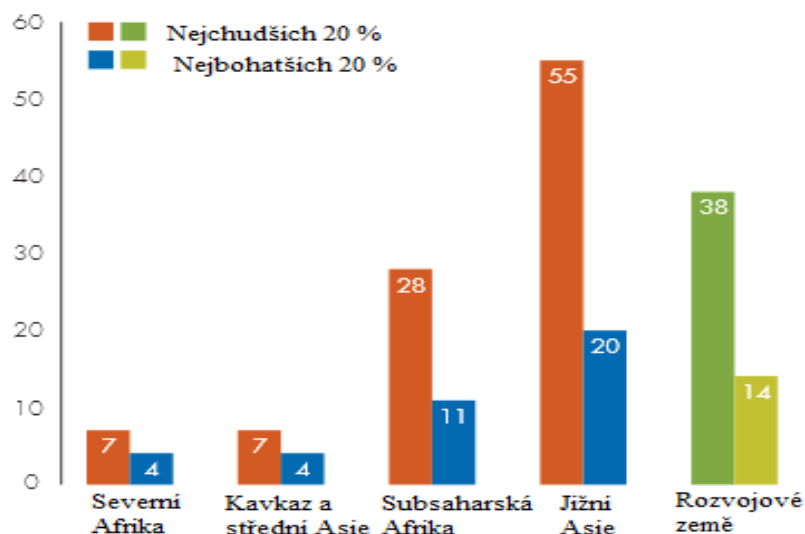
Graf 4.6: Procentní vyjádření dětí pod pět let věku trpících podvýživou v roce 2011

Zdroj: Childinfo - Child nutrition: Current status, 2013b, vlastní úprava

Na počtu dětí i dospělých trpících hladem, podváhou či podvýživou se z velké části podílí chudoba. U dětí pocházejících z chudých rodin je téměř třikrát větší pravděpodobnost, že trpí podvýživou než u dětí ve 20 % nejbohatších domácností. Největší nesourodost je patrná v jižní Asii, kde se výskyt dětí s podváhou objevuje v nejchudších 20 % obyvatel až 2,8 krát více než u dětí z nejbohatších 20 % obyvatel.

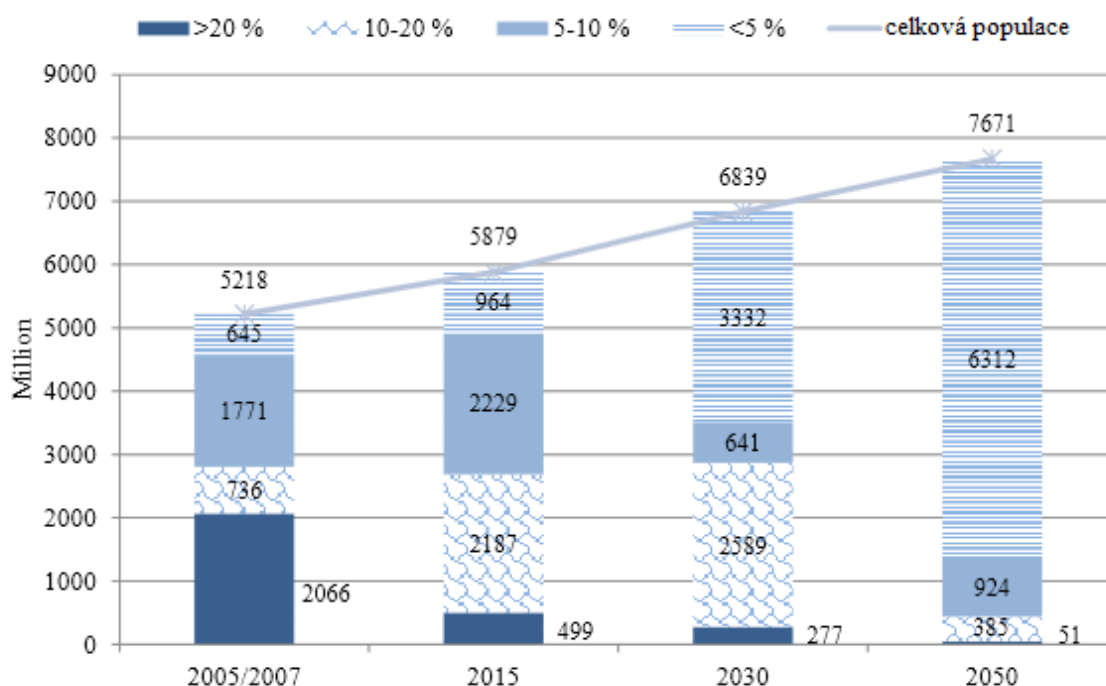
Graf 4.7: Procentní vyjádření dětí do pěti let trpících podváhou dle regionů a bohatství 2006/2010

Zdroj: UNITED NATIONS - The Millennium Development Goals Report, 2012, s. 14, vlastní úprava

Z projekce Faostatu (2012e) vyplývá, že pokles počtu podvyživených do roku 2050 bude pomalý. V místech s vysokým populačním růstem může dojít k růstu podvyživených do roku 2015. Do roku 2030 by část populace žijící v současnosti s relativně nízkým výskytem podvýživy (pod 5 %) se zvýšila ze současných 645 milionů obyvatel (13 % obyvatel rozvojových zemí) na 3,33 miliard (49 % obyvatel rozvojových zemí). Část obyvatel žijících v zemích s vysokým výskytem podvýživy (přes 20 %) by se drasticky snížila ze 40 % na 4 %.

Graf 4.8: Populace v rozvojových zemích s x % podílem podvyživených

Zdroj: Zdroj: FAO - World agriculture towards 2030/2050: the 2012 revision, 2012e, vlastní úprava

S následky podvýživy a hladu, které představují mnohé zdravotní komplikace, se člověk potýká po zbytek života. U dětí může mít vliv na psychický i fyzický vývoj, čímž může být ovlivněna schopnost vzdělávání se a v důsledku toho mít vliv na celou jejich budoucnost. I přes snahu mnoha mezinárodních organizací však nejsou prognózy do budoucna příliš optimistické.

4.4 Potravinová situace v regionech světa

Potravinová situace se v jednotlivých regionech světa značně liší. Pro každý region je typická odlišná ekonomická úroveň, odlišná úroveň zemědělství, produkce potravin i velikost populace. Všechny tyto faktory ovlivňují charakteristickou potravinovou situaci v regionech, respektive jednotlivých zemích. Přírodní podmínky regionu a klimatické změny značně limitují produkci jednotlivých druhů potravin, proto se mnohé země spoléhají na import potravin. Avšak v důsledku chudoby nemají mnohdy dostatek finančních prostředků pro obstarání potravy a proto trpí hladem, podvýživou a podváhou. Potravinový problém se tak v mnoha zemích stává uzavřeným koloběhem.

4.4.1 Subsaharská Afrika

Subsaharská Afrika patří mezi regiony, kde je potravinový problém nejzávažnější. Pro tuto oblast je typický vysoký populační růst, který překračuje světový průměr. Populaci v Subsaharské Africe tvoří převážně venkovské obyvatelstvo (70 %). Na druhou stranu se řadí mezi regiony s nejnižším celkovým HDP a také nejnižší HND na obyvatele. Potravinovou situaci lze ilustrovat na počtu podvyživených dětí pod pět let věku, která sice nepatří mezi největší ve světě, avšak několikanásobně překračuje světový průměr. Pouze 60 % populace Subsaharské Afriky má přístup k nezávadným vodním zdrojům. Při srovnání s ostatními regiony světa je výnos obilovin značně podprůměrný. Emise CO₂ na obyvatele ovlivňující klimatické prostředí nedosahují jedné tuny.

Tabulka 4.4: Komparace hlavních indikátorů subsaharské Afriky se světem, 2011

Oblast	Svět	Subsaharská Afrika
Populace (mil.)	6 840,5	853,6
Populační růst (% , 1990-2010)	1,3	2,6
HDP (mld USD)	63 044,1	1 097,9
HND na obyvatele (USD)	9 116	1 176
Plocha pozemku pod 5 m (% rozlohy)	2,5	0,4
Obyvatelstvo v městských aglomeracích > 1 mil (%)		14
Populace žijící pod hranicí 1,25 dolarů denně (% z celku)	16,8	50,9
Dětská podvýživa, podváhu (% do pěti let)	9	24,6
Přístup k nezávadným vodním zdrojům (% celkové populace)	88	60
Výnos obilovin (kg na hektar)	4 860	1 297
Emise CO ₂ na obyvatele (v tunách)	4,3	0,8

Zdroj: WORLD BANK - The Little Data Book on Climate Change, 2011, vlastní úprava

Tento region je význačný vysokou mírou chudoby. Více než 50 % populace v roce 2011 žilo pod hranicí 1,25 USD na den. To do značné míry komplikuje každodenní život obyvatel a jejich boj s hladem, HIV/AIDS, válečnými konflikty a změnou klimatu.

Potravinovou situaci Subsaharské Afriky ovlivnila potravinová krize. Ačkoliv došlo v posledních letech ke snížení mezinárodních cen potravin, tak ceny potravin v této oblasti jsou stále vysoké. V Keni se ceny kukuřice v roce 2009 téměř zdvojnásobily proti předcházejícímu roku. I když v Senegalském hlavním městě Dakar byl od roku 2009

zaznamenán pokles cen rýže a prosa, tak ceny jsou stále o 9 % a 52 % vyšší než v roce 2007 (FAO, 2013f). Prioritní cíl tohoto regionu do budoucnosti je především odstranit chudobu a pomoci obyvatelům venkovských oblastí hledat nové zemědělské technologie, zvýšit vzdělání obyvatel, boj proti nemocem, klimatickým změnám a přírodním katastrofám.

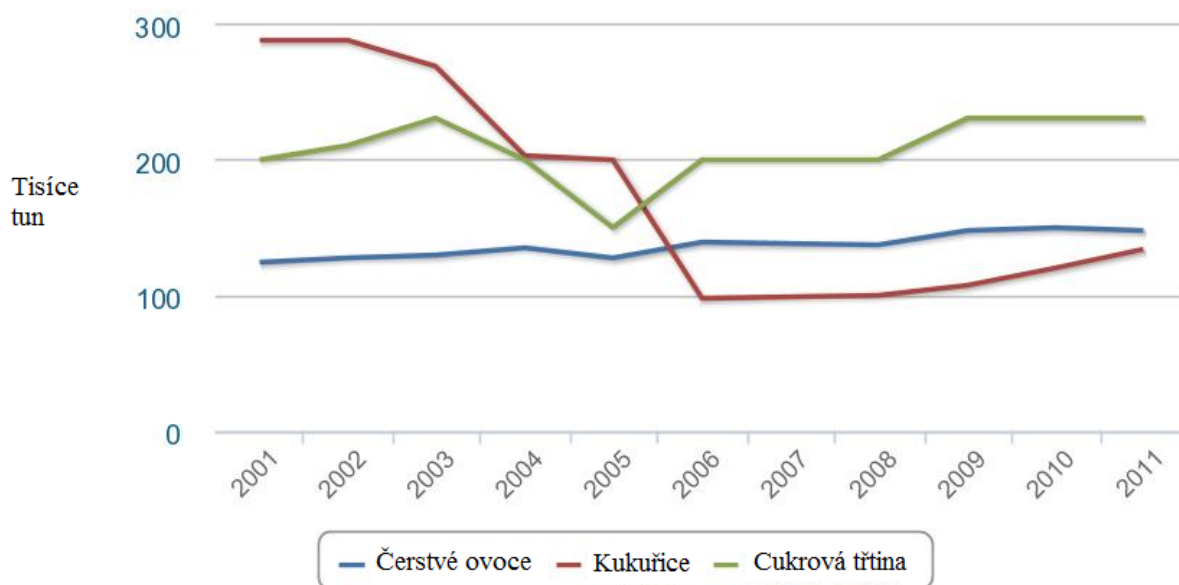
V každé podkapitole diplomové práce zaměřené na potravinovou situaci ve vybraných regionech světa bude blíže věnována pozornost vybranému státu konkrétního regionu světa, který patří mezi země nejvýznamněji zasažené nedostatkem potravin a ve kterém je potravinová situace nejvíce alarmující. Přestože v regionu Subsaharské Afriky je potravinová situace značně znepokojivá ve většině zemí, jako představitel regionu je vybrána Demokratická republika Somálsko.

Demokratická republika Somálsko

Somálská republika se nachází ve východní Africe a rozkládá se na ploše 637 660 km². Na severu hraničí s Adenským zálivem, na východě a jihu s Indickým oceánem. Sousedí se státem Keňa na jihozápadě, na západní straně s Etiopií a na severozápadě s Džibuti. Nachází se v horkém podnebí s nízkými dešťovými srážkami (FAO, 2012f). Údaje FAOSTAT (2012) uvádějí, že v roce 2011 se většina území skládala ze suchých, travnatých plání (68,5%), lesní plocha tvořila 10,6 % rozlohy, jiná půda 19 % a pouze 1,75 % plochy představovala orná půda.

V roce 2001 byla nejvíce pěstovanou plodinou Somálska kukuřice, avšak do roku 2006 zaznamenala značný pokles v produkci, což může být způsobeno značnými obdobími sucha, jež sužovala oblast Afrického rohu. K poklesu avšak nikoliv tak výraznému došlo také u produkce cukrové třtiny. V roce 2006 se však její produkce vrátila na úroveň v roce 2001. Relativně stabilní je produkce čerstvého ovoce, která v posledním desetiletí nezaznamenala žádné větší výkyvy.

Graf 4.9: Nejvíce pěstované plodiny v Somálsku, 2001 - 2011

Zdroj: FAOSTAT - Somalia overview, 2012, vlastní úprava

Potravinová situace je v Somálsku ovlivněna nejen obdobím sucha a nízkým výskytem srážek, ale také politickou situací. Od roku 1991 zemi chybí centrální vláda, která by měla kontrolu nad celým územím. Nekritičtější je situace v jižní části, jelikož je zde významný vliv separatistických uskupení al-Šabáb s vazbami na al-Kaidu. Členové využívají hlad jako politický nástroj a zabraňují humanitárním pracovníkům vstup do postižených oblastí.

Situace v Somálsku je považována za jednu z nejhorších humanitárních katastrof ve světě. Kromě sucha a politických konfliktů zemi ovlivnila potravinová krize, která zvýšila ceny potravin, jež se pro mnohé chudé venkovské obyvatelstvo staly nedostupné. Zemědělská výroba se v důsledku všech faktorů zmenšila na polovinu.

Výživová situace se v zemi postupně od roku 2007 zhoršovala, jak je patrné z obrázku. Jižní část Somálska se nachází v kritických hodnotách podvýživy. Proto dne 20. července 2011 vyhlásila OSN dvě oblasti jižního Somálska za oblasti hladomoru, což zapříčinilo, že se Somálsko stalo centrem pozornosti mnoha mezinárodních humanitárních organizací a v roce 2012 došlo k mírnému zlepšení.

4.4.2 Východní Asie a Pacifik

Východní Asie a Pacifik se řadí mezi regiony s podprůměrným populačním růstem, přestože v daném regionu je výrazně vyšší počet populace než v ostatních srovnávaných regionech. V počtu populace žijící pod hranicí 1,25 USD na den, dětské podvýživy a podváhy, přístupu populace k nezávadným vodním zdrojům, výnosu obilovin i emisí CO₂ má tento region srovnatelné výsledky se světovým průměrem.

Tabulka 4.5: Komparace hlavních indikátorů Východní Asie a Pacifiku se světem, 2011

Oblast	Svět	Východní Asie a Pacifik
Populace (mil.)	6 840,5	1 961,6
Populační růst (% , 1990-2010)	1,3	1
HDP (mld USD)	63 044,1	7 579,4
HND na obyvatele (USD)	9 116	3 683
Plocha pozemku pod 5 m (% rozlohy)	2,5	2,5
Obyvatelstvo v městských aglomeracích > 1 mil (%)		
Populace žijící pod hranicí 1,25 dolarů denně (% z celku)	16,8	16,8
Dětská podvýživa, podváhu (% do pěti let)	9	9
Přístup k nezávadným vodním zdrojům (% celkové populace)	88	88
Výnos obilovin (kg na hektar)	4 860	4 860
Emise CO ₂ na obyvatele (v tunách)	4,3	4,3

Zdroj: WORLD BANK - The Little Data Book on Climate Change, 2011, vlastní úprava

Region východní Asie prošel v posledních desetiletích technologickou a ekonomickou transformací. Došlo ke dramatickým zlepšením v oblasti potravinové bezpečnosti, snížení chudoby a růstu příjmů. Přes mnohá zlepšení však stále přetrvávají vážné problémy. Počet venkovského obyvatelstva se neustále zvyšuje i přes značné počty migrujících obyvatel do měst. Velká část populace je stále závislá na zemědělství, lesnictví a rybolovu jako zdroji obživy.

Jedním z problémů postihujících tento region je také chudoba. I když pozoruhodný hospodářský růst v posledních letech pomohl mnoha obyvatelům Asie a Pacifiku vymanit se z chudoby, tak veškeré snahy byly zmařeny prudkým růstem cen při potravinové krizi. Tento region byl silně zasažen potravinovou krizí. Dochází tak k omezování dalšího pokroku při vymýcení chudoby. Růst cen potravin pravděpodobně povede dokonce ke

zvýšení chudoby a hladu. Z celkového počtu 75 milionů populace, které uvrhla potravinová krize do chudoby je více než polovina (41 milionů) obyvateli Asie a Pacifiku.

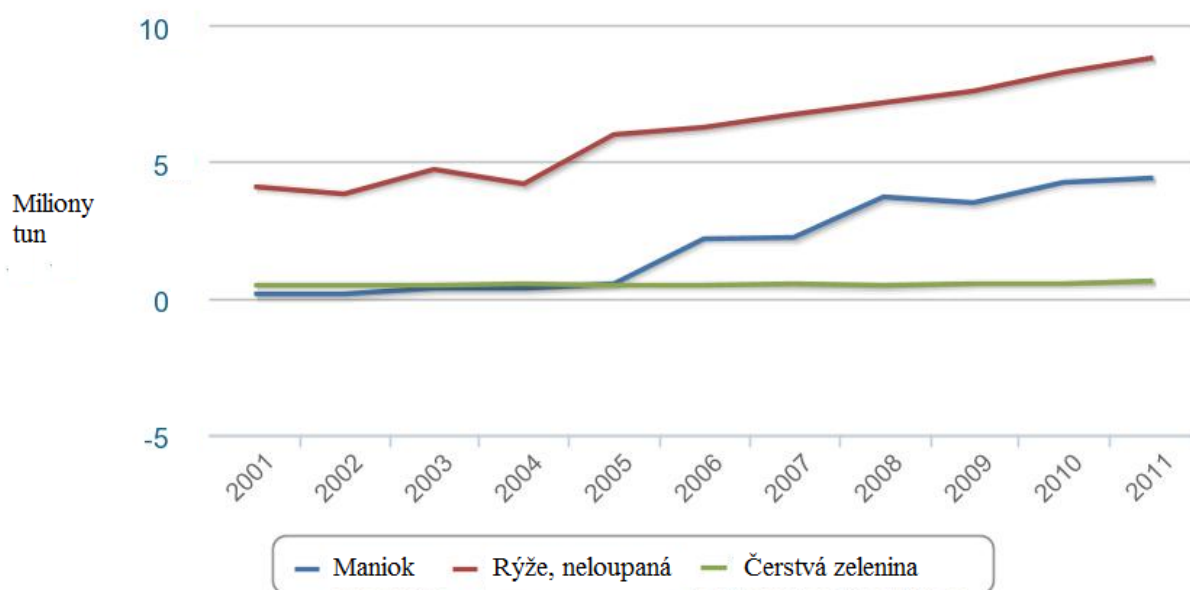
Na tento region připadá 90 % celosvětové produkce a spotřeby rýže a více než 80 % celosvětového vývozu rýže pochází z asijsko-pacifického regionu. Tento region tak produkuje polovinu z celosvětových obilovin. V souvislosti s potravinovou krizí se ceny mezinárodně obchodované rýže více než zdvojnásobily v letech 2007 – 2008. Ve Srí Lance byl zaznamenán 77 % zvýšení ceny rýže v roce 2008 oproti předcházejícímu roku. Od tohoto nárůstu došlo ke snížení cen rýže a ostatních základních potravin, avšak stále se drží na historických maximech (FAO, 2013e). Prioritní cíl do budoucnosti pro tento region představuje především stimulovat zemědělský růst, zajistit potravinovou bezpečnost a podporovat udržitelné hospodaření s přírodními zdroji.

Království Kambodža

Království Kambodža se nachází v jihovýchodní části Asie a rozkládá se na ploše 181 035 km². Na severu sousedí s Thajskem, Laosem a na východě s Vietnamem. Nachází se v tropickém podnebí s dešťovými a monzunovými obdobími (obvykle květen – listopad), které jsou střídány obdobími sucha (prosinec – duben). Produkci v zemědělství ovlivňují také sezónní výkyvy teplot. Více než polovinu území tvoří lesy (56 %). Orná půda představuje 22,6 % rozlohy země, pastviny a travnaté pláně tvoří 8,5 % rozlohy země (FAOSTAT, 2012).

Mezi nejvíce pěstovanou plodinu v Kambodži patří rýže. Její produkce zaznamenala rychlejší růst po roce 2004. Celková zemědělská produkce v Kambodži zaznamenala v roce 2004 růst, z důvodu změny v politické situaci země. V roce 2005 byl zaznamenán růst produkce manioku, jehož růstový trend pokračuje nadále, avšak není tak výrazný. Mezi třetí nejvíce pěstované plodiny patří zelenina, jejíž produkce je bez výraznějších výkyvů.

Graf 4.10: Nejvíce pěstované plodiny v Kambodži, 2001 - 2011

Zdroj: FAOSTAT - Cambodia overview, 2012, vlastní úprava

Kambodža byla v minulosti silně poznamenána desetiletí trvající vietnamskou okupací, jež byla následována 13 let trvající občanskou válkou a vládou komunistické strany Khmer. Díky pomoci OSN v devadesátých letech se politická situace začala stabilizovat a v zemi byly vyhlášeny demokratické volby. V roce 2004 se trůnu vzdal komunistický představitel Norodom Sihanouk a za následníka trůnu byl vybrán jeho syn Norodom Sihamoni. Volby v roce 2007 a 2008 již měly mnohem poklidnější průběh, než tomu bylo v minulých letech a dalo by se říci, že politická situace v zemi začíná být stabilní.

V důsledku stabilizace politického systému došlo od 90. let k ekonomickému růstu. I přes ekonomický růst trpí mnoho obyvatel a především děti podvýživou. V roce 2008 trpělo podvýživou 28,8 % dětí pod pět let věku (The World Factbook, 2013a). Důvodem je chudoba, kterou se i přes pokroky v ekonomickém růstu nedaří odstranit. V roce 2011 celkem 28,3 % obyvatel bylo zasaženo chudobou s příjmem pod hranici 1,25 USD na den.

Kambodža je čistým vývozcem rýže, ale přístup k této potravíně je pro domácí obyvatelstvo z důvodů vysoké míry chudoby a omezené sociální ochrany problém. Potravinovou situaci ještě zhoršily přírodní pohromy, jako jsou záplavy a sucha. Nedostatky lze nalézt především v nerovnoměrném rozložení dostupnosti rýže pro

obyvatelstvo. Také potravinová krize v roce 2008 zapříčinila, že mnoho chudých obyvatel se ocitlo v potravinové nedostatečnosti.

4.4.3 Střední východ a severní Afrika

Střední východ a severní Afrika mají populační růst o 0,6 procentního bodu nad světovým průměrem. Celkem 20 % obyvatelstva tohoto regionu žije v městských aglomeracích. V oblasti podvýživy a podváhy dětí do pěti let věku region nedosahuje světové úrovně. V podílu populace s přístupem k nezávadným vodním zdrojům je na srovnatelné úrovni se světovým průměrem. Výnosy z obilovin jsou druhé nejnížší po regionu Subsaharská Afrika. V oblasti emisí CO₂ se blíží celosvětovému průměru.

Tabulka 4.6: Komparace hlavních indikátorů Středního východu a severní Afriky se světem, 2011

Oblast	Svět	Střední východ a severní Afrika
Populace (mil.)	6 840,5	331,3
Populační růst (% , 1990-2010)	1,3	1,9
HDP (mld USD)	63 044,1	1 068,5
HND na obyvatele (USD)	9 116	3 903
Plocha pozemku pod 5 m (% rozlohy)	2,5	1,4
Obyvatelstvo v městských aglomeracích > 1 mil (%)		20
Populace žijící pod hranicí 1,25 dolarů denně (% z celku)	16,8	3,6
Dětská podvýživa, podváhu (% do pěti let)	9	6,8
Přístup k nezávadným vodním zdrojům (% celkové populace)	88	87
Výnos obilovin (kg na hektar)	4 860	2 512
Emise CO ₂ na obyvatele (v tunách)	4,3	3,8

Zdroj: Zdroj: WORLD BANK - The Little Data Book on Climate Change, 2011, vlastní úprava

V regionu střední východ a severní Afrika je míra chudoby nižší, než v jiných rozvojových oblastech světa, avšak stále 29 % populace žije v regionu pod hranicí 2 dolary denně. V posledním desetiletí byl zaznamenán nízký zemědělský růst, příjem ze zemědělství je velice variabilní a rozličný v jednotlivých letech. Problém regionu představuje školní docházka dětí. Ve venkovských oblastech Jemenu a Maroka pouze polovina dětí školního věku navštěvuje školu (v městských oblastech je to 80 – 90 % dětí).

Tento region se potýká se špatným přístupem venkovských obyvatel k nezávadné a pitné vodě (FAO, 2013f).

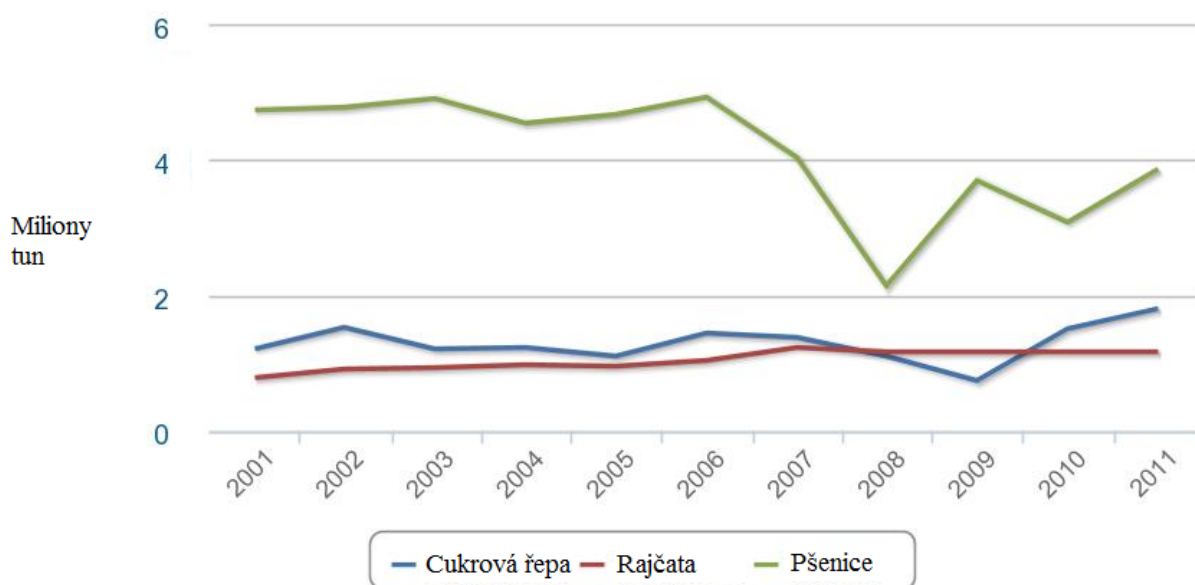
Země v regionu Střední východ a severní Afrika byly silně ovlivněny globální potravinovou krizí, jelikož se jedná o čisté dovozce potravin. Až 50 % spotřeby potravin pochází z dovozu potravin. Čistý dovoz potravin tvoří asi 5 – 10 % z celkových importů ve většině zemí tohoto regionu. V Jemenu se ceny pšenice a pšeničných výrobků v jednom roce až zdvojnásobily v důsledku zvýšení celosvětových cen. Tato situace způsobila růst chudoby v zemi (World Bank, 2008). V roce 2011 vypukly v zemích Středního východu a severní Afriky protesty spojené s diktátorskými režimy. Motiv protestů spočívá v nedostatku politických systémů v oblasti ochrany lidských práv. Prioritní cíl regionu v oblasti potravinové bezpečnosti do budoucna je zlepšit přístup k sociální a ekonomické infrastruktuře, ochrana životního prostředí a zlepšit přístup k nezávadné pitné vodě.

Arabská republika Sýrie

Arabská republika Sýrie se nachází v regionu Střední východ a rozkládá se na ploše 185 180 km². Ze západu je obklopena Středozemním mořem a sousedí s Libanonem, na severu sousedí s Tureckem, na východě s Irákem a na jihu s Jordánskem. Podnebí Sýrie je ovlivněno Středozemním mořem, proto bývají léta většinou horká, suchá a slunečná a zimní období naopak mírné a deštivé. Celkem 44,6 % území tvoří pastviny a travnaté pláně, orná půda představuje čtvrtinu rozlohy země (25,1 %) a lesy tvoří pouze 2,7 % rozlohy území země (FAOSTAT, 2012).

Nejvíce pěstovanou plodinou v Sýrii je pšenice. Její produkce od roku 2001 zaznamenávala pouze menší výkyvy až do roku 2006, kdy začala mírně klesat. Největší propad zaznamenala produkce pšenice v roce 2008, což může být přikládáno celosvětové potravinové krizi. Mezi další nejvíce pěstované plodiny v Sýrii patří rajčata a cukrová řepa. Jejich produkce od roku 2001 nezaznamenala výraznější výkyvy a pohybují se na úrovni produkce pod 2 mil tun ročně.

Graf 4.11: Nejvíce pěstované plodiny v Sýrii, 2001 - 2011

Zdroj: FAOSTAT - Cambodia overview, 2012, vlastní úprava

Potravinová situace v Sýrii je silně ovlivněna politickou nestabilitou a ozbrojenými konflikty, jež v zemi panují. Zesílený konflikt v posledních měsících vedl v Sýrii k přesídlení asi 3 milionů obyvatel. Celkem 808 000 lidí bylo registrováno jako uprchlíci nebo čekají na registraci v sousedních zemích. Vyvíjí tak značný tlak na okolní země. Potravinová bezpečnost je ovlivněna výraznými ztrátami kupní síly, zvýšením cen potravin a dalšími narušeními trhu. Hlavní narušení představuje nefungující distribuce hlavních zdrojů obživy, pšenice a chleba. Dochází k situacím, že v pekárnách se tvoří dlouhé fronty na subvencovaný chléb a v některých oblastech dokonce pekárny nejsou vůbec funkční z důvodů těžkých bojů nebo nedostatečnému přístupu k pohonným hmotám a dalším vstupům jako jsou například kvasnice.

Celková kupní síla obyvatel Sýrie je ovlivněna vysokou mírou inflace. Průměrná měsíční míra inflace u potravin byla v roce 2012 na úrovni 32 %. Pro srovnání v době globální potravinové krize činila měsíční míra inflace u potravin 16 %. U pohonných hmot, topných olejů a dopravy činila v roce 2012 oproti předcházejícímu roku inflace dokonce více než 100 %. Potravinová situace je značně zkomplikována nejistotou, jež v zemi panuje. Velkou mírou k nepříznivé situaci přispívá také zničená infrastruktura i nedostatek pohonných hmot.

4.4.4 Latinská Amerika a Karibik

Latinská Amerika a Karibik patří mezi region s populačním růstem téměř srovnatelným s celosvětovým průměrem. Z hlediska HDP se řadí mezi srovnávanými regiony na druhou příčku za východní Asii a Pacifik. Pouze 8,1 % populace spadá do skupiny obyvatel žijících pod hranicí 1,25 USD na den. V oblasti dětské podvýživy a podváhy u dětí do pěti let věku se pohybuje na nejnižší pozici. Pro tuto oblast je typické vysoké procento populace s přístupem k nezávadným vodním zdrojům (93 %).

Tabulka 4.7: Komparace hlavních indikátorů Latinské Ameriky a Karibiku se světem, 2011

Oblast	Svět	Latinská Amerika a Karibik
Populace (mil.)	6 840,5	582,6
Populační růst (% , 1990-2010)	1,3	1,4
HDP (mld USD)	63 044,1	4 969,4
HND na obyvatele (USD)	9 116	7 741
Plocha pozemku pod 5 m (% rozlohy)	2,5	1,5
Obyvatelstvo v městských aglomeracích > 1 mil (%)		35
Populace žijící pod hranicí 1,25 dolarů denně (% z celku)	16,8	8,1
Dětská podvýživa, podváhu (% do pěti let)	9	3,8
Přístup k nezávadným vodním zdrojům (% celkové populace)	88	93
Výnos obilovin (kg na hektar)	4 860	3 337
Emise CO ₂ na obyvatele (v tunách)	4,3	2,8

Zdroj: WORLD BANK - The Little Data Book on Climate Change, 2011, vlastní úprava

Region Latinské Ameriky a Karibiku patří mezi velice urbanizované oblasti světa. Z celkových 569 milionů obyvatel v roce 2010 celkem 46 % žilo ve venkovských oblastech. Prognózy do dalších let předpokládají, že trend urbanizace bude pokračovat, zatímco podíl venkovského obyvatelstva bude klesat. Z důvodů růstu populace však bude absolutní počet obyvatel žijících ve venkovských oblastech stejný.

Zemědělství je v Latinské Americe a Karibiku zdrojem hospodářského růstu již mnoho let. V období 1990 a 2005 vzrostl zemědělský sektor v průměru o 3 % ročně, tedy více než růst celé ekonomiky. Tento růst byl ovlivněn ziskem v odvětví produkce hovězího masa a mléčných výrobků, cukrové třtiny, sóji a tropického ovoce.

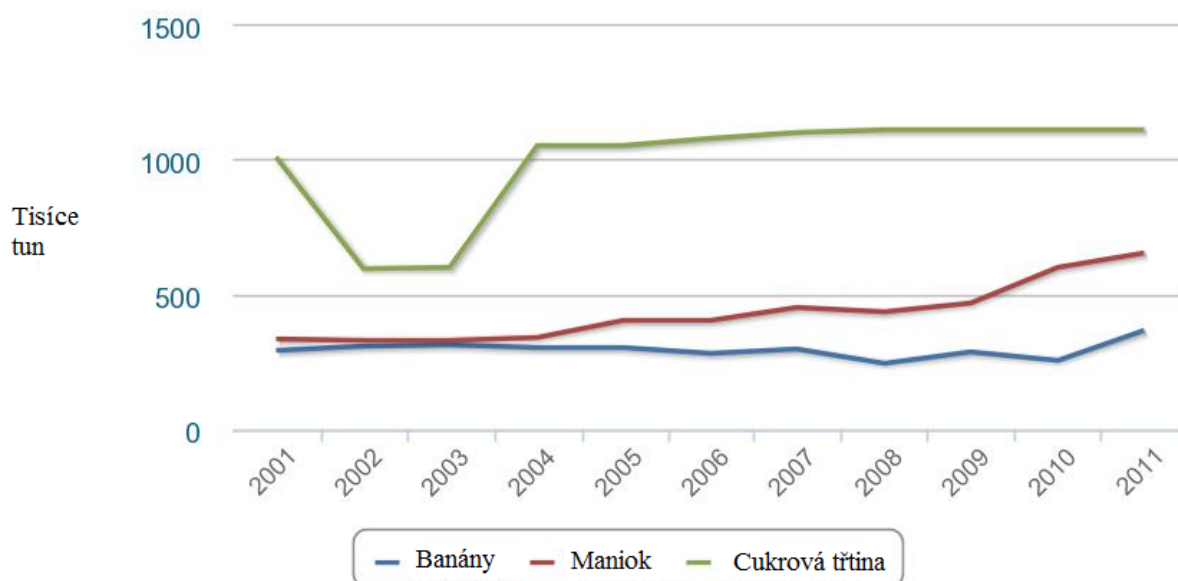
Oblast Latinské Ameriky a Karibiku je typická častým výskytem hurikánů a tropických bouří. Proto se tato oblast stává cílem humanitární potravinové pomoci, jako tomu bylo při tropické bouři na Haiti, která zanechala zemědělství země v troskách. V posledních letech byla potravinová situace ovlivněna také potravinovou krizí a růstem cen potravin. V červenci 2008 byl zaznamenán růst cen potravin o 20 % oproti předcházejícímu roku. Ve Venezuele byl zaznamenán dokonce růst o 50 %. Závažnost růstu cen potravin lze ilustrovat na situaci Haiti, kde se cena rýže zvedla o 89 % v roce 2008 oproti roku 2007 (FAO, 2013d). Výzva do budoucnosti v tomto regionu je především snížit chudobu na venkově a podporovat růst založený na udržitelném hospodaření s přírodními zdroji a vyrovnat se s následky potravinové krize.

Republika Haiti

Republika Haiti se nachází v Karibiku mezi Karibským mořem a severním Atlantským oceánem. Na východní straně sousedí s Dominikánskou republikou. Rozkládá se na ploše o velikosti 27 750 km². Nachází se v tropickém podnebí. Největší část země představuje orná půda (36,28 %), pastviny a travnaté pláně představují 17,78 % plochy země, zalesněná oblast tvoří 3,64 % půdy a 32 % půdy je využíváno jiným způsobem (FAOSTAT, 2012).

Nejvíce pěstovanou plodinou je na Haiti cukrová třtina. Její produkce v roce 2002 prudce poklesla a snížila se téměř na polovinu produkce oproti předchozímu roku. Pokles způsobil hurikán Lili, který zasáhl jihozápadní část poloostrova Haiti a byl doprovázen prudkým deštěm, jež způsobil ztráty úrody. V roce 2003 došlo opět k růstu produkce, která se vrátila v roce 2004 na úroveň, před prudkým poklesem. Produkce manioku a banánů se vyvíjela bez výraznějších změn, avšak v roce 2004 začala produkce banánů mírně klesat, zatímco produkce manioku začala mírně stoupat. V roce 2011 se rozdíl mezi produkcí těchto dvou plodin znatelně zvýšil.

Graf 4.12: Nejvíce pěstované plodiny v republice Haiti, 2001 - 2011

Zdroj: FAOSTAT - Haiti overview, 2012, vlastní úprava

Haiti je považováno za nejchudší zemi západní polokoule. Stala se první černošskou republikou, která vyhlásila samostatnost v roce 1804. Po mnoho let v historii byla země sužována politickým násilím a nepokoji. V roce 2006 se však podařilo pod záštitou OSN v zemi uspořádat volby a demokraticky zvolit prezidenta republiky a parlament.

Oblast je typická častým výskytem přírodních katastrof. V roce 2010 zasáhlo zemi zemětřesení, které bylo hodnoceno za jedno z nejhorších za posledních 200 let. O dva roky později zasáhl zemi hurikán Sandy, který zničil téměř 70 % úrody. Podle zprávy OSN došlo ke zničení skoro 100 tisíc hektarů obdělávané půdy (ČT24, 2012). Potravinová bezpečnost byla problémem již před hurikánem. Z tohoto důvodu je velká část obyvatel nucena žít v provizorních přístřeších a také dochází k šíření nemoci cholery. Všechny tyto skutečnosti společně s rostoucími cenami potravin umožňují odhadnout, že k výraznému zlepšení v potravinové bezpečnosti v nejbližších letech nedojde.

4.5 Možná řešení

Pro vyřešení globálního potravinového problému je zapotřebí, aby došlo k eliminaci příčin, jež potravinový problém způsobují. Základním předpokladem k vyřešení je stabilizace politického systému v zemi a nastolení demokracie. Pouze v takových

podmínkách je možno dosáhnout efektivního využívání zdrojů a stabilní tržní ekonomiky. Obyvatelé mají ve fungující tržní ekonomice dostatek příjmů a mohou si tak obstarat dostatek potravin. K zajištění přijatelných příjmů a pracovních příležitostí pro obyvatelstvo je zapotřebí boj proti chudobě, negramotnosti a nemocem. Nezbytnou podmínku představují také rovné příležitosti obyvatel a zlepšení infrastruktury. Ke zlepšení potravinového problému je zapotřebí, aby byla vhodně nastavena populační politika země. Růst populace je klíčovou příčinou potravinového problému a její vyřešení by znamenalo značný posun vpřed. Je ale zřejmé, že řešení „jedno dítě jedna rodina“, které nastolila Čína je značně kontroverzní a pro většinu států dokonce nepřijatelné z mnoha příčin.

Zatímco některé příčiny potravinového problému je člověk schopen do značné míry ovlivnit a zmírnit, tak v případě přírodních katastrof a změny klimatu jsou schopnosti člověka značně omezené. Je možno dosáhnout určitého úspěchu snížením emisí skleníkových plynů, pomocí zabezpečovacích zařízení proti přírodním katastrofám či efektivnějšími zemědělskými postupy, avšak příroda je zcela nevypočitatelná. Budoucnost vyřešení potravinového problému je tak možné nalézt v technologických inovacích a nanotechnologiích, jež mohou změnit výživovou strukturu, trvanlivost, chuť i konzistenci potravin.

Směřování k růstu využívání technologických inovací v rozvojových zemích lze ilustrovat na situaci biotechnologií v roce 2012, kdy poprvé v historii zasadily rozvojové země více biotechnologických plodin než vyspělé země⁶¹. Růst biotechnologických plodin byl v roce 2012 nejméně třikrát rychlejší a pětkrát vyšší v rozvojových zemích (11 % a 8,7 mil. hektarů) než ve vyspělých zemích (3 % a 1,6 mil. hektarů). Od roku 1996 do roku 2011 tak biotechnologické plodiny přispěly k zabezpečení potravin, udržitelnému rozvoji i klimatickým změnám pomocí zvýšení zemědělské produkce v hodnotě 98,2 mld. USD, jen v roce 2011 se zasloužily na snížení emisí CO₂ o 23,1 mld. kg (což odpovídá 10,2 mil. aut na silnici), zasloužily se o zachování biologické rozmanitosti uspořením 108,7 mil. hektarů půdy a pomohly zmírnit chudobu poskytnutou 15 mil. drobných zemědělců a jejich rodinám (ISAAA, 2012).

⁶¹ Pěstované biotechnologické plodiny se pěstují z 52 % v rozvojových zemích a 48 % ve vyspělých zemích.

Jednotlivá řešení potravinového problému je možno rozdělit do dvou skupin. Do první skupiny patří řešení realizované na makroúrovni. Je zde kladen důraz na růst HDP, zvýšení zemědělské produkce, opatření ke stabilizaci lokálních i globálních zásob potravin a opatření pro zvýšení zdraví populace. Druhá skupina je zaměřena na řešení problému chudoby, jednotlivé sociální skupiny a je zde kladen důraz na zvýšení kupní síly obyvatel a zajištění vyšší produkce potravin. Součástí jsou také zdravotní programy a výživová osvěta (Jeníček et al., 2003).

Tabulka 4.8: Přijatá potravinová pomoc, 1995 – 2010

	1990	1995	2000	2005	2010
Svět	13 172	10 201	11 345	8 288	5 682
Rozvinuté země	2 250	1 058	1 883	43	0
Rozvojové země	10 922	9 143	9 462	8 245	5 682
Demokratická republika Somálsko	98	53	61	40	72
Království Kambodža	25	91	62	24	17
Arabská republika Sýrie	38	45	35	10	35
Republika Haiti	108	168	164	137	266

Pozn.: Údaje uvedené v tis. tun.

Zdroj: FAO - Statistical yearbook, 2012f, vlastní úprava

Pro posouzení potravinového problému je určující zásoba potravin na osobu v dané zemi. Při srovnání zemí, u kterých došlo v posledním desetiletí ke zlepšení potravinové situace lze nalézt společné znaky jako nadprůměrná míra ekonomického růstu, prudký růst dovozu potravin ve většině zemí a růst domácí zemědělské produkce. Na druhou stranu země, u kterých se zásoby potravin na osobu nezvětšily, byly zaznamenány tyto společné znaky:

- Nedostatečná úroveň výživy a nízké zásoby potravin důsledkem válek a politických nepokojů.
- Snížení příjmů na osobu a pokles domácí zemědělské produkce.
- Nízký import obilovin.

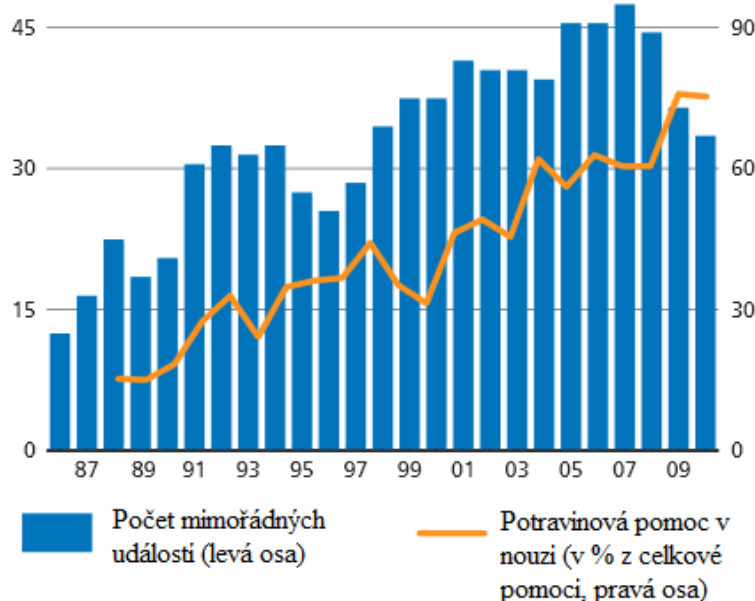
Možností řešení globálního potravinového problému je celá řada, jelikož potraviny jsou propojeny s každodenním životem obyvatel i celým systémem fungování ekonomik a států. Řešením se zabývají vlády států i mnoho mezinárodních organizací, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole. K úspěšnému řešení potravinového problému je zapotřebí zvolit také neefektivnější způsob. Z hlediska času můžeme řešení globálního potravinového problému rozdělit na krátkodobá, střednědobá a dlouhodobá.

4.5.1 Krátkodobá a střednědobá opatření

Se stávajícím potravinovým problémem je nutné nejprve přijmout okamžité krátkodobé opatření. Důvody jsou krátkodobé povahy (sucho, povodně, přírodní katastrofy, civilní a vojenské konflikty). Cílem krátkodobých opatření je zabránit akutním projevům nedostatku potravin a odvrátit nebezpečí ztráty lidských životů. Pro rychlou identifikaci a řešení potravinového problému existují informační systémy a jsou také připravené strategie, které jsou nezbytné pro poskytnutí rychlé podpory. Včasné varování proti krizím nese nižší náklady než řešení následků krize a může napomoci zmírnit jejich důsledky.

Potravinová pomoc plní velice důležitou roli ve většině rozvojových zemí. Představuje důležitou součást souboru opatření pro řešení potravinového problému. V krátkodobém horizontu slouží k překonání nejdůležitějších příčin nedostatků potravin. Tato podpora by však měla být pouze krátkodobého charakteru a dlouhodobého řešení by mělo být dosaženo jinými nástroji. Pokud by došlo k situaci, že by se krátkodobá potravinová pomoc stala trvalou, vlády jednotlivých zemí by nebyly motivovány ke zlepšení situace a stále by spoléhaly na další potravinovou pomoc. V posledních letech je zaznamenán rostoucí podíl potravinové pomoci při mimořádných událostech. Problém představuje také přerozdělování potravinové pomoci.

Graf 4.13: Mimořádné události a potravinová pomoc v nouzi, 1986 - 2010

Zdroj: FAO - Making the Food Aid Convention meet the realities of the 21st century, 2010b, vlastní úprava

Kromě potravinové pomoci existují i jiné formy podpory, které mají pozitivní vliv na lidské zdraví a představují relativně nízké finanční nároky. Jsou to programy zaměřené na snížení deficitu vitamínu A, jódu, železa a dalších minerálů prostřednictvím léčivých přípravků, změn ve výživě či dětským očkováním. Další programy spadající do krátkodobých opatření jsou programy pro kontrolu a omezování parazitických infekcí.

Kromě krátkodobých opatření mohou k vyřešení potravinového problému pomoci také střednědobé projekty, jež by měly být zaměřeny na podporu makroekonomické stability a odstranění překážek na trhu. Výhodiskem při řešení potravinového problému by měl být rozvoj infrastruktury a realizace opatření podporující vyšší produkci potravin (např. vyšší důraz kladený na rozvoj malých zemědělských farem, programy pomoci zaměřené na chudou venkovskou populaci).

4.5.2 Dlouhodobá opatření

Pro řešení potravinového problému je zapotřebí opatření s dlouhodobým účinkem, které vyžadují především strukturální změny v ekonomice. Pouze dlouhodobými opatřeními je možno dosáhnout trvalých pokroků. Klíčovým bodem k úspěšnému řešení

potravinového problému je ekonomický růst. Jak již bylo zmíněno výše pouze v zemích, kde je nadprůměrné tempo ekonomického růstu, lze dosáhnout určité míry zlepšení. Také růst dovozu potravin představuje z dlouhodobého hlediska důležitý prvek, stejně tak růst domácí zemědělské produkce. Dlouhodobé opatření na odstranění chudoby a boj proti nemocem může také pomoci řešení potravinového problému.

Pozitivní vliv na rozvoj a ekonomiku zemí má vzdělávání. Proto by měly vlády rozvojových zemí tuto oblast považovat za klíčové řešení k mnohým problémům. Vzdělání také ovlivňuje postavení žen ve společnosti. Je všeobecně známo, že vzdělanější ženy se vdávají později, mají méně dětí, které jsou lépe živeny a tyto děti méně často umírají v kojeneckém věku. Nicméně mnoho kulturních či jiných překážek brání ženám a dívkám navštěvovat školy, obvykle nemají přístup ke zdrojům a nemohou tak zlepšit potravinovou situaci.

Tři nejdůležitější dlouhodobé opatření jsou (Jeníček et al., 2012):

- a) Ekonomický růst – pro řešení potravinového problému je zapotřebí přijmout další opatření, samotný ekonomický růst k řešení nestačí ale je velice důležitý.
- b) Růst zemědělské a potravinové produkce, zemědělský výzkum – dlouhodobé zvýšení potravinových zásob je důležitým faktorem v boji proti potravinovému nedostatku. Zvýšení zemědělské produktivity znamená zvýšení bezpečnosti potravin. Pomocí zemědělského výzkumu, využívání nových technologií je možné dosáhnout úspěchu.
- c) Reforma vlastnických vztahů – bezpečný přístup obyvatelstva k zemědělské půdě je jedním z klíčových faktorů pro růst potravinové bezpečnosti a udržitelného rozvoje. Z dlouhodobého hlediska by reforma vlastnických vztahů mohla zvýšit produktivitu zemědělství a vytvořit více pracovních příležitostí.

Při dlouhodobých opatřeních je důležité, aby se obyvatelé rozvojových zemí naučili být nezávislí na zahraniční pomoci. Je potřeba poskytnout obyvatelům vhodné prostředky a prostředí, aby byli schopni vyřešit potravinovou situaci svépomocí. Pokud se podaří zemi učinit dlouhodobá opatření, je velice pravděpodobné, že dosáhne úspěchu při řešení globálního potravinového problému. Počty podvyživených obyvatel se sníží stejně tak jako počty hladovějících a trpících skrytým hladem. Zlepší se postavení chudých obyvatel

vesnic, porostou jejich příjmy, sníží se počet lidí trpících chudobou, zvýší se vzdělání a bude dosaženo udržitelného rozvoje a ekonomického růstu země.

4.6 Dosažené výsledky při řešení globálního potravinového problému

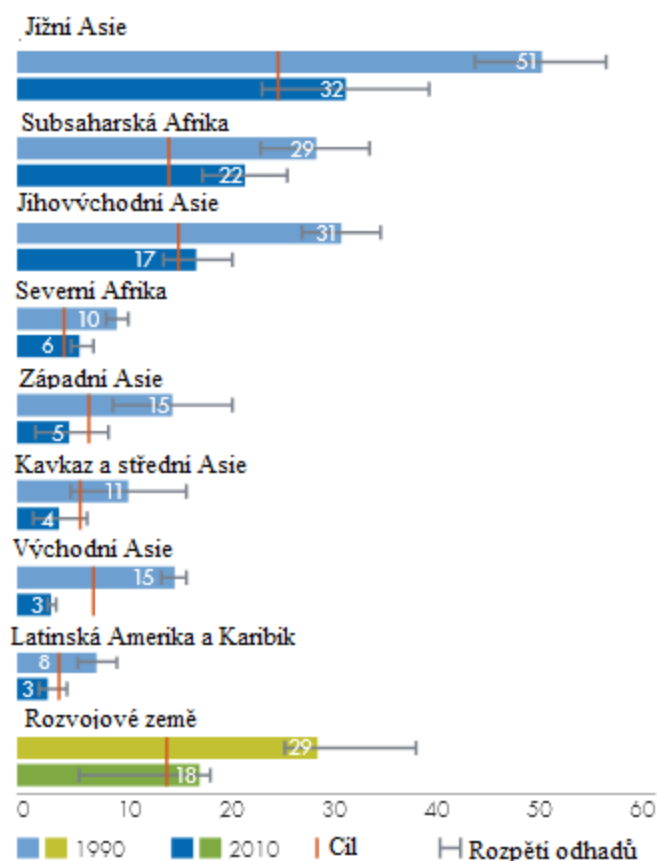
V posledním desetiletí byl zaznamenán značný pokrok při řešení globálního potravinového problému. Svou zásluhu na této situaci nesou tzv. Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs)⁶². V září 2000 podepsalo 189 zemí Deklaraci tisíciletí OSN, kde se zavázaly do roku 2015 vymýtit extrémní chudobu ve všech jejích formách. Tyto cíle byly vyvinuty pro boj proti chudobě v mnoha dimenzích – včetně snížení příjmové chudoby, hladu, nemocí, zhoršování životního prostředí či diskriminaci na základě pohlaví. Řada mezinárodních organizací uvedených v předchozí kapitole přizpůsobila své programy a náplň činnosti, aby mohly být vytyčené cíle splněny.

Jednotlivé cíle jsou spolu ve vzájemné interakci a mají napomoci zlepšit život obyvatel v rozvojových zemích. Všechny cíle mohou napomoci řešení potravinového problému, ať už se jedná o zpřístupnění základního vzdělání pro všechny, prosazování rovnosti pohlaví a zlepšení postavení žen, omezení dětské úmrtnosti, zlepšení zdraví matek, boj proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem, zajištění trvalé udržitelnosti životního prostředí stejně jako vytvoření globálního partnerství pro rozvoj. Primárně k řešení potravinového problému je stanoven rozvojový cíl č. 1 zaměřený na odstranění extrémní chudoby a hladu, který si klade za cíl do roku 2015 snížit počet lidí trpících hladem na polovinu oproti roku 1990. Stanovené ukazatelé měření pokroku jsou:

- Výskyt dětí s podváhou do pěti let věku.
- Podíl obyvatelstva trpící podvýživou.

⁶² Obsahuje 8 cílů, 21 specifických cílů a 60 ukazatelů k měření pokroku.

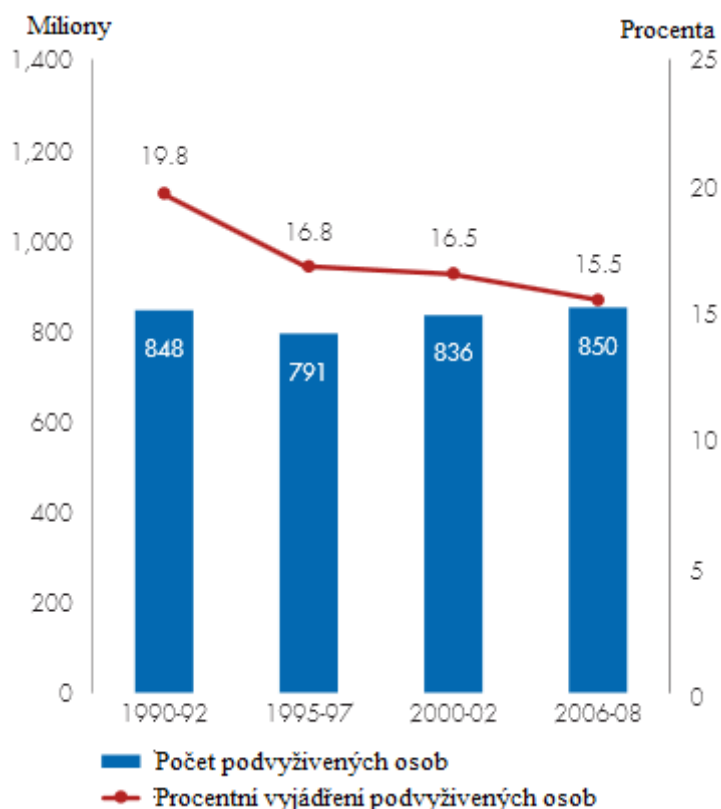
Graf 4.14: Podíl dětí do pěti let trpících podváhou (v %), 1990 a 2010

Zdroj: UNITED NATIONS - The Millennium Development Goals Report, 2012, s. 13, vlastní úprava

V rozvojových zemích se snížil podíl dětí do pěti let věku trpících podváhou z 29 % v roce 1990 na 18 % v roce 2010. Pokrok byl zaznamenán ve všech regionech, kde byly srovnatelné údaje k dispozici, ale je nedostatečný pro dosažení globálního cíle do roku 2015. Je třeba vyvinout úsilí ke snížení rozdílů mezi městskými a venkovskými dětmi a zaměřit se také na chudobu.

Graf 4.15: Počet a podíl lidí v rozvojových zemích trpící podvýživou 1990-92, 1995-97, 2000-02 a 2006-08

Zdroj: UNITED NATIONS - The Millennium Development Goals Report, 2012, s. 11, vlastní úprava

Z nejnovějších údajů vyplývá, že v počtu podvyživených obyvatel dochází v důsledku růstu populace k nárůstu, zatímco v procentním vyjádření je zaznamenán pokles na 15,5 % obyvatel. Výskyt hladu je stále vysoký v Subsaharské Africe a v jižní Asii (kromě Indie). Od roku 2000 nejsou ve východní Asii zaznamenány žádné známky zlepšení v počtu podvyživených obyvatel, a to i přes zaznamenané snížení příjmové chudoby.

Plnění MDGs bylo do značné míry ovlivněno hospodářskou a finanční krizí v roce 2008, a také celosvětovou potravinovou krizí. Dosažení vytyčených cílů se značně zpomalilo, či bylo dokonce znemožněno. Již v době vzniku MDGs bylo zřejmé, že jsou cíle nastaveny příliš optimisticky a jejich plnění nebude do roku 2015 možné. Nelze jim však odepřít dosažení značných úspěchů. Při řešení hladu však bude zapotřebí vyvinout značné úsilí a spolupráci mnoha mezinárodních organizací a vlád jednotlivých zemí, aby bylo dosaženo příznivějších podmínek pro obyvatele rozvojových zemí.

4.7 Shrnutí

Současná potravinová situace ve světě je silně ovlivněna globální potravinovou krizí v letech 2007 a 2008. Ceny potravin se drží na vysoké úrovni a mnoho zemí se stále musí potýkat s hladem, podvýživou a podváhou. Situace je o to vážnější, že podvýživou a podváhou trpí převážně děti. Nedostatek potravin způsobuje zdravotní problémy a může představovat nedozeré následky pro budoucnost dětí. Mohou trpět mnoha nemocemi, oslabeným imunitním systémem i psychickými a vývojovými problémy, jež ovlivní jejich schopnost vzdělávání se.

Paradoxní je, že dítěti je život v takových podmínkách určen již před narozením, jelikož jeho matka trpěla v těhotenství podvýživou či nedostatkem vitamínů a minerálních látek, jež způsobují nízkou porodní hmotnost dětí. Mnoho dětí se nedostává dostatečné péče ani po narození, přitom stačí zajistit, aby dítě bylo kojeno, správně přikrmováno a jeho šance na přežití se výrazně zvyšují. Kojení ovšem vyžaduje správnou výživu pro matku, pokud žena trpí podvýživou, není schopná své dítě kojit z důvodu nevytváření mateřského mléka. Podvýživou netrpí pouze ženy a děti, ale populace všech rozvojových zemí. V současnosti jsou čísla podvyživených v rozvojových zemích značně alarmující, jelikož každý osmý člověk trpí podvýživou.

Přestože produktivita zemědělství stoupá, stejně tak jako stoupá spotřeba potravin a jejich energetický příjem na osobu a den, tak počet podvyživených v důsledku růstu populace roste. Situace je odlišná v jednotlivých regionech, jelikož každý z regionů světa se potýká se zcela specifickými podmínkami. Problém představuje potenciálně využitá půda v zemědělství, která je nerovnoměrně rozložena mezi zeměmi. Zatímco v Latinské Americe a Subsaharské Africe je možno takovou půdu nalézt, tak v jižní Asii, na Blízkém východě a severní Africe je možnost nové půdy s možností využití v zemědělství prakticky nulová.

Diference mezi regiony světa a jejich zeměmi je možné také nalézt v hlavních příčinách, jež způsobují globální potravinový problém. Republika Haiti je příkladem země, která trpí nedostatkem potravin v důsledku přírodních katastrof. Neustále se opakující tropické bouře, hurikány a zemětřesení společně s chudobou značně komplikují potravinovou bezpečnost. Politická nejistota a ozbrojené konflikty jsou hlavní příčinou

potravinové nedostatečnosti v Arabské republice Sýrii. Obyvatelé této republiky jsou také ohrožováni v současnosti vysokou mírou inflace u potravin, jež učinila z potravin cenově nedostupné zboží. Na druhou stranu mírné zlepšení potravinové bezpečnosti zaznamenalo Království Kambodža po odchodu komunistického vládce země Norodoma Sihanouka v roce 2004. Přesto se země nachází teprve na začátku možných zlepšení, jelikož se musí stále potýkat s přírodními katastrofami a značnou mírou chudoby obyvatel. Vůbec nejhorší situace bezpečnosti potravin se vyskytuje v Demokratické republice Somálsku, kde bylo v roce 2011 dokonce nutné vyhlásit oblasti hladomoru. V zemi mají vysoký vliv separatistické skupiny, jež značně komplikují úsilí o zmírnění potravinového problému. I přesto se však díky mezinárodní iniciativě podařilo v roce 2012 dosáhnout zlepšení.

Přestože má řada zemí odlišné příčiny potravinového problému, je možné nalézt společné řešení. Krátkodobá řešení jakou představuje humanitární potravinová pomoc, jsou významná ihned po katastrofě, avšak z dlouhodobého hlediska zcela zbytečné. Proto je důležité zaměřit pozornost na dlouhodobé opatření. Jak dokazují příklady zemí, tak základním prvkem je především vyvinout úsilí na zřízení demokracie a politické stability, snaha o dosažení ekonomického růstu, vymýtit chudobu, zvýšit vzdělání obyvatel, rovné příležitosti pro muže a ženy a boj proti nemocem. Pokud se podaří uspět v těchto oblastech, je možné dosáhnout zlepšení také v globálním potravinovém problému a snížit počty obyvatel trpících hladem, podvýživou a podváhou.

5. ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývá globálním potravinovým problémem. V současnosti tento problém nabývá dvou podob. Zatímco ve vyspělých zemích trpí obyvatelé obezitou a nadváhou, tak v rozvojových zemích se obyvatelé musí potýkat s podvýživou a hladem. Závažnější je situace potravinové nedostatečnosti v rozvojových zemích, kde jsou její obyvatelé často v ohrožení života. V současnosti představuje potravinový problém jeden z neaktuálnějších problémů a je potřeba celosvětového úsilí, aby bylo dosaženo úspěchu při jeho řešení.

Předmětem druhé kapitoly této diplomové práce je vymezit základní souvislosti globálního potravinového problému. Klasifikuje globální problémy a určuje postavení potravinového problému v globálním kontextu. Pro řešení potravinového problému je potřeba pochopit jeho příčiny. Z tohoto důvodu se tato kapitola zabývá faktory ovlivňující potravinový problém. Příčiny potravinového problému lze rozdělit do dvou kategorií podle vlivu chování člověka na jejich vznik. Mezi jeden z hlavních faktorů ovlivňující potravinovou situaci ve světě v posledních letech patří růst cen základních potravin. Od roku 2000 došlo k téměř zdvojnásobení cen základních potravin. Desetiletý růst cen představuje nejdelší růst cen za posledních 50 let.

Nepochybně dlouhodobým faktorem ovlivňujícím potravinový problém je vysoký růst populace. Zvyšující se počet obyvatelstva vytváří rostoucí tlak na poptávku po potravinách, čímž dochází ke zvýšení zemědělské produkce, jež má vliv na životní prostředí. Ke zvýšení zemědělské produkce dochází pomocí odlesňování ve snaze získat větší plochu pro obdělávanou půdu. Odlesňováním dochází ke zvyšování zemědělsky využitelné půdy, ale zároveň snižování lesních ploch ohrožuje biodiverzitu, produkci kyslíku, ovlivňuje klima a může mít devastující důsledky pro Zemi. Zvýšená zemědělská produkce vede také k degradaci půdy, která způsobuje snížení její úrodnosti a představuje příčinu hladu a dalších problémů.

Hlad v rozvojových zemích tvoří společně s chudobou uzavřený koloběh. V důsledku chudoby lidé nemají dostatek finančních prostředků na obstarání potravin, a proto trpí hladem. Hlad způsobuje poruchy kognitivního vývoje jedinců, lidé dosahují nižšího vzdělání, snižuje produktivitu práce a ohrožuje zdravotní stav obyvatel, čímž

zapříčiňuje chudobu. Tento koloběh souvisí také s růstem populace, jelikož obyvatelé žijící v chudobě, bez vzdělání a šance na lepší život rodí více dětí v naději na zajištění lepší budoucnosti. Hlad může vyvolat také ozbrojený konflikt, když lidé mají pocit, že nemají co ztratit a vojenská služba nabízí zdarma jídlo a také sílu, která plyne z držení zbraně. Na druhou stranu násilné konflikty zvyšují ceny potravin, čímž také přispívají k potravinové nedostatečnosti. Mezi hladem a ozbrojenými konflikty existuje dvojitý vztah, jelikož ozbrojené konflikty mohou být příčinou i důsledkem hladu.

Další příčinu globálního potravinového problému představuje změna klimatu. O změnu klimatu se zasloužil také člověk, a to především v důsledku emisí skleníkových plynů. Snížení emise skleníkových plynů by podstatně snížilo riziko hladu. Rozsah příčin ovlivňujících potravinový problém je v každém regionu odlišný a může nabývat kromě výše zmíněných faktorů mnoha dalších podob (např. škůdci, náboženství, spotřební zvyklosti, distribuce potravin, nedostatečný výzkum, ostrovní charakter země atd.).

Předmětem třetí kapitoly diplomové práce je vymezit mezinárodní organizace zabývající se potravinovým problémem a popsat jejich činnost v této oblasti. Hlavní úlohu na mezinárodní úrovni plní Organizace spojených národů, její specializované agentury, programy a fondy. Organizace WHO se v souvislosti s potravinovým problémem zabývá registrováním podvyživených, spravuje informační systém o obsahu vitamínů a minerálních látek v potravinách a spravuje světovou databázi BMI. Na zvýšení úrovně výživy, zvýšení produktivity zemědělství a zlepšení života venkovských obyvatel je zaměřená organizace FAO. Zlepšováním informovanosti o venkovské chudobě a hladu se zabývá organizace IFAD. Organizace UNICEF je zaměřená na zlepšení výživy matek a dětí a v případě mimořádných událostí poskytuje pomoc WFP, jež představuje největší světovou humanitární agenturu zaměřenou na boj proti hladu. O zmírnění důsledků potravinového problému a jeho řešením se zabývá také Evropská unie, jež realizuje pomoc v rámci své rozvojové politiky a prostřednictvím humanitární pomoci.

Bezesporu nelze mezinárodnímu společenství odepřít snahu o řešení globálního potravinového problému a dosažení dílčích úspěchů. Přestože však objem poskytované potravinové pomoci představuje nemalé finanční prostředky, tak stále dochází ke zvyšování počtu hladovějících a trpících podvýživou. Potravinová pomoc je často neefektivně vynakládána, končí v rukách zkorumpovaných vlád a dokonce může způsobit

trvalé strukturální problémy v zemi. Základním aspektem potravinové pomoci je ovšem skutečnost, že neřeší podstatu potravinového problému, nýbrž jeho následky. Činnost EU se stává terčem kritiky především v oblasti biopaliv. Produkce biopaliv se stává přímým konkurentem zemědělské výroby a způsobuje v rozvojových zemích hlad. Bez biopaliv a biomasy ze třetích zemí by však EU velice těžko plnila své závazky v oblasti energetické bezpečnosti a klimatických změn. Pro úspěšné řešení globálního potravinového problému bude zapotřebí změna zaměření potravinové pomoci od globálních dodávek potravin směrem k ekonomickému přístupu jednotlivců a transformací nastavených mezinárodních ekonomických pravidel.

Čtvrtá kapitola je zaměřená na zhodnocení potravinové situace ve vybraných regionech světa. Zabývá se světovou produkcí potravin společně se zemědělstvím a světovou spotřebou potravin. I když se energetický příjem z potravin na osobu a den zvyšuje, a dochází k růstu produktivity zemědělství, tak nedochází ke snižování počtu podvyživených, ale dokonce dochází k jejímu zvyšování. Tento růst podvyživených je zapříčiněn především populačním růstem rozvojových zemí. Situace je odlišná v jednotlivých regionech, jelikož každý z regionů světa se potýká se zcela specifickými ekonomickými, environmentálními, technologickými, demografickými i politickými podmínkami.

Přestože globální potravinový problém představuje problém komplexní, je možno v každé zemi nalézt hlavní příčinu, jež má za následek hlad. Nejhorší situace potravinové bezpečnosti z vybraných zemí této diplomové práce se vyskytuje v Demokratické republice Somálsko, kde na potravinovou bezpečnost mají vysoký vliv separatistické skupiny, jež značně komplikují úsilí o zmírnění potravinového problému. Na druhou stranu mírné zlepšení potravinové bezpečnosti zaznamenalo Království Kambodža po odchodu komunistického vládce země Norodoma Sihanouka v roce 2004. Přesto se země nachází teprve na začátku možných zlepšení, jelikož se musí stále potýkat s přírodními katastrofami a značnou mírou chudoby obyvatel. Republika Haiti je příkladem země, která trpí nedostatkem potravin v důsledku přírodních katastrof, zatímco v Arabské republice Sýrii jsou hlavní příčinou potravinové nedostatečnosti politická nejistota a ozbrojené konflikty.

Krátkodobé řešení globálního potravinového problému po mimořádných událostech představuje humanitární potravinová pomoc. V dlouhodobém horizontu je však potřeba, aby se obyvatelé rozvojových zemí naučili být nezávislí na zahraniční pomoci. Jak dokazují příklady vybraných zemí této diplomové práce, tak základním prvkem je zřízení demokracie a politické stability. Ve stabilním demokratickém systému je možno dosáhnout ekonomického růstu, jenž může vymýtit chudobu a zasloužit se o odstranění potravinového problému. Je také potřeba nalézt řešení nadměrného přírůstku obyvatelstva a efektivně využívat moderních poznatků vědeckotechnického rozvoje, jež představují potraviny budoucnosti (geneticky modifikované organismy a nanotechnologie).

V této diplomové práci jsem vymezila problematiku globálního potravinového problému, popsala iniciativy mezinárodního společenství v této oblasti a zhodnotila potravinovou situaci ve vybraných regionech světa. Na základě provedeného výzkumu a z něj formulovaných závěrů jsem splnila cíl diplomové práce, potvrdila stanovenou hypotézu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace:

ADAMCOVÁ, Lenka. *Rozvojová ekonomika*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2009, 345 s. ISBN 978-80-245-1515-1.

CIHELKOVÁ, Eva. *Světová ekonomika: Obecné trendy rozvoje*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.

DLOUHÁ, Jana, Jiří DLOUHÝ a Václav MEZŘICKÝ. *Globalizace a globální problémy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. 312 s. ISBN 80-87076-01-X.

BAJALOVÁ, Kristýna a Marek VACULÍK. *Potraviny nebo palivo?: Jak mohou biopaliva ohrozit milióny chudých a způsobit nezvratné environmentální škody*. Praha: Pražský institut pro globální politiku – Glopolis, 2008. 11 s.

KAŇÁKOVÁ, Naděžda. *Globální problémy*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola Báňská – TU, 2004, 148 s. ISBN 80-248-0681-9

KUNA, Zbyněk. *Demografický a potravinový problém světa*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 340 s. ISBN 978-80-7357-588-5.

JENÍČEK, Vladimír. *Potraviny pro šest miliard: Světové zemědělství a výživa*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1982. 294 s.

JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 269 s. ISBN 80-7179-795-2.

JENÍČEK, Vladimír a Karel SRNEC. *Fundamentals problems of developing countries*. Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 265 s. ISBN 978-807-3803-759.

JEŘÁBEK, Jiří, Vojtěch KOTECKÝ a Marek VACULÍK. *Odpovědnost bez hranic: klima a chudoba*. Praha: Glopolis – Pražský institut pro globální politiku, 2008, 26 s. ISBN 978-80-254-3478-9.

JOCH, Roman. *OSN dotuje Kimům atomové zbraně: potravinová pomoc Severní Koreji - pomůže obětem nebo pachatelům?*. Praha: Občanský institut, 2011, 11 s. Bulletin (Občanský institut), č. 239. ISBN 978-808-6972-749.

LEBIEDZIK, Marian, Ingrid MAJEROVÁ a Pavel NEZVAL. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2006. 280 s. ISBN 978-80-251-1498-8.

MEZŘICKÝ, Václav. *Perspektivy globalizace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 232 s. ISBN 978-80-7367-846-3

ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. *Globalizace, etika, ekonomika*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 2001. 256 s. ISBN 80-7326-000-X

Elektronické publikace:

ECOFAIR-TRADE. 2011. *Proč jedna miliarda hladoví?* [online]. c2011 [cit. 2012-10-23]. Dostupný z [www: <http://www.ecofair-trade.org/sites/ecofair-trade.org/files/downloads/11/07/hunger_-_the_nightmare_of_millions_glopolis_czech.pdf>](http://www.ecofair-trade.org/sites/ecofair-trade.org/files/downloads/11/07/hunger_-_the_nightmare_of_millions_glopolis_czech.pdf)

EUROPA. 2008. *Společné prohlášení Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě, Evropském parlamentu a Evropské komisi o moci* [online]. c2008 [cit. 2012-11-27]. Dostupné z [www: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:025:0001:0012:CS:PDF>](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:025:0001:0012:CS:PDF)

EUROPEAN COMMISSION. 2012b. *ECHO Factsheet: Humanitarian Food Assistance* [online]. 2012b [cit. 2012-11-24]. Dostupné z [www: <http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/thematic/food_assistance_en.pdf>](http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/thematic/food_assistance_en.pdf)

EUROPEAN COMMISSION. 2013. *EU approach to residence: Learning from food crises* [online]. c2013 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z [www: <http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/thematic/resilience_en.pdf>](http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/thematic/resilience_en.pdf)

EVROPSKÁ KOMISE. 2010a. *Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: Humanitární potravinová pomoc* [online]. c2010a [cit. 2013-02-21]. Dostupné z [www: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0126:FIN:CS:PDF>](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0126:FIN:CS:PDF)

EVROPSKÁ KOMISE. 2010b. *Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: Rámec politiky EU pro pomoc rozvojovým zemím při řešení problémů při zabezpečování potravin* [online]. c2010 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z www: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282010%290127_/com_com%282010%290127_cs.pdf>

EVROPSKÁ KOMISE. 2012a. *Výroční zpráva o politice Evropské unie v oblasti humanitární pomoci a civilní ochrany a jejím provádění v roce 2011* [online]. c2012a [cit. 2012-11-24]. Dostupné z www: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0489:FIN:CS:PDF>>

EVROPSKÁ KOMISE. 2012b. *Rozhodnutí Rady o uzavření Úmluvy o potravinové pomoci jménem Evropské unie* [online]. c2012b [cit. 2012-11-24]. Dostupné z www: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0378:FIN:CS:PDF>>

EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. 2012. *Účelnost rozvojové pomoci Evropské unie pro zajištění potravin v Subsaharské Africe* [online]. c2012 [cit. 2013-02-20]. ISBN 978-92-9237-528-7. Dostupné z www: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cont/dv/eca_sr12012_/eca_sr12012_cs.pdf>

FAO. 2002. *Reducing poverty and hunger: The critical role of financing for food, agriculture and rural development* [online]. c2002 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z www: <<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/003/y6265e/y6265e.pdf>>

FAO. 2009. *FAO at work 2008 -2009: Hunger and Crisis* [online]. c2009 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z www: <<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/012/i1023e/i1023e00.pdf>>

FAO. 2010a. *National and regional programmes for food security* [online]. c2010 [cit. 2013-01-13]. Dostupný z www:< <http://www.fao.org/docrep/014/am859e/am859e09.pdf>>

FAO. 2010b. *Making the Food Aid Convention meet the realities of the 21st century* [online]. c2010b [cit. 2013-01-13]. Dostupný z www: <<http://www.fao.org/docrep/013/al935e/al935e00.pdf>>

FAO. 2011a. *Summary report: The state of the world's land and water resources for food and agriculture* [online]. c2011 [cit. 2012-04-23]. ISBN 978-92-5-106614-0. Dostupný z www: <<http://www.fao.org/docrep/015/i1688e/i1688e00.pdf>>

FAO. 2011b. *The State of the Food insecurity in the World: How does international price volatility affect domestic economies and food security?* [online]. c2011b [cit. 2012-09-20]. ISBN 978-92-5-106927-1. Dostupný z www: <<http://www.fao.org/docrep/014/i2330e/i2330e.pdf>>

FAO. 2012d. *The state of food and agriculture* [online]. c2012d [cit. 2012-09-12]. ISBN 978-92-5-107317-9. Dostupný z www: <<http://www.fao.org/docrep/017/i3028e/i3028e.pdf>>

FAO. 2012e. *World agriculture towards 2030/2050: the 2012 revision* [online]. c2012e [cit. 2013-03-08]. Dostupný z www: <<http://www.fao.org/docrep/016/ap106e/ap106e.pdf>>

FAO. 2012f. *Statistical yearbook 2012* [online]. c2012f [cit. 2013-03-08]. ISBN 978-92-5-106913-4. Dostupný z www: <<http://www.fao.org/docrep/015/i2490e/i2490e00.htm>>

FAO. 2012g. *A complete set of fact sheets on FAO's Success Stories and Focus Areas* [online]. c2012g [cit. 2013-03-20]. Dostupný z www: <<http://www.fao.org/docrep/015/i2763e/I2763E00.htm>>

FAO. 2013c. *The Committee on World Food Security* [online]. c2013c [cit. 2013-01-13]. Dostupný z www: <http://www.fao.org/fileadmin/templates/cfs/Docs1112/Brochure/CFS_Brochure_2011_En.pdf>

GLOPOLIS. 2009. *Rozvojová pomoc nestačí: alternativní politické přístupy k chudobě a bezmoci ve světě* [online]. c2009 [cit. 2013-03-31]. ISBN 978-802-5467-879. Dostupné z: <<http://glopolis.org/cs/clanky/rozvojova-pomoc-nestaci/>>

IFAD. 2010. *Desertification* [online]. c2010 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: <<http://www.ifad.org/pub/factsheet/desert/e.pdf>>

IFAD. 2011. *IFAD Strategic Framework 2011 – 2015* [online]. c2011 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: <http://www.ifad.org/sf/strategic_e.pdf>

IFAD. 2012. *Annual report 2011* [online]. c2012 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z [www: <http://www.ifad.org/pub/ar/2011/e/full_report.pdf>](http://www.ifad.org/pub/ar/2011/e/full_report.pdf)

ISAAA. 2012. *Global Status of Commercialized Biotech/GM Crops: 2012* [online]. c2012 [cit. 2013-02-15]. ISBN 978-1-892456-53-2. Dostupný z [www: <http://www.isaaa.org/resources/publications/briefs/44/executivesummary/pdf/Brief%2044%20-%20Executive%20Summary%20-%20English.pdf>](http://www.isaaa.org/resources/publications/briefs/44/executivesummary/pdf/Brief%2044%20-%20Executive%20Summary%20-%20English.pdf)

OECD. 2012a. *Global Forum Agriculture: Policy Coherence For Food Security in Developing Countries* [online]. c2012a [cit. 2013-01-16]. Dostupný z [www: <http://www.oecd.org/tad/agriculturalpoliciesandsupport/2012%20OECD%20Global%20Forum%20on%20Agriculture_Summary.pdf>](http://www.oecd.org/tad/agriculturalpoliciesandsupport/2012%20OECD%20Global%20Forum%20on%20Agriculture_Summary.pdf)

OECD. 2012b. *Aid for Food and Nutrition Security* [online]. c2012b [cit. 2013-01-17]. Dostupný z [www: <http://www.oecd.org/dac/povertyreduction/Brochure%20on%20Food%20Security%20FINAL%20sept%202012%202012%20WEB.pdf>](http://www.oecd.org/dac/povertyreduction/Brochure%20on%20Food%20Security%20FINAL%20sept%202012%202012%20WEB.pdf)

OSN. 1948. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. c1948 [cit. 2012-06-04]. Dostupný z WWW: [<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>](http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf)

OSN. 1966. *Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech* [online]. c1966 [cit. 2012-06-08]. Dostupný z WWW: [<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf>](http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf)

POPULATION REFERENCE BUREAU. 2011. *World population data sheet 2011* [online]. c2012 [cit. 2012-05-15]. Dostupný z [www: <http://www.prb.org/pdf11/2011population-data-sheet_eng.pdf>](http://www.prb.org/pdf11/2011population-data-sheet_eng.pdf)

UNICEF. 2009. *Tracking progress on child and maternal nutrition* [online]. c2009 [cit. 2013-01-12]. ISBN 978-92-806-4482-1. Dostupný z [www: <http://www.unicef.org/publications/files/Tracking_Progress_on_Child_and_Maternal_Nutrition_EN_110309.pdf>](http://www.unicef.org/publications/files/Tracking_Progress_on_Child_and_Maternal_Nutrition_EN_110309.pdf)

UNICEF. 2012b. *Annual report 2011* [online]. c2012 [cit. 2013-01-12]. ISBN 978-92-806-4635-1. Dostupný z [www: <http://www.unicef.org/publications/files/Annual_Report_2011.pdf>](http://www.unicef.org/publications/files/Annual_Report_2011.pdf)

<http://www.unicef.org/publications/files/UNICEF_Annual_Report_2011_EN_060112.pdf>

UNITED NATIONS. 2012. *The Millennium Development Goals Report 2012* [online]. c2012 [cit. 2013-03-10]. ISBN 978-92-1-101258-3. Dostupný z [www: <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2012/English2012.pdf>](http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2012/English2012.pdf)

WFP. 2009. *World Hunger Series: Hunger and markets* [online]. c2009a [cit. 2012-10-10]. ISBN 978-92-92050-12-9. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp200279.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp200279.pdf)

WFP. 2009. *Climate change and hunger: Responding to the Challenge* [online]. c2009 [cit. 2012-09-10]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/newsroom/wfp212536.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/newsroom/wfp212536.pdf)

WFP. 2011. *Food Insecurity and Violent Conflict: Causes, Consequences, and Addressing the Challenges* [online]. c2011 [cit. 2012-09-15]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/newsroom/wfp238358.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/newsroom/wfp238358.pdf)

WFP. 2011. *The Year in Review 2011* [online]. c2011 [cit. 2012-09-15]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp249171.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp249171.pdf)

WFP. 2012. *Two minutes to learn about: School Meals* [online]. c2012d [cit. 2013-01-11]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp220221.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp220221.pdf)

WFP. 2012. *Food Aid Flows 2011* [online]. c2012e [cit. 2013-01-11]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/research/wfp250070.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/research/wfp250070.pdf)

WFP. 2012. *WFP in Africa: 2011 Fact and Figures* [online]. c2012f [cit. 2013-01-11]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp248735.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp248735.pdf)

WFP. 2012. *Food Procurement Annual Report 2011* [online]. c2012g [cit. 2013-01-11]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp244715.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp244715.pdf)

WFP. 2012. *Fighting hunger Worldwide* [online]. c2012h [cit. 2013-01-09]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp215812.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/communications/wfp215812.pdf)

WFP. 2012. *Trend Analysis of Food and Nutrition Insecurity in Somalia 2007 – 2012* [online]. c2012i [cit. 2013-01-09]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp254879.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp254879.pdf)

WFP. 2013. *Projected 2013 Needs for WFP Projects and Operations* [online]. c2013b [cit. 2013-01-25]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/op_reports/wfp252283.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/op_reports/wfp252283.pdf)

WFP. 2013d. *Global food security update* [online]. c2013d [cit. 2013-03-13]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp255326.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp255326.pdf)

WFP. 2013. *Special focus: Syria* [online]. c2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupný z [www: <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp255028.pdf>](http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp255028.pdf)

WEF. 2012. *Global risks report 2012* [online]. c2012 [cit. 2012-09-12]. ISBN 92-95044-35-5. Dostupný z [www: <http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalRisks_Report_2012.pdf>](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalRisks_Report_2012.pdf)

WHO 2003. *Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases* [online]. c2003 [cit. 2013-02-20]. ISBN 92-4-120916-X. Dostupný z [www: <http://www.fao.org/docrep/005/AC911E/ac911e00.htm#Contents>](http://www.fao.org/docrep/005/AC911E/ac911e00.htm#Contents)

WHO. 2007. *Working for Health: An introduction World Health Organisation* [online]. c2007 [cit. 2013-01-02]. ISBN 92-4-156313-5. Dostupný z [www: <http://www.who.int/about/brochure_en.pdf>](http://www.who.int/about/brochure_en.pdf)

WHO. 2011. *Programme budget 2012–2013* [online]. c2011 [cit. 2013-01-02]. Dostupný z
www: <http://whqlibdoc.who.int/pb/2012-2013/PB_2012%E2%80%932013_eng.pdf>

WHO. 2012. *WHO reform: programmes and priority setting* [online]. c2012a [cit. 2013-
01-04]. Dostupný z www:
<http://www.who.int/dg/reform/consultation/WHO_Reform_1_en.pdf>

WORLD BANK. 2011. *The Little Data Book on Climate Change* [online]. c2011 [cit.
2013-03-08]. ISBN 978-0-8213-8959-1. Dostupný z www:
<<http://data.worldbank.org/sites/default/files/the-little-data-book-on-climate-change-2011.pdf>>

Internetové zdroje:

BBC. 2012. *Sandy: Haiti fears food shortages after hurricane* [online]. 2012 [cit. 2013-
03-15]. Dostupný z www: <<http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-20151178>>

CNN. 2002. *Lili targets Cuba drenches Jamaica, Haiti* [online]. c2002 [cit. 2013-03-10].
Dostupný z www:
<<http://edition.cnn.com/2002/WEATHER/09/28/lili/index.html?iref=allsearch>>

ČLOVĚK V TÍSNI. 2013. *O nás* [online]. c2013 [cit. 2013-03-30]. Dostupný z www:
<<http://www.clovekvtisni.cz/cs/o-nas>>

ČT 24. 2012. *Karibik bojuje s odstraňováním škod po Sandy* [online]. 2012 [cit. 2013-03-
15]. Dostupný z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/201876-karibik-bojuje-s-odstranovanim-skod-po-sandy/>>

EUROPA. 2007. *Evropský konsenzus o rozvoji* [online]. c2007 [cit. 2013-02-21]. Dostupné
z
www:<http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/r12544_cs.htm>

EUROPA. 2011a. *Evropský konsensus o humanitární pomoci* [online]. c2011a [cit. 2012-
11-27]. Dostupné z:
<http://europa.eu/legislation_summaries/humanitarian_aid/ah0009_cs.htm>

EUROPA. 2011b. *Food Aid Convention* [online]. c2011b [cit. 2013-02-22]. Dostupné z www:

<http://europa.eu/legislation_summaries/development/sectoral_development_policies/r12505_en.htm>

EUROPA. 2012. „*Projekty na zásobování pitnou vodou a základní hygienická zařízení v zemích subsaharské Afriky – Evropská komise by si mohla a měla vést lépe*“ – *auditoři EU* [online]. c2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z www: <http://europa.eu/rapid/press-release_ECA-12-36_cs.htm?locale=en>

EUROPA. 2013. *Rozvoj a spolupráce* [online]. c2013 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z www: <http://europa.eu/pol/dev/index_cs.htm>

EUROPEAN COMMISSION. 2012a. *Humanitarian Aid & Civil Protection: Food Assistance* [online]. c2012a [cit. 2012-11-11]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/echo/policies/food_assistance_en.htm>

EUROPEAN COMMISSION. 2012c. *About ECHO - Presentation* [online]. c2012c [cit. 2012-11-25]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/echo/about/presentation_en.htm>

EUROPEAN COMMISSION. 2013b. *About Development and Cooperation – EuropeAid* [online]. c2013b [cit. 2013-02-21]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/europeaid/who/about/index_en.htm>

EUROSKOP. 2005 - 2013. *Rozvojová politika* [online]. c2005-2013 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z www: <<https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>>

FAO. 2004. *Human energy requirements: Definitions* [online]. c2004 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z www: <<http://www.fao.org/docrep/007/y5686e/y5686e04.htm#bm04.1>>

FAO. 2012a. *Hunger: FAQ* [online]. c2012a [cit. 2012-04-22]. Dostupný z www: <<http://www.fao.org/hunger/en/>>

FAO. 2012b. *FAO Food price index* [online]. c2012b [cit. 2012-09-16]. Dostupný z www: <<http://www.fao.org/worldfoodsituation/wfs-home/foodpricesindex/en/>>

FAO. 2012c. *Experts eye commodities speculations, food price swings* [online]. c2012c [cit. 2012-09-12]. Dostupný z [www: <http://www.fao.org/news/story/en/item/150900/icode/>](http://www.fao.org/news/story/en/item/150900/icode/)

FAO. 2012. *Geography: Somalia* [online]. c2012 [cit. 2013-03-08]. Dostupný z [www: <http://www.fao.org/forestry/country/18310/en/som/>](http://www.fao.org/forestry/country/18310/en/som/)

FAO. 2013a. *Human right principles: PANTHER* [online]. c2013a [cit. 2013-01-13]. Dostupný z [www: <http://www.fao.org/righttofood/about-right-to-food/human-right-principles-panther/en/>](http://www.fao.org/righttofood/about-right-to-food/human-right-principles-panther/en/)

FAO. 2013b. *About FAO* [online]. c2013b [cit. 2013-01-13]. Dostupný z [www: <http://www.fao.org/about/en/>](http://www.fao.org/about/en/)

FAO. 2013d. *Latin America and the Caribbean* [online]. c2013d [cit. 2013-03-13]. Dostupný z [www : <http://www.fao.org/isfp/regional-information/latin-america-and-the-caribbean/en/>](http://www.fao.org/isfp/regional-information/latin-america-and-the-caribbean/en/)

FAO. 2013e. *Asie and the Pacific* [online]. c2013e [cit. 2013-03-13]. Dostupný z [www : <http://www.fao.org/isfp/regional-information/asia-and-the-pacific/en/>](http://www.fao.org/isfp/regional-information/asia-and-the-pacific/en/)

FAO. 2013f. *Africa and Near East* [online]. c2013f [cit. 2013-03-13]. Dostupný z [www : <http://www.fao.org/isfp/regional-information/africa-and-the-near-east/en/>](http://www.fao.org/isfp/regional-information/africa-and-the-near-east/en/)

FAOSTAT. 2012. *Somalia overview, Cambodia overview, Syrian Arab republic overview, Haiti overview* [online]. c2012 [cit. 2013-03-13]. Dostupný z [www : <http://faostat3.fao.org/home/index.html#VISUALIZE_BY_AREA>](http://faostat3.fao.org/home/index.html#VISUALIZE_BY_AREA)

FOOD FIRST. 2009. *Is Biotechnology Really the Only Way to Solve Hunger?* [online] c2009 [cit. 2012-09-15]. Dostupný z [www: <http://www.foodfirst.org/en/node/2659 >](http://www.foodfirst.org/en/node/2659)

GLOPOLIS. 2011. *Hladomor v Africkém rohu* [online]. c2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupný z [www: < http://glopolis.org/cs/clanky/hladomor-v-africkem-rohu/>](http://glopolis.org/cs/clanky/hladomor-v-africkem-rohu/)

GRAIN. 2011. *Food and climate change: Forgotten link* [online]. c2011 [cit. 2012-09-09]. Dostupný z [www: <http://www.grain.org/article/entries/4357-food-and-climate-change-the-forgotten-link>](http://www.grain.org/article/entries/4357-food-and-climate-change-the-forgotten-link)

CHILD INFO. 2012. *Millenium Development Goals: Overview* [online]. c2012 [cit. 2013-03-11]. Dostupný z www: <<http://www.childinfo.org/mdg.html>>

CHILD INFO. 2013a. *Child nutrition: Status and trends* [online]. c201a3 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z www: <http://www.childinfo.org/low_birthweight_status_trends.html>

CHILD INFO. 2013b. *Child nutrition: Current status* [online]. c201b3 [cit. 2013-03-03]. Dostupný z www:< http://www.childinfo.org/malnutrition_status.html>

IFAD. 2005-2013. *Who we are* [online]. c2005-2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: <http://www.ifad.org/governance/index_full.htm>

IFAD. 2005 – 2013. *What we do* [online]. c2005-2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: <http://www.ifad.org/operations/index_full.htm>

IFAD. 2005 – 2013. *Adaptation for Smallholder Agriculture Programme (ASAP)* [online]. c2005-2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: <<http://www.ifad.org/climate/asap/>>

IFAD. 2005 – 2013. *The future of world food and nutrition security* [online]. c2005-2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: <http://www.ifad.org/hfs/index_full.htm>

IFAD. 2005 – 2013. *Household food security* [online]. c2005-2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: <<http://www.ifad.org/hfs/approach/hfs/index.htm>>

IFAD. 2005 – 2013. *IFAD and land issues* [online]. c2005-2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: <http://www.ifad.org/english/land/index_full.htm>

IFAD. 2012. *Food security takes centre stage at G8 summit* [online]. c2012 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: < <http://www.ifad.org/events/g8/2012/index.htm>>

OECD. 2012a. *Development: Aid to developing countries falls because of global recession* [online]. c2012a [cit. 2013-02-15]. Dostupný z www: <<http://www.oecd.org/newsroom/developmentaidtodevelopingcountriesfallsbecauseofglobalrecession.htm>>

OECD. 2013. *Factbook economic, environmental and social statistics* [online]. c2013a [cit. 2013-01-21]. Dostupný z www: <<http://www.oecd->

ilibrary.org/docserver/download/3012021ec092.pdf?expires=1358785880&id=id&accname=guest&checksum=615C363905A94897C30A9C810A30D292>

OECD. 2013. *About the OECD*. [online]. c2013b [cit. 2013-01-21]. Dostupný z www: <<http://www.oecd.org/about/>>

OSN. 2013. *Mysli. Jez. Šetři*. [online]. c2013 [cit. 2013-03-02]. Dostupný z www: <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1814>>

OXFAM INTERNATIONAL. 2013. *About us* [online]. c2013 [cit. 2013-03-02]. Dostupný z www: <<http://www.oxfam.org/en/about>>

POPULATION REFERENCE BUREAU. 2012. *Population bulletin: The world at 7 billion* [online]. c2012 [cit. 2012-05-15]. Dostupný z www: <<http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2011/world-population-data-sheet/population-bulletin.aspx#/map/population>>

THE HUNGER PROJECT. 2013. *Who we are* [online]. c2013 [cit. 2013-03-30]. Dostupný z www: <http://www.thp.org/who_we_are>

THE WORLD FACTBOOK. 2013a. *Cambodia* [online]. c2013a [cit. 2013-03-13]. Dostupný z www: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cb.html>>

THE WORLD FACTBOOK. 2013b. *Syria* [online]. c2013b [cit. 2013-03-13]. Dostupný z www: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>>

THE WORLD FACTBOOK. 2013c. *Haiti* [online]. c2013c [cit. 2013-03-14]. Dostupný z www: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ha.html>>

THE WORLD FACTBOOK. 2013d. *Somalia* [online]. c2013d [cit. 2013-03-15]. Dostupný z www: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html>>

UNCTAD. 2012. *Methodology and Classification* [online]. c2012 [cit. 2012-05-15]. Dostupný z www: <<http://unctadstat.unctad.org/UnctadStatMetadata/Classifications/Methodology&Classifications.html#DISTRIBUTION%20OF%20COUNTRIES%20AND%20TERRITORIES>>

UNICEF. 2003. *About UNICEF: Our history* [online]. c2003a [cit. 2013-01-12]. Dostupný z www: <http://www.unicef.org/about/who/index_history.html>

UNICEF 2003. *How are we combating poor nutrition?* [online]. c2003b [cit. 2013-01-12]. Dostupný z www: <http://www.unicef.org/nutrition/index_combat.html>

UNICEF. 2012. *UNICEF in action* [online]. c2012a [cit. 2013-01-12]. Dostupný z www: <http://www.unicef.org/nutrition/index_action.html>

UNICEF. 2012a. *About UNICEF: Who we are* [online]. c2012 [cit. 2013-01-12]. Dostupný z www: <http://www.unicef.org/about/who/index_introduction.html>

UNICEF. 2013a. *Humanitarian Action for Children: Summary* [online]. c2013a [cit. 2013-01-12]. Dostupný z www: <<http://www.unicef.org/appeals/summary.html>>

UNICEF. 2013b. *Humanitarian Action for Children: The response* [online]. c2013b [cit. 2013-01-12]. Dostupný z www: <<http://www.unicef.org/appeals/response.html>>

UNICEF. 2013c. *Humanitarian Action for Children: 2013 planned response* [online]. c2013c [cit. 2013-01-12]. Dostupný z www: <http://www.unicef.org/appeals/planned_response.html>

UNITED NATIONS. 1999. *General Comment 12 concerning The right to adequate food E/C.12/1999/5* [online]. c1996-2001 [cit. 2012-06-15]. Dostupný z www: <<http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/3d02758c707031d58025677f003b73b9>>

UNITED NATIONS. 2013. *Zero Hunger Challenge: The Challenge* [online]. c2013 [cit. 2013-01-12]. Dostupný z www: <<http://www.un.org/en/zerohunger/challenge.shtml>>

WFP. 2012. *Hunger stats* [online]. c2012a [cit. 2012-04-22]. Dostupný z www: <<http://www.wfp.org/hunger/stats>>

WFP. 2012. *Hunger glossary* [online]. c2012b [cit. 2012-04-22]. Dostupný z www: <<http://www.wfp.org/hunger/glossary>>

WFP. 2012. *Food Security Analysis* [online]. c2012c [cit. 2012-04-22]. Dostupný z www: <<http://www.wfp.org/food-security>>

WFP. 2013. *About* [online]. c2013a [cit. 2013-01-12]. Dostupný z [www: <http://www.wfp.org/about>](http://www.wfp.org/about)

WFP. 2013. *Operations* [online]. c2013c [cit. 2013-01-14]. Dostupný z [www: <http://www.wfp.org/operations>](http://www.wfp.org/operations)

WFP. 2013. *School Meals* [online]. c2013 [cit. 2013-01-14]. Dostupný z [www: <http://www.wfp.org/school-meals>](http://www.wfp.org/school-meals)

WFP. 2013. *Food Assets* [online]. c2013 [cit. 2013-01-14]. Dostupný z [www: <http://www.wfp.org/food-assets>](http://www.wfp.org/food-assets)

WFP. 2013. *Purchase for Progress* [online]. c2013 [cit. 2013-01-14]. Dostupný z [www: <http://www.wfp.org/purchase-progress>](http://www.wfp.org/purchase-progress)

WFP. 2013. *WFP's Response to HIV, AIDS and Tuberculosis* [online]. c2013 [cit. 2013-01-14]. Dostupný z [www: <http://www.wfp.org/hiv-aids>](http://www.wfp.org/hiv-aids)

WFP. 2013. *Focus on Women: Overview* [online]. c2013 [cit. 2013-01-14]. Dostupný z [www: <http://www.wfp.org/Our%20work/Preventing%20Hunger/Focus%20on%20women/Women4Women%20overview>](http://www.wfp.org/Our%20work/Preventing%20Hunger/Focus%20on%20women/Women4Women%20overview)

WFP. 2013. *Cambodia overview* [online]. c2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupný z [www: <http://www.wfp.org/countries/cambodia/overview>](http://www.wfp.org/countries/cambodia/overview)

WHITE HOUSE. 2012. *Camp David Declaration* [online]. c2012 [cit. 2012-09-12]. Dostupný z [www: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/05/19/camp-david-declaration>](http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/05/19/camp-david-declaration)

WHO. 2009. *10 facts on food safety* [online]. c2009 [cit. 2013-02-15]. Dostupný z [www: <http://www.who.int/features/factfiles/food_safety/en/index.html>](http://www.who.int/features/factfiles/food_safety/en/index.html)

WHO. 2013. *The International Food Safety Authorities Network (INFOSAN)* [online]. c2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupný z [www: <http://www.who.int/foodsafety/fs_management/infosan/en/index.html>](http://www.who.int/foodsafety/fs_management/infosan/en/index.html)

WHO. 2013. *Mean Body Mass Index (BMI)* [online]. c2013 [cit. 2013-02-24]. Dostupný z www: <http://www.who.int/gho/ncd/risk_factors/bmi_text/en/>

WHO. 2013c. *Food safety: Global Environment Monitoring System - Food Contamination Monitoring and Assessment Programme* [online]. c2013c [cit. 2013-03-08]. Dostupný z www: <<http://www.who.int/foodsafety/chem/gems/en/index2.html>>

WORLD BANK. 2008. *Food Crisis in the Middle East and North Africa* [online]. c2008 [cit. 2013-03-08]. Dostupný z www:

<<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/MENAEXT/0,,contentMDK:21840570~menuPK:2246554~pagePK:2865106~piPK:2865128~theSitePK:256299,00.html>>

WORLD BANK. 2012. *Food price watch* [online]. c2013 [cit. 2013-02-26]. Dostupný z www: <<http://siteresources.worldbank.org/EXTPOVERTY/Resources/336991-1311966520397/Food-Price-Watch-August-2012.htm>>

WORLD BANK. 2013. *Agriculture and rural development: Regions* [online]. c2013 [cit. 2013-03-11]. Dostupný z www: <<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTARD/0,,contentMDK:20445375~menuPK:1308541~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:336682,00.html>>

WORLD HUNGER. 2013. *2012 World Hunger and Poverty Facts and Statistics* [online]. c2013 [cit. 2013-02-26]. Dostupný z www: <<http://www.worldhunger.org/articles/Learn/world%20hunger%20facts%202002.htm>>

Články a příspěvky ve sborníku:

JENÍČEK, Vladimír a Vladimír KREPL. *Příčiny a možnosti řešení potravinového problému v rozvojových zemích*. In: *Agricultural Economics* [online]. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2003 [cit. 2012-09-20]. ISSN 0139-570X. Dostupné z www: <http://www.cazv.cz/2003/AE3_03/7-Jenicek-priciny.pdf>

LYONS, Kristen. *Nanotechnology: Transforming food and the environment*. In: *Food First Backgrounder: Institute for food and development policy* [online]. California: Food First, 2010 [cit. 2012-09-15]. Dostupný z:

www:<<http://www.foodfirst.org/sites/www.foodfirst.org/files/pdf/Backgrounder%20Spring%20%2710%20Nanotech7.pdf>>

ROUDNÁ, Milena. Otázky kolem využívání geneticky modifikovaných organismů a mezinárodní pravidla. In: KAŽMIERSKI, Tomáš. *Genetické modifikace - možnosti jejich využití a rizika* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2008, 5 - 11 [cit. 2012-09-20]. ISBN 978-80-7212-493-0. Dostupné z [www:<http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/geneticke_modifikace/\\$FILE/oeres-geneticke_modifikace_vyuziti_rizika-20120822.pdf>](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/geneticke_modifikace/$FILE/oeres-geneticke_modifikace_vyuziti_rizika-20120822.pdf)

SEZNAM ZKRATEK

AGIR-Sahel	l'Alliance Globale pour l'Initiative Résilience Sahel - Světová aliance na podporu iniciativy odolnosti Sahelu
ASAP	The Adaptation for Smallholder Agriculture Programme - Program na přizpůsobení se drobného zemědělství
atd.	a tak dále
BMI	Body mass index
BMR	Basal metabolic rate
BRIC	Brazílie, Rusko, Indie, Čína
CO ₂	oxid uhličitý
CFS	Committee on World Food Security - Výbor pro světovou potravinovou bezpečnost
DEVS	Rozvojové operace pro zlepšení bezpečnosti potravin
ECHO	European Community Humanitarian Office - Úřad pro humanitární pomoc
EMOP	Záchranné operace poskytující okamžitou pomoc
ERF	Evropský rozvojový fond
EU	Evropská unie
FAO	Food and Agriculture Organization - Organizace OSN pro výživu a zemědělství
FTSP	Tematický program zajišťování potravin v rámci nástroje pro rozvojovou spolupráci
g	gram
GEF	Global Environmental facility - Světový fond životního prostředí
GMO	geneticky modifikované organismy
GSP	Global Soil Partnership - Globální partnerství půdy
HDP	Hrubý domácí produkt
HLPE	The High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition - Panel odborníků na vysoké úrovni pro potravinovou bezpečnost a výživu
HND	Hrubý národní důchod
IFAD	International Fund for Agriculture Organization - Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj

INFOSAN	The International Food Safety Authorities Network - Mezinárodní úřad pro bezpečnost potravin
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change - Mezinárodní panel pro změnu klimatu
kcal	kilokalorie
kg	kilogram
kJ	kilojoule
KLDR	Korejská lidově demokratická republika
LDCs	Least Development Countries - Nejméně rozvinuté země
MDGs	Millenium Development Goals - Rozvojové cíle tisíciletí
mil.	milion
mld.	miliarda
MMF	Mezinárodní měnový fond
např.	například
ODA	Official Development Assistance - Oficiální rozvojová pomoc
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
ppm	parts per milion
PRRO	Humanitární činnost a podpora po krizi
SHARE	Supporting Horn of African Resilience - Iniciativa EU na podporu odolnosti afrického rohu
SOS	Speciální operace
SPFS	Special Program for Food Security - Speciální program pro potravinovou bezpečnost
SSC	South – South Cooperation - Spolupráce Jih - Jih
tis.	tisíc
UNCCD	The United Nations Convention to Combat Disertification - Úmluva OSN o boji proti desertifikaci
UNCTAD	The United Nations Conference on Trade and Development - Konference OSN pro obchod a rozvoj
UNICEF	The United Nations International Children fund - Mezinárodní dětský fond OSN
USD	americký dolar

WFP	World Food Programme - Světový potravinový program
WHO	World Health Organization - Světová zdravotnická organizace
WTO	World Trade Organization - Světová obchodní organizace

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ, SCHÉMAT A OBRÁZKŮ

Tabulky:

Tabulka 2.1: Vývoj indexu cen potravin

Tabulka 2.2: Regionální využití hlavních kategorií půdy (2000)

Tabulka 2.3: Podíl skupin zemí na celosvětově obdělávané půdě

Tabulka 2.4: Světová populace v letech 1950 a 2000

Tabulka 2.5: Stav světové populace v roce 2011

Tabulka 4.1: Průměrný roční růst zemědělské produkce (v %), 1961 - 2010

Tabulka 4.2: Zemědělská produkce a saldo zemědělské obchodní bilance u vybraných zemí, 2009

Tabulka 4.3: Globální a regionální spotřeba potravin na osobu (kcal na osobu a den)

Tabulka 4.4: Komparace hlavních indikátorů subsaharské Afriky se světem, 2011

Tabulka 4.5: Komparace hlavních indikátorů Východní Asie a Pacifiku se světem, 2011

Tabulka 4.6: Komparace hlavních indikátorů Středního východu a severní Afriky se světem, 2011

Tabulka 4.7: Komparace hlavních indikátorů Latinské Ameriky a Karibiku se světem, 2011

Tabulka 4.8: Přijatá potravinová pomoc, 1995 – 2010

Grafy:

Graf 2.1: Pět krizových oblastí s nejvyšší pravděpodobností výskytu

Graf 2.2: Vývoj indexu cen potravin

Graf 2.3: Stav a trendy v celosvětové degradaci půdy

Graf 2.4: Ceny potravin a výtržnictví, 2007-2008

Graf 2.5: Vývoj světové populace od roku 1950 do roku 2050

Graf 3.1: Složení bilaterální rozvojové pomoci ODA v roce 2010

Graf 3.2: Rozdělení schváleného rozpočtu 2011 – 2012 a návrhu rozpočtu 2012 -2013 dle jednotlivých segmentů

Graf 3.3: Dodávky globální potravinové pomoci v letech 2000 – 2011 v milionech metrických tun

Graf 3.4: Původ nakupovaných potravin WFP

Graf 3.5: Výdaje programové pomoci dle střednědobých strategických oblastí v roce 2011

Graf 3.6: Pomoc EU pro zajištění potravin v Subsaharské Africe od roku 2002 do roku 2010

Graf 4.1: Projekce spotřeby potravin na obyvatele (kcal/osoba/den)

Graf 4.2: Populace žijící s danou hodnotou kcal/osoba/den v rozvojových zemích

Graf 4.3: Počet podvyživených v rozvojových zemích v období 1990 – 1992 a 2010 – 2012

Graf 4.4: Počet dětí s porodní hmotností nižší než 2500 gramů v tisících, 2007 - 2012

Graf 4.5: Procentní vyjádření výživy dětí v určitých věkových skupinách (2003 – 2008)

Graf 4.6: Procentní vyjádření dětí pod pět let věku trpících podvýživou v roce 2011

Graf 4.7: Procentní vyjádření dětí do pěti let trpící podváhou dle regionů a bohatství 2006/2010

Graf 4.8: Populace v rozvojových zemích s x % podílem podvyživených

Graf 4.9: Nejvíce pěstované plodiny v Somálsku, 2001 - 2011

Graf 4.10: Nejvíce pěstované plodiny v Kambodži, 2001 - 2011

Graf 4.11: Nejvíce pěstované plodiny v Sýrii, 2001 - 2011

Graf 4.12: Nejvíce pěstované plodiny v republice Haiti, 2001 - 2011

Graf 4.13: Mimořádné události a potravinová pomoc v nouzi, 1986 - 2010

Graf 4.14: Podíl dětí do pěti let trpících podváhou (v %), 1990 a 2010

Graf 4.15: Počet a podíl lidí v rozvojových zemích trpících podvýživou 1990-92, 1995-97, 2000-02 a 2006-08

Schéma:

Schéma 2.1: Prvotní příčiny, činitele, příznaky a následky nezajištěnosti potravin

Obrázky:

Obr. 2.1: Vztahy mezi hladem, podvýživou a potravinovou bezpečností

Obr. 2.2: Začarovaný kruh chudoby a hladu

Obr. 3.1: Pokrytí programu School Meals v roce 2011

Obr. 3.2: Země provádějící Národní programy potravinové bezpečnosti (od ledna 2009)

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 16.4.2013

.....
jméno a příjmení studenta

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Venkovští lidé žijící v chudobě (méně než 1,25 USD na den), 1988 – 2008
- Příloha č. 2 Oblasti spotřeby potravin vážené na obyvatele (kg/osoba/rok), 2007
- Příloha č. 3 Základní aspekty globálního potravinového problému ve vybraných zemích
- Příloha č. 4 Objem vybraných komodit mezinárodně obchodovatelné rostlinné výroby, 2009
- Příloha č. 5 Zranitelnost zemí na globální šoky cen, 2011
- Příloha č. 6 Mapa procentního vyjádření dětí pod pět let věku trpících podvýživou, (2003 –2008)
- Příloha č. 7 Vývoj odhadované podvýživy v Demokratické republice Somálsko, 2007 - 2012
- Příloha č. 8 Celosvětová produkce biotechnologií v milionech hektarů, 1996 - 2012

